

ANDERSENOVY POHÁDKY.







Jiří Kohout

61

ANDERSENOVY

POHÁDKY

SVĚTOVÉ VYDÁNÍ



ILLUSTROVAL

PROF. HANS TEGNER

Z DÁNŠTINY PŘELOŽIL

JAROSLAV VRCHLICKÝ

Jiří Kohout



1901

NÁKLADEM F. ŠIMÁČKA V PRAZE



Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

OBSAH



ANDERSENOVY POHADKY

I

CÍSAŘŮV SLAVÍK



V ČÍNĚ, JAK ASI VÍŠ,
JEST CÍSAŘ ČÍŇAN



V Číně, jak asi víš, jest císař Číňan, a všichni, které má kolem sebe, jsou Číňané. Je tomu již mnoho let, ale právě proto stojí to za to, příběh ten vyslechnouti, nebo jinak se zapomíná. Zámek císařský byl nejkrásnější na světě, celý z jemného porcelánu, tak vzácný, ale spolu i tak křehký, tak choulostivý vůči každému doteku, že se musil míti každý hezky na pozoru. V zahradě byly nejdivnější květiny a na nejkrásnějších byly připevněny stříbrné zvonky, které ustavičně zněly, aby nikdo snad nepřešel kolem a květin si nepovšimnul. Všecko bylo v zahradě císařské co nejostrovtipněji vymyšleno a zahrada byla tak rozsáhlá, že ani zahradník sám konce jejího neznal; když jste si statně vykročili, vstoupili jste do nejnádhernějšího lesa s vysokými stromy a hlubokými jezery. Les končil u moře, které bylo modré a hluboké. Velké lodi mohly projížděti pod svislými haluzemi, a v těchto bydlil slavík, který tak luzně zpíval, že i chudý rybák, který byl docela svou prací zaujat, tiše si lehl a naslouchal, kdykoliv vyjel v noci, aby rozhodil své sítě, a slyše zpěv řekl: »Pane Bože, jak ten to umí!«, ale pak musil jíti po své práci a zapomněl na ptáka. Ale když tento v následující noci opět zpíval a rybák tam přišel, řekl opět: »Pane Bože, jak ten to umí!«

Ze všech zemí celého světa přicházeli cestující do města císařova, obdivovali se městu, zámku i zahradě, ale když slyšeli slavíka, říkali všickni: »To jest ze všeho nejlepší!«

Cestující vyprávěli o tom po svém návratu a učenci psali knihy o městě, zámku a zahradě, ale slavíka nezapomínali, tomu bylo věnováno vždy místo první, a ti, kteří básniti uměli, psali nejkrásnější básně o slavíku v lese u hlubokého jezera.

Knihy byly překládány do všech jazyků a některé z nich dostaly se jednou též do ruky císaře. Tento seděl ve svém zlatém křesle, četl a četl a pokynul každé chvíle hlavou, neboť těšilo jej čísti tyto nádherné popisy města, zámku i zahrady. »Ale slavík je ze všeho přec to nejlepší!« bylo tam psáno.

»Co to?« ptal se císař. »Slavík? Toho vůbec ani neznám. Je vskutku takový pták v mém císařství a k tomu v mé vlastní zahradě? O tom jsem nikdy neslyšel! A toho se musím teprve v knihách dočísti!«

Na to zavolal svého dvořana, který byl tak vznešený, že kdykoliv jej někdo nižší oslovil, aneb jen na něco zeptati se odvážil, pouhé »P« odpovídal, a »P» přece praničeho neznamená.

»Zde prý přebývá velice pozoruhodný pták, jemuž slavík říkají,« oslovil jej císař. »Povídají, že prý je to to nejlepší z celé mé veliké říše! Proč se mi nikdy ničeho o něm neřeklo?«

»Nikdy jsem jej před tím neslyšel jmenovati,« odpověděl dvořan, »nebyl nikdy u dvora představen!«

»Chci, aby se dostavil dnes večer a zpíval přede mnou,« pokračoval císař. »Celý svět ví o tom, co mám, a já sám nevím o tom ničeho.«

»Neslyšel jsem jej nikdy před tím jmenovati,« odpovídal dvořan, »ale půjdu jej hledat a naleznu jej.«

Ale bylo možno jej nalézti? Dvořan běhal po schodech nahoru a dolů, sály a chodbami, ale nikdo, s kým se sešel, neslyšel nikdy o slavíku, tak že dvořan opět běžel k císaři a tvrdil, že je to jistě smyšlenkou spisovatelů knih. »Vaše veličenstvo nedovede si ani představiti, co všecko se spíše. To jsou všecko smyšlenky a patří k tak zvanému ‚černému umění‘.«

„Ale kniha, v které jsem se toho dočetl,« odpověděl císař, »byla mi od nejmocnějšího císaře Japanského zaslána a proto nemůže to býti nepravdou. Chci slyšeti slavíka! Dnes večer musí býti zde! Těší se mé nejvyšší Milosti! A nepřijde-li, dám celému dvoru po večeři břicha sešlapat.«

»Tsing-Pé!« pravil dvořan a opět běhal po schodech nahoru a dolů, všemi síněmi a chodbami. Půl dvora běhalo s ním, neboť nikdo si nechtěl rád nechat našlapat břicho. To bylo poptávání po podivném slavíku, jejž celý svět znal, ale nikdo při dvoře.

Konečně padli na malé, chudé děvčátko z kuchyně, které pravilo: »Ó Bože, což slavík! Toho dobře znám! Ten umí zpívat! Každého večera smím své chudé nemocné mamince donésti pár zbytků. Bydlí dole na břehu mořském, a tu když se vracím, unavena jsem a v lese odpočívám, slýchám slavíka zpívati. Slzy mi při tom do očí vstupují, připadá mi to zrovna tak, jakoby mne má maminka líbala.«

»Malá kuchtičko,« pravil dvořan, »chci jí opatřiti stálé místo v kuchyni a dovolení viděti císaře, když obědvá, když nás dovede k slavíkovi, nebo dnes večer má se dostaviti a zpívati.«

Na to vytáhli všichni do lesa, kde zpívával slavík; půl dvora bylo s sebou. Když byli v nejlepším pochodu, začala kráva bučeti.



»Ó,« pravil jeden mladý dvořánek, »teď ho máme! Vězí přece zcela zvláštní síla v tak malém zvířátku. Jistě jsem ho již dříve častěji slýchal.«

»Ne, to jsou bučící krávy,« pravila kuchtička, »jsme ještě příliš daleko od toho místa vzdáleni.«

Nyní kuňkaly žáby v močále.

»Nádherně!« pravil čínský zámecký probošt. »Teď jej slyším; zní to zrovna jako malé kostelní zvonky!«

»Ne, to jsou žáby!« odpověděla kuchtička, »ale teď již, jak myslím, slavíka brzy uslyšíme.«

V tom počal slavík tlouci.

»Tu jest!« zvolalo děvčátko, »slyšte, slyšte! — a tam sedí!« a při tom ukázala na malého, šedého ptáčka nahoře ve větvích.

»Je to možná?« pravil dvořan, »tak bych si jej nebyl nikdy představoval! Jak prostě vypadá! Jistě zbledl, že vidí tolik vznešených lidí kolem sebe.«

»Malý slavíčku,« zcela hlasitě zvolala kuchtička, »náš nejmilostivější císař si přeje, abys mu zazpíval.«

»S největší radostí!« odpověděl slavík a zpíval pak, až radost!

»Zní to zrovna jako skleněné zvonky,« pravil dvořan, »a vizte jen to malé hrdélko, jak se namahá! Je to podivné, že jsme jej dříve již neslyšeli. Bude míti veliký *succes* u dvora!«

»Mám zpívati ještě jednou před císařem?« ptal se slavík, který domníval, že jest císař přítomen

»Výborný, milý slavíku!« pravil dvořan, »je mi velkým potěšením, na dnes večer vás pozvati k dvorní slavnosti, kde máte jeho císařskou milost svým rozkošným zpěvem okouzlovati!«

»V zeleni se to vyjímá nejlépe,« pravil slavík, ale šel přece s sebou, když slyšel, že si to císař přeje.

Na zámku bylo všecko v úboru slavnostním. Stěny a podlahy porcelánové leskly se v záři mnoha tisíců zlatých lamp. Nejkrásnější květiny, které hodně hlasitě cinkati uměly, byly rozestaveny po chodbách. Tu bylo běhání sem a tam, i povstal velký průvan, jímž všecky zvonky bez ustání cinkaly, že nebylo ani vlastního slova rozuměti.

V středu sálu, kde císař seděl, byl vztyčen malý, zlatý sloup, na který se měl slavík posaditi.

Celý dvůr se tam shromáždil, a malá kuchtička dostala dovolení, státi za dveřmi, jelikož jí byl nyní titul skutečné dvorní kuchařky udělen. Všickni měli na sobě sváteční svůj šat a všichni se dívali na malého, šedého ptáka, jemuž císař přikývl.

Slavík zpíval tak líbezně, až císaři slzy do očí vstoupily; slzy tekly mu dolů přes tváře, a tu zpíval slavík ještě krásněji, až to hodně k srdci šlo. Císař byl tak vesel a spokojen, že ráčil určiti, že má slavík zlatou trepku kolem krku nositi. Ale slavík děkoval, dostalť prý již dostatečné odměny.

»Viděl jsem slzy v oku císaře, to je mi poklad nejbohatší! Slzy císařské mají podivuhodnou moc! Bůh ví, jsem dosti odměněn!« A pak zpíval opět svým sladkým, okouzlujícím hlasem.

»Toť nejroztomilejší způsob, zalíbiti se,« pravily dámy kolem a pak nabíraly vody do úst, aby vzlykaly, když někdo s nimi bude mluviti. Měly se pak rovněž za slavíky. Ba i sluhové a komorné vyslovili svou nejvyšší spokojenost, a to již něco znamená, neboť právě ti dělávají největší nároky. Ba, slavík udělal skutečně štěstí.

Měl nyní zůstati u dvora, dostati vlastní klec a užívati svobody, dvakrát denně a jednou v noci venku se prolétnouti. Dvanáct sluhů mělo jej provázeti, kteří jej všichni drželi za stužku na jedné nožičce uvázanou. Nebyly ovšem žádnou rozkoší takové výlety.

Celé město mluvilo teď o podivuhodném ptáku, a když se dva potkali, tu řekl jeden »sla« a druhý řekl »vík«, pak zavzdychli a již si oba rozuměli. Ano jedenáct kramářských dětí bylo pojmenováno po slavíku, ačkoliv žádné z nich ani trochu hlasu nemělo.

Jednoho dne byla císaři odevzdána velká bedna s nápisem: »Slavík!«

»Zde máme opět novou knihu o našem proslaveném ptáku!« pravil císař; ale nebyla to kniha, nýbrž malý umělecký strojek, který

v skřínce ležel, umělý slavík, který měl živého napodobiti, ale hojně démanty, rubíny a safíry posázen byl. Sotva byl umělý pták natažen, mohl zazpívati jeden z těch kousků, které skutečný slavík zpíval, a při tom hýbal ocasem nahoru a dolů a plál stříbrem a zlatem. A na hrdle visela mu stužka s nápisem: »Slavík císaře Japanského jest chudý, přirovnán k slavíku císaře Čínského.«

»To jest rozkošné!« řekli všickni, a ten, který umělého ptáka odevzdal, dostal ihned název »císařského vrchního dvorního dodavatele slavíků«.

»Teď musí zpívati spolu, jaké to bude duetto!«

A tak musili spolu zpívati, ale nešlo to nijak dobře, neboť skutečný slavík zpíval dle svého způsobu a umělý pták podle válečků. »Ten tím vinen není,« říkal mistr, jenž hru řídil, »ten je zvlášť jistý v taktu, jeť docela z mé školy.« Nyní měl umělý pták sám zpívati. — Měl zrovna takové štěstí, jako skutečný, a mimo to byl mnohem pěknější, nebo jen jiskřil jako náramky a náprsní jehlice.

Třiatřicetkrát zpíval jeden a týž kousek a neumdlel. Byli by jej rádi znovu od začátku slyšeli, ale císař mínil, aby nyní opět živý slavík něco přednesl. — Ale kam se poděl tento? Nikdo nespozoroval, že otevřeným oknem vyletěl pryč, ke svým zeleným lesům.

»Ale co to je?« ptal se císař; a všichni dvořané láli a říkali, že slavík byl zvíře náramně nevděčné. »Nejlepšího ptáka máme přece,« těšili se, a tak musil umělý pták opět zpívati, a to bylo po čtyřiatřicáté, co jim týž kousek předehrával, ale neznali jej stále dost dobře, nebo byl to kus velmi těžký. Řiditel hry vychvaloval ptáka nade všecko, ano ujišťoval, že jest lepší než skutečný slavík, a to nejen co se týče šatů a těch mnohých zářících diamantů, nýbrž i vnitřního zařízení

»Neb račte nahlédnouti, moje panstvo a zvlášť vy, císařská Milosti přede všemi, u slavíka skutečného nelze nikdy vypočítati, co se může přihoditi, ale u ptáka umělého jest všecko přesně určité. Tak je to a jiné to nebude. Lze z toho počet složiti, lze ptáka otevříti, výpočtem lidským dokázati a ukázati, jak válečky leží, jak se otáčejí, a jak jedno z druhého se vyvinuje.« — — —

»To jsou zcela moje myšlénky!« tvrdili všichni, a mistr hry dostal dovolení, že má ptáka nejbližší neděli lidu ukázati. »Ať jej také uslyší zpívati!« pravil císař, a slyšeli jej a byli tak rozjařeni, jako by se čajem opili, nebo to jest docela čínské. A všickni vykřikli »Ó!« a vztyčili prst do výše, což sluje »slikpot«, a kývali hlavami při tom. Ale chudí rybáci, kteří slyšeli skutečného slavíka, si myslili: »To zní ovšem docela pěkně, a dost podobně, ale něco chybí tomu, nevím jen co.«

Skutečný slavík byl ze země i z říše vyobcován.

Umělý pták uložen byl na hedvábné podušce hned vedle postele císařské. Všecky dary, kterých se mu dostalo, ležely kol do kola, a v titulu postoupil až na »vysokého císařského zpěváka po tabuli«, s hodností rady první třídy po levici. Císař pokládal totiž onu stranu za nejvzácnější, kde srdce leží, a srdce i u císaře leží na levé straně. Mistr hry ale napsal dvacet pět silných svazků o umělém ptáku. Bylo to dílo tak učené a tak dlouhé, jen se hemžilo nejtěžšími čínskými výrazy, že všickni lidé tvrdili, že je přečtli a mu rozuměli, nebo jinak byli by hloupí a byla by jim břicha našlapána.

Tak to chodilo po celý rok. Císař, dvůr a všichni ostatní Číňané znali z paměti každý tón v zpěvu umělého ptáka, ale právě proto se jim nejlépe líbil. Mohli spolu zpívati a dělávali to. Uličníci pokřikovali: »Cicici, klukklukklukkluk!« a i císař to též popěvoval; bylo to rozkošné!

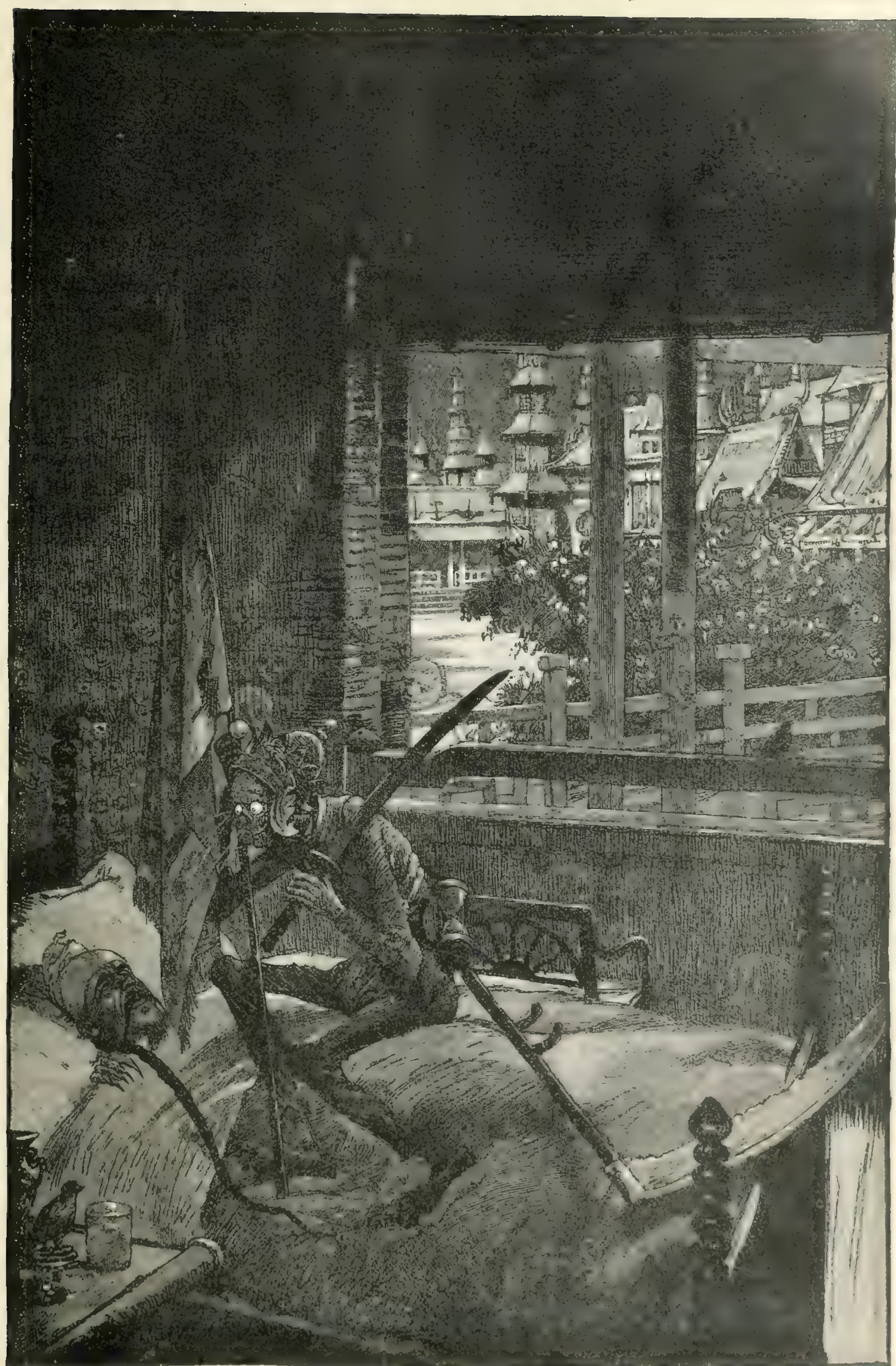
Ale jednou večer, když umělý pták zrovna co nejlépe zpíval a císař v posteli ležel a naslouchal, zaznělo u vnitřku ptáka »klap«. Něco tam prasklo, »hrrrr!« Všecka kolečka se rozběhla, a pak hudba utichla.

Císař vyskočil ihned z postele a dal si zavolati svého životního lékaře, ale co mohl ten pomoci! Pak posláno pro hodináře, a po dlouhém dotazování se a mnohém vyšetřování sestavil tento aspoň poněkud ptáka, ale ihned doložil, že musí býti velice šetřen, nebo čípky byly již otřelé a bylo by nemožností vsaditi tam nové, tak aby hudba jistě hrála. I nastal tu veliký smutek! Umělý pták směl zpívati pouze jednou za rok, a to již bylo velikou odvážností. Ale pak proslovil ředitel hry malou řeč a mnohými těžkými výrazy ujišťoval, že to bylo zrovna tak dobře jako dříve, a pak to bylo právě tak dobře jako dříve.

Uplynulo pět roků, když tu náhle celá země měla skutečnou příčinu k velikému smutku. Vážili si všichni svého císaře opravdu velice, a nyní se roznemohl a nemohl, jak se povídalo, déle býti živ. Nový císař byl již napřed zvolen a lid stál venku na ulici a ptal se dvořana, jak se daří jejich pánovi.

»P,« pravil tento a potřásl hlavou.

Chladný a bledý ležel císař ve své velké, nádherné posteli; celý dvůr měl jej za mrtvého a každý běžel, aby se pokořil novému císaři. Komorníci vyběhli, aby o tom pohovořili, a zámecké služky ustrojily si velikou kávovou společnost. Kolem do kola ve všech síních a chodbách byly koberce nataženy, aby nebylo slyšeti jediného kroku, a proto bylo vůkol tak ticho, ticho. Ale císař nebyl proto ještě mrtev. Stuhlý a bledý ležel v nádherném loži s dlouhými sametovými záclonami a těžkými zlatými třapci. Hodně vysoko u stropu bylo otevřené okno, a měsíc svítil sem na císaře a na umělého ptáka.



Ubohý císař nemohl ani dýchati; bylo mu, jakoby mu něco leželo na prsou. Otevřel oči a tu viděl, že to byla Smrt, která seděla mu na prsou. Ta si nasadila jeho zlatou korunu a držela v jedné ruce zlatou šavli císařskou a v druhé jeho nádhernou korouhev. Ze záhybů velkých sametových nebes kolem dívaly se podivné hlavy, některé velmi ohyzdné, jiné mír slibující a jemné. Byly to všecky dobré i zlé skutky císaře, které se naň teď, kdy Smrt na jeho srdci seděla, dívaly.

»Vzpomínáš si na to?« šeptala jedna po druhé. »Vzpomínáš na to?« a pak mu toho tolik vyprávěly, až mu pot po čele splýval.

»To jsem nikdy nevěděl!« vzdychl císař. »Hudbu! Hudbu! Velký čínský buben!« volal, »ať neslyším to všecko, co povídají!«

Ale nezmlkly, a Smrt kývala jako Číňan ke všemu, co bylo pověděno.

»Hudbu! Hudbu!« křičel císař. »Ty malý, milý, zlatý ptáčku, ó, zpívej, ó, zpívej! Já dal ti zlato a klenoty, já ti zavěsil i svou zlatou trepku kolem krku, zpívej, ó, zpívej!«

Ale pták mlčel. Nebylo nikoho zde, kdo by jej natáhl, a jinak nezpíval. Ale Smrt neustála dívati se naň svými velikými prázdnými dutinami očními, a kolem bylo tak ticho, tak příšerné ticho.

Tu zazněl najednou, těsně u samého okna nejnádhernější zpěv. Byl to zpěv živého malého slavíka, který seděl venku na větvici. Uslyšel o bídě svého císaře a přišel, aby mu vlil zpěvem svým útěchy i naděje. A jak zpíval, bledla strašidla víc a více, rychleji proudila krev v slabém těle císařově, ba sama Smrt poslouchala a pravila: »Pokračuj, malý slavíčku, pokračuj!«

»Ano, dáš-li mi nádhernou zlatou šavli císařskou, dáš-li mi nádherný prapor a korunu císařovu «

A Smrt dala každý klenot za jednu písničku, a slavík neumdléval v zpívání. Zpíval o tichém hřbitově, kde bílé růže rostou, kde voní bez a kde čerstvá tráva skrápěna jest slzami těch, kteří po nich zůstali. Tu uchvátila Smrt touha po její zahradě a ona jako studená, bílá mlha odvanula oknem ven

»Díky! díky!« zvolal císař, »ty nebeský malý ptáku, ó, znám tě, znám! Tebe jsem vypověděl z říše své i země a ty jsi právě odzpíval zlé duchy od mého lože i Smrt z mého srdce jsi zahnal! Jak se ti mám odměniti?«

»Dost jsem odměněn,« pravil slavík, »slzy prolévaly tvé oči, když jsem ti poprvé zpíval; toho ti nikdy nezapomenu, to jsou drahokamy, které lahodí srdci zpěváka. Ale spi nyní, buď svěží a zdráv! Ukolébám tě!«

A zpíval — — a císař upadl v sladký spánek; byl to lehký a blahodárný spánek!

Paprsky sluneční padaly naň oknem, když posilněn a zdráv se probudil. Ani jeden z jeho sluhů nevrátil se posud, neboť považovali jej za mrtvého, ale slavík seděl tu ještě a zpíval.

»Musíš stále u mne zůstat,« pravil císař; »budeš zpívati jen, kdykoliv se ti zlíbí, a umělého ptáka rozbiju na tisíc kusů!«

»Nedělej toho!« pravil slavík, »to dobré, co mohl, přece provedl; podrž si jej jako dřív! Já neumím bydleti v zámku, ale dovol, abych přišel, kdykoliv mne chuť sama k tomu dožene! Pak chci večer tam u okna seděti na větvi a ti zpívati, abys byl veselým, ale spolu abys se zadumal. Chci zpívati o šťastných i o těch, kdo trpí, chci zpívati o dobru a zlu, které před tebou utajují. Malý zpěváček letí daleko odtud k ubohému rybáři, ke střeše rolníka, ke každému, kdo je daleko od tebe i tvého dvora. Tvoje srdce mám radši než tvoji korunu, a přec má koruna na sobě jakousi vůni svatosti. — Přijdu a zazpívám ti! Ale jedno mi musíš slíbiti!«

»Všecko,« pravil císař a stál tu v svém císařském hávu, do kterého sám se oblekl a položil šavli z těžkého zlata k srdci.

»O jedno tě prosím! Nevypravuj nikomu, že máš malého ptáčka, jenž ti všecko poví, pak bude vše ještě lépe!«

Na to slavík odletěl.

Sluhové vešli, aby se podívali na svého mrtvého císaře — ba, tak stáli zde a císař pravil: »Dobré jitro!«



SKOK NA ZKOUŠKU



BLEŠÁK, KONÍČEK A TESAŘÍK CHTĚLI
JEDNOU VIDĚT, KDO Z NICH NEJVÝŠE
VYSKOČIT DOVEDE



Blešák, koníček a tesařík chtěli jednou vidět, kdo z nich nejvýše vyskočit dovede, a pozvali proto celý svět i každého, kdo by přijíti chtěl, aby se podíval na jejich umělecký výkon. Tři pořádní skokani to byli, kteří se v pokoji sešli.

»Dám tomu, kdo nejvýš vyskočí, svou dceru za ženu!« pravil král, »nebo bylo by to věru ubohé, aby tyto osoby skákati měly zadarmo!«

Blešák vystoupil první; ukázal svůj mrav, pozdravuje kol na všecky strany; jaký také div, nebo kolovala v jeho žilách krev panenská a on byl, což mnoho znamená, na styk s lidmi navyklý.

Pak vystoupil koník; byl ovšem poměrně těžší, ale měl rovněž pružný vzrůst a objevil se v zelené uniformě, kterou měl od narození; mimo to se vychloubal, že pochází z prastaré rodiny v zemi Egyptské, která tam veliké úcty požívala. Byla odnesena s pole a strčena do domečku z karet, jehož tři poschodí rovněž vystavěna byla z kartových obrázků, které pestrou stránkou do vnitř byly obráceny. Tam byly dveře

i okna vyřezané pouze do oněch karet, které představovaly srdcovou dámu. »Já zpívám tak,« chlubil se, »že šestnáct domácích cvrčků, kteří od dětství cvrčeli a přec žádného domku nedostali, při poslouchání mého zpěvu tak se rozdurdilo, že zhubli ještě více, než hubení byli.« Oba, blešák i koník, takovým způsobem mužně prokázali svou cenu, že se mají za oprávněny, ucházeti se o ruku princezny.



Tesařík neříkal ničeho, ale tvrdilo se o něm, že si tím víc myslí, a když jej dvorní pes pouze očuchal, zaručil se za to, že jest tesařík z dobré rodiny. Starý rada, který za tvrdošijné mlčení dostal tři řády, tvrdil s určitostí, že jest tesařík nadán duchem věšteckým; na hřbetě jeho dá prý se poznati, bude-li zima buď mírná nebo tuhá, což ani na hřbetě zhotovitele kalendářů rozpoznati nelze.

»Já neříkám praničeho,« pravil starý král, »ale já jdu vlastní cestou a myslím si svůj díl!«

Nyní šlo o to, vykonati zkoušku. Blešák skočil tak vysoko, že to nikdo viděti nemohl, a proto se tvrdilo, že vůbec ani nevyskočil, což bylo přece prabídným podezříváním.

Koník vyskočil jen do polovičky té výšky, ale skočil na neštěstí králi zrovna do obličeje, a tu pravil tento, že to bylo nezpůsobné.

Tesařík stál dlouho mlčky a rozvažoval, že naposled všichni myslili, že vůbec skákati neumí.

»Jen jestli mu nepřišlo špatně!« pravil dvorní pes a očuchal jej opět při tom. Hup! vyskočil tesařík v malém kosém skoku princezně, která seděla na nízké zlaté stoličce, zrovna do klína.

Tu pravil král: »Nejvyšší skok jest, se v skoku až k mé dceři povznésti, neboť v tom záleží pravá jemnost, ale k takovému nápadu patří tuze chytrá hlava, a tesařík dokázal, že má hlavu na pravém místě.«

A proto dostal princeznu.

»Ale já vyskočil přece nejvýš,« utěšoval se blešák. »Ale to nevadí. Ať si vezme již toho scvrklého, dřevěného patrona! Já vyskočil přece jen nejvýš,



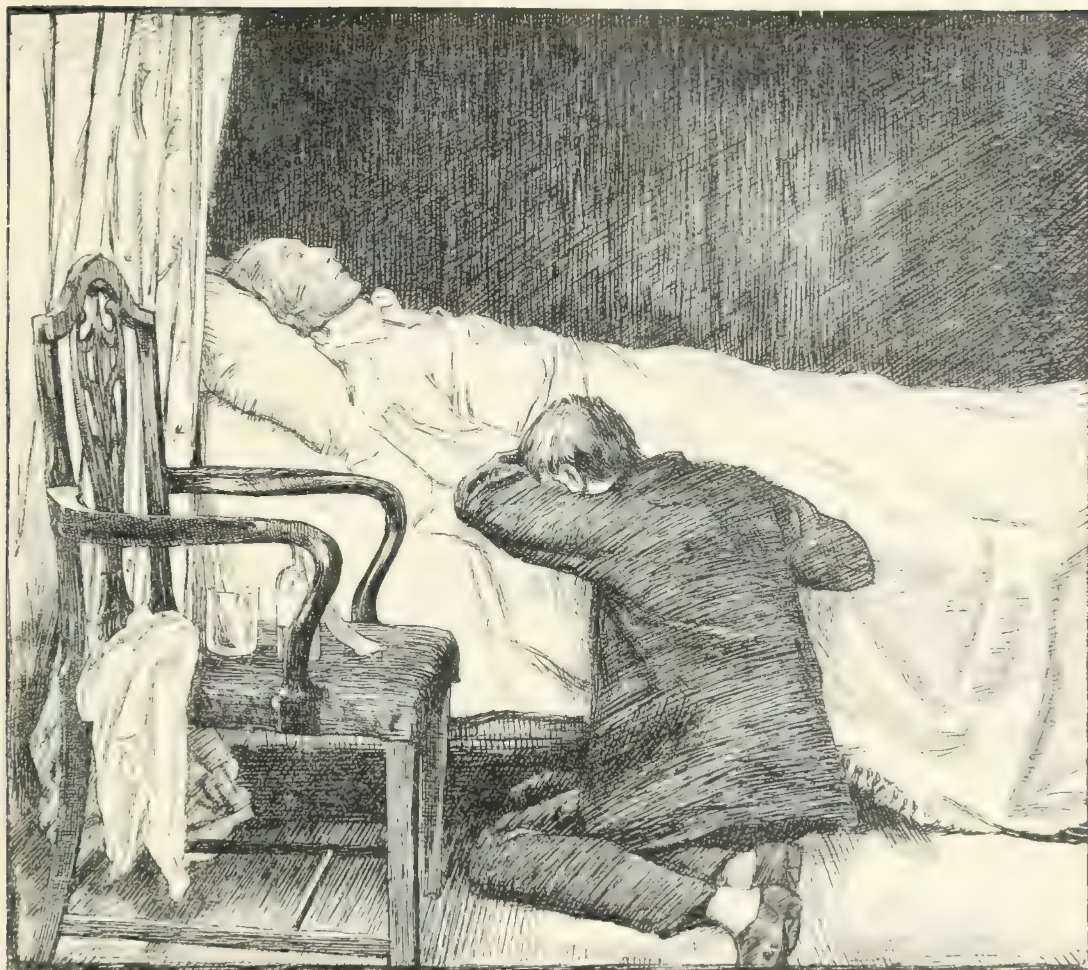
ale má-li být člověk v světě viděn, musí ovšem tělo míti podle toho!«

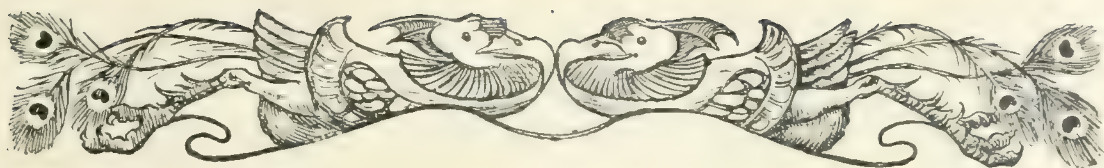
Na to vstoupil blešák do cizích služeb vojenských, kde podle pověsti byl zabit.

Koník sedl si venku do příkopu a přemýšlel o tom, jak to vlastně v světě chodí, a pravil rovněž: »Tělo musí býti podle toho! Tělo musí býti podle toho!« A pak zpíval svou zvláštní melancholickou písničku, z které jsme vyňali tento příběh, který, třeba i vytištěn, docela dobře lží býti může.



SOUDRUH Z CEST





Ubohý Jan byl velice zarmoucen, neboť jeho otec byl velmi nemocen a blízek smrti. Nikoho mimo tyto dva nebylo v malé jizbě. Lampa na stole neměla daleko do shasnutí, a bylo pozdě na večer.

»Ty jsi byl dobrý syn, Jene!« pravil nemocný otec. »Náš Pán již ti pomůže světem!« Podíval se naň vážnýma, měkkýma očima, oddechl z hluboka a byl mrtev. Bylo to, jakoby spal. Ale Jan plakal, nyní neměl nikoho v širém světě, ani otce, ani matky, ani sestry, ani bratra. Ubohý Jan! Ležel před postelí na kolenou, líbal otcovu mrtvou ruku a plakal mnoho žhoucích slz, až se konečně jeho oči zavřely a on s hlavou složenou na tvrdou pelest usnul.

Tu měl podivný sen; viděl, jak slunce a měsíc před ním se ukláněly, a viděl svého otce opět svěžího a zdravého a slyšel jeho smích, jak se smával vždycky, když byl se vším spokojen. Nejroztomilejší dívka se zlatou korunou na hodně dlouhých, krásných vlasech podávala Janovi ruku, a jeho otec pravil: »Vidíš, jakou jsi to dostal nevěstu! Jeť nejhezčí na celém světě!« Tu se vzbudil, a všecko krásné jeho snění bylo to tam, jeho otec ležel mrtvý a chladný na loži, nikoho nebylo u něho; ubohý Jan!

Za týden byl otec pochován; Jan kráčel těsně za rakví a nemohl již dobrému otci, který jej tak rád měl, tváří v tvář se podívati. Slyšel, jak hroudy na rakev házeli, viděl poslední okraj rakve, který při nejbližší lopatě dolů shozené hlíny zmizel, a bylo mu, jakoby mu srdce puknouti mělo zármutkem. Na to zazpívali žalm, a ten zněl tak sladce, že Jan měl slzy v očích, i plakal, a to dělalo mu dobře i jeho zármutku. Slunce svítilo na zelené stromy tak nádherně, jakoby chtělo říci: »Nesmíš býti tak smutný, Jene, pohleď jen, jak krásně modrá jest obloha. Tam nahoře je teď tvůj otec a prosí milého Boha, aby se ti po všecky časy dobře vedlo!«

»Chci býti vždy dobrý!« pravil Jan, »pak přijdu k svému otci do nebe, a jaká to bude radost, až se opět uvidíme! Co budu toho mít povídat, a on mi opět tak mnohé ukáže, poučí mne o nádheře nebes zrovna jako mne na zemi poučoval. Ó, jaká to bude radost!«

Jan představoval si to tak jasně, že se mimovolně při tom pousmál, ač mu slzy ještě přes tváře tekly. Ptáčci seděli na kaštanech ve vrcholích a cvrčeli: »kyvít, kyvít!« Byli veselí, ačkoliv byli také na pohřbu, ale oni dobře věděli, že mrtvý byl již teď nahoře v nebi, že měl křídla daleko větší a krásnější než oni, že je teď šťastný, jelikož byl na světě dobrý, a z toho se veselili. Jan viděl, jak se zelených stromů daleko do světa se rozletovali, a dostal rovněž chuť, letěti s nimi. Ale dříve přiřízl velký dřevěný kříž na hrob svého otce. Když jej tam večer přinesl, ejhle, tu byl hrob pískem a květinami ozdoben. To učinili cizí lidé, neboť měli všichni milého otce, jenž nyní mrtev byl, velice rádi.

Časně nejbližšího rána sebral Jan svůj malý raneček, uložil do opasku svůj celý podíl (5o tolarů a několik grošů) a s tím chtěl vypraviti se do světa. Ale dříve zašel na hřbitov k hrobu svého otce, pomodlil se »otčenáš« a pravil: »Buď s Bohem, milý ty otče, chci zůstati vždy dobrým člověkem; pros proto milého Boha, aby se mi dobře vedlo!«

Venku na poli, kudy Jan šel, stály všecky květiny čerstvé a krásné v teplé záři sluneční a kývaly ve větru, jakoby říci chtěly: »Vítej nám v zeleni! Není zde hezky?« Ale Jan se obrátil ještě jednou, aby pohledl naposled na starý kostel, kde byl jako děcko křtěn, kam každé neděle chodil se svým starým otcem a svůj žalm zpívával. Tu spatřil najednou hodně vysoko v jednom otvoru zvonice ducha kostela s rudou špičatou čepičkou; tento zastiňoval si obličej ohnutou paží, aby mu slunce do očí nesvítilo. Jan kynul mu »s Bohem«, a duch zamával svou rudou čepičkou, položil ruku na srdce a posýlal mu mnoho hubiček na prstech, aby mu naznačil, že jen vše dobré mu přeje a přede vším hodně šťastnou cestu.

Jan přemýšlel o tom, co krásného nyní v dalekém, nádherném světě uvidí, a kráčel dále a dále, tak daleko, jak nikdy před tím nebyl; neznal ani měst, kterými procházel, ani lidí, které potkával; byl již daleko v cizině.

První noc musil se uložiti do kupy sena v širém poli, nebo neměl jiného lůžka. Ale právě to se mu zalíbilo: žádný král, myslil si, nemůže to míti lépe. Celé pole s potokem, kupa sena a pak modré nebe nad tím, to byla právě pěkná ložnice. Zelená tráva s malými červenými a bílými kvítky byla koberec, bezy a plané růže byly kytice, a místo umyvadla měl celý potok s čistou, čerstvou vodou před sebou, kde se třtiny sem a tam ukláněly a jemu »dobrý večer« a »dobré jitro« přály. Měsíc byl ohromná »noční lampa« visící hodně vysoko od modrého stropu, jehož záclony nebyly v nebezpečí, že by chytly. Jan mohl spáti docela bezstarostně a spal také. Vzbudil se teprve, když slunce vy-

cházelo a všichni ptáčkové kolem zpívali: »Dobré jitro, dobré jitro! Nejsi ještě vzhůru?«

Zvony vyzváněly do kostela, byla neděle. Lidé šli na kázání, a Jan šel za nimi, zpíval s nimi a poslouchal slovo boží. Bylo mu zrovna tak, jakoby byl doma v kostele, kde byl křtěn a kde tolikrát se svým otcem žalmy zpívával.

Venku na hřbitově bylo veliké množství hrobů a na mnohých rostla vysoká tráva. Tu pomyslil si Jan na hrob svého otce, který bude jednou vypadati zrovna tak, jako tyto, když nebude moci jej očistiti a ozdobiti. Proto usedl si a vytrhal trávu, vztyčil pokácené kříže opět a položil věnce, které vítr s hrobů svál, opět na jejich místo a myslil si při tom: »Snad učiní totéž někdo na hrobě otce mého, když já sám nebudu s to, abych tak učinil!«

Před kostelními dveřmi stál šedovlasý žebrák a opíral se o svou berli. Jan mu dal těch pár grošů, které měl, a kráčel pak šťastně a vesele vždy dále do širého světa.

K večeru přišlo strašně ošklivé počasí. Jan chvátal, aby se dostal někam v bezpečí, ale brzy přepadla jej čirá noc. Tu přišel konečně k malému kostelíčku, který stál docela o samotě na pahorku. Dvéře byly na štěstí jen přivřeny a on tam vklouznul. Zde chtěl přečkati zlou nepohodu.

»Sednu si do kouta!« pravil k sobě, »jsem celý znaven a zasloužil jsem si trochu oddechu!« Pak se posadil, sepjal ruce, odříkal svou večerní modlitbu a dřív, nežli si toho vědom byl, usnul, co venku se blýskalo a hřmělo.

Když se probudil, byla půlnoc, ale bouře přešla a měsíc svítil okny k němu. V prostřed kostela stála otevřená rakev s mrtvým člověkem, který ještě nebyl pochován. Jan, který měl dobré svědomí, nebál se; a také věděl dobře, že mrtví nikomu neublíží. Žijící zlí lidé jsou to, kteří zlo nám strojí. A právě dva z těchto zlých lidí stáli těsně vedle rakve mrtvého muže, jenž před pohřbem byl sem do kostela odnesen. Tomu chtěli udělati velké příkoří, nechtěli jej nechat ležet v rakvi, ale chtěli jej vyhoditi před chrámové dvéře, toho ubohého mrtvého muže.

»Proč chcete tak učiniti?« ptal se Jan, »to jest ošklivé a špatné. Nechte jej odpočívati ve jménu Ježíše!«

»Larifari,« odpověděli oba ti ošklivi muži. »On vždy si z nás blázna tropil, je nám peníze dlužen a nemohl zaplatiti. Ježto nyní dluh svůj smrtí vyrovnal, nedostaneme ani haléře. Proto jsme se chtěli pomstiti, jako pes ať leží před chrámovými vraty!«

»Nemám víc než 5o tolarů říšských,« pravil Jan, »to jest mé celé dědictví, to chci vám tuze rád dáti, slíbíte-li mi poctivě, že necháte

mrtvého ubožáka na pokoji. Já se protluku i bez peněz světem, nebo mám silné, zdravé údy a milý Bůh mi vždycky pomůže.«

»Ano,« pravili oškliví mužové, »zaplatíš-li nám vskutku jeho dluh, jistě ničeho mu neučiníme, tím jist býti můžeš!« Na to vzali peníze, které jim Jan dal, vysmáli se mu notně pro jeho dobrodušnost a šli svou cestou. Jan uložil však mrtvého v rakvi, sepjal mu ruce, dal mu »s Bohem« a kráčel dále dobré mysli a spokojeně velikým lesem.

Kolem do kola, kde jen mohl měsíc stromy proniknouti, viděl nejluznější malé elfy ve veselých hrách. Nedali se rušiti, neboť věděli, že jest dobrým, nevinným člověkem. Pouze lidé zlí elfů viděti nemohou Někteří z nich nebyli větší prstu a měli dlouhé plavé vlasy zlatými hřebeny spjaty. Po dvou kolébali se na velkých rosných krůpějích ležících na lístech a vysoké trávě. Chvílemi skulila se rosná krůpěj dolů a zůstala viseti mezi dlouhými stébly trávy, a tu zvedl se vždycky velký smích a hlasný povyk malých těch lidiček. To bylo tuze směšné! Zpívali, a Jan poznal docela zřetelně ty všecky krásné nápěvy, jimž se jako malý chlapec byl naučil. Pestří velcí pavouci se stříbrnými korunami na hlavách musili s jednoho křoví na druhé tkáti dlouhé visací mosty a paláce, které, sotva že čistá rosa na ně dopadla, jako třpytivé sklo v jasné záři měsíčné vypadaly. Tak to šlo až do slunce východu nepřetržitě dále. Pak zalezli malí elfové do květinových poupat, a vítr strhal jejich mosty a zámky, tak že jen jako velké pavučiny vzduchem se třepetaly.

Jan právě z lesa vystoupil, když silný mužský hlas ze zadu naň zavolal: »Hola, soudruhu! Kam cestou?«

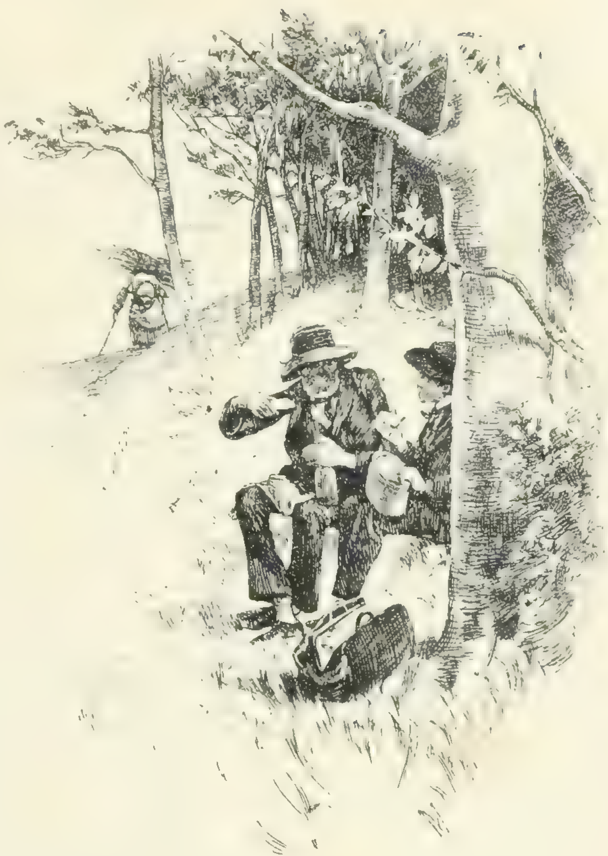
»Daleko, do širého světa!« pravil Jan. »Nemám ani otce, ani matky, jsem chudý hoch, ale milý Bůh mi jistě pomůže.«

»Já chci rovněž hodně daleko do světa,« pravil cizí muž. »Nemohli bychom cestovati společně?«

»Ovšem že,« pravil Jan, a tak šli spolu. Zalíbili se brzy jeden druhému, nebo byli oba dobří lidé. Ale Jan dobře zpozoroval, že přítel byl mnohem chytřejší než on. Procestoval skoro celý svět a dovedl o všem možném vypráveti.

Slunce stálo zatím již hodně vysoko, když se usadili pod velký strom, aby posnídali. V tom šla náhle stará žena okolo. Byla tuze stará a šla celá schýlená. Opírala se o berli a na zádech měla otýpku paliva, které nasbírala v lese. Zástěru měla vyhrnutou, a Jan spozoroval, že tři velké pruty kapradin a vrbových větví odtamtud vyčuhovaly. Těsně před nimi se jí noha vysmekla, padla, křikla hlasitě, nebo zlomila si nohu, ta ubohá stará žena.

Jan vyslovil ihned přání, že by ji oba mohli sebrati a domů odnésti, ale cizinec otevřel svůj raneček, vytáhl pouzdro z něho a pravil,



v ní že má mast, která její nohu docela uzdraví, že sama bude s to domů se odebrati, jakoby si jaktěživa nohy nezlomila. Za to však žádal, aby mu darovala ony tři pruty, které měla ve své zástěře.

»To by bylo dobře zaplaceno,« pravila stařena a pokyvovala při tom hlavou zvláštním způsobem. Nechtěla se od svých prutů odloučiti, ale nebylo to právě také nic zrovna příjemného, zůstati zde se zlámanou nohou ležeti. Tak dala mu konečně pruty, a sotva jí nohu natřel mastí, vztyčila se stará babka a vykračovala si mnohem statněji, než před tím. To zmohla ta mast. Té ale nebylo lze ani v lékárně dostati.

»Co chceš s těmi pruty?« ptal se Jan soudruha.

»To jsou tři tuze pěkná košťata,« odpověděl, »která se mi líbí, neboť jsem komický patron.«

A šli potom hodný kus cesty dále.

»Pohleď, jaká bouře to táhne!« pravil Jan a ukazoval zrovna před sebe. »To je strašně hustý mrak!«

»Ne,« odvětil soudruh, »to není mrak, nýbrž pohoří, nádherné veliké pohoří, kam vysoko nad mraky vstoupíš do čistého horského vzduchu. Jak je tam nádherně! Zítra budeme již dojista vysoko v horách!«

Nebylo to tak docela blízko, jak se zdálo. Musili celý den notně vykračovati, než dosáhli pohoří, kde černé hvozdy své vrcholy k nebi zvedaly, a kde skály byly veliké, jako celé město. To nešlo ovšem, bez potu se tam dostati, a proto šel také Jan i jeho soudruh do hostince, aby si nejdřív řádně odpočinuli a síly k zítřejšímu pochodu sebrali.

Ve velké dolejší jizbě krčmy bylo mnoho lidí shromážděno, nebo byl zde komediant s loutkami. Postavil právě své malé divadlo, a lidé seděli do kola kolem, aby dívali se na komedii. Nejvyšší a nejlepší místo zaujal tlustý řezník; jeho velký stavěcí pes — ó, jak kousavě

a zuřivě rozhlížel se vůkol! — seděl mu po boku a vyvaloval oči jako všichni druzí.

Nyní nastalo představení, a byla to tuze pěkná hra o jednom králi a jedné královně, kteří seděli na sametovém trůně a měli zlaté koruny na hlavách a dlouhé vlečky na šatech, neboť jim to prostředky jejich dovolovaly. Hezké dřevěné loutky se skleněnýma očima a velkými licousy stály u všech dveří, jež zavíraly a otvíraly, aby čerstvý vzduch mohl vniknouti do pokoje. Byl to přímo divukrásný kus a nebyl docela smutný, ale zrovna v tom, co se královna zvedla a po podlaze kráčela, tu — to ví sám jen Bůh, co si vlastně při tom pes myslil — udělal v chvíli, kdy ho tlustý řezník právě nedržel, veliký skok dolů do divadla, chopil královnu za její útlé tílko, až bylo slyšeti zřetelné zapraskání. Bylo to velmi hrozné.

Ubožák, jemuž patřilo divadlo loutkové, polekal se velice a měl o svou královnu veliký zármutek, neboť byla to právě ta nejněžnější loutka, kterou měl, a nyní jí ošklivý ten buldok hlavu ukousl. Ale když lidé konečně odešli, pravil cizinec, který s Janem přišel, že ji hned spraví. I vytáhl svou skřínku a namazal loutku mastí, kterou ubohé staré ženě pomohl, když si nohu zlomila. Sotva byla loutka namazána, byla okamžitě celá, ba mohla i všemi svými údy pohybovati, aniž bylo třeba potahovati ji za šňůrku. Loutka byla jako živý člověk. Muž, jemuž malá loutka patřila, rozveselil se. Teď nemusil loutku držeti, mohla tančiti sama. A toho nesvedla žádná jiná.

Když konečně nadešla noc a všichni v hostinci se na lože dostali, začal kdosi tak zhluboka a strašně sténati a neustával v tom, až se všichni zvedli, aby se podívali, kdo to byl. Muž, který divadlo hrál, šel k svému divadlu, neboť z tohoto ty vzlyky zaznívaly. Všecky dřevěné loutky ležely ve směsici, král a všichni trabanti, a oni tak zoufale sténali a svýma skleněnýma očima civěli, neboť chtěli docela jako královna také trochu býti potřeni mastí, aby rovněž se jim dostalo daru, sami od sebe se pohybovati. Královna klesla právě na kolena a držela svou nádhernou korunu královskou do výšky prosíc: »Vezmi ji ode mne, ale namaž též mého chotě a všecky moje dvořany!« Tu nemohl se ten ubožák, jemuž divadlo s loutkami patřilo, zdržeti, aby v pláč nevypukl, neboť bylo mu jí líto upřímně. Slíbil cizinci hned, že mu všecky peníze dá, které vybere za představení nejbližšího večera, když jen čtyři nebo pět nejnádhernějších loutek jeho namaže. Ale tento odpověděl, že nežádá ničeho jiného, než velkou šavli, jíž jest opásán, a sotva ji dostal, potřel šest loutek, které začly ihned tancovati a sice tak jemně, že všecka děvčata, živoucí lidská děvčata, která se na to dívala, chuti po tanci odolati nemohla. Kočí i kuchařka tančili, sklepník i panská, všichni cizinci, i lopatka na uhlí i kleště

u kamen. Ale tyto poslední svalily se hned po prvních skocích — ba to byla veselá noc.

Druhého rána rozloučili se Jan a soudruh jeho se všemi, vystoupili na vysoké hory a kráčeli mohutnými lesy jedlovými. Vylezli tak vysoko, že chrámové věže hluboko pod nimi vypadaly naposled jako malé červené jahůdky v té celé zeleni vůkolní. Mohli se rozhlédnouti daleko, daleko mil, kde nikdy ještě nebyli! Tolik nádhery najednou v širém světe



Jan nikdy neviděl, a slunce svítilo tak teple z čerstvého modrého vzduchu, slyšel i myslivce mezi horami na lesní rohy troubiti, tak krásně a mile, až mu slzy radosti do očí vstoupily a on mimovolně v slova propukl: »Ty dobrý, milý Bože! Jak bych tě rád políbil, že jsi tak dobrý k nám všem a tolik krásy ve světě nám všem jsi daroval!«

A soudruh jeho stál s rukama sepjatýma a díval se daleko přes lesy a města do teplé sluneční záře. Náhle zařičelo to divomile nad jejich hlavami. Pozvedli zrak, velká bílá labuť táhla vzduchem. Byla tak krásná a zpívala, jak nikdy žádného ptáka zpívati neslyšeli. Ale píseň byla slabší

a slabší, labuť ukláněla hlavu, až klesla docela volně k nohám jejich, tam zůstal ležeti mrtev ten krásný pták.

»Dvě tak krásná křídla,« pravil Janův soudruh, »tak bílá a velká, jak je má tento pták, stojí za peníze; ta si vezmu. Nyní nahlédneš, jak dobře to bylo, že jsem dostal šavli.« Na to uťal mrtvému ptáku obě křídla, jež si nechat chtěl, ranou jedinou.

Cestovali nyní mnoho, mnoho mil přes hory dál, až konečně viděli velké město víc než se sto věžemi, které se jako stříbro v sluneční záři leskly, z dálky před sebou. V středu města byl skvostný zámek mramorový a tam bydlil král.

Jan a soudruh jeho nechtěli hned do města vejíti, ale zůstali v jednom hostinci na předměstí, aby se mohli dříve vystrojiti, nebo chtěli slušně vypadati, až se ukáží na ulicích. Hostinský jim vypravoval, že král jest milý, dobrý muž, který nikomu neublíží, ale dcera jeho, té Bůh nás chraň! — to jest zlá princezna! Na kráse jí nechybí, naopak, nikdo nemohl by tak sličný a roztomilý býti, jako ona, ale co je to vše platné, když jest ošklivá a zlá čarodějnice a vinna tím, že tolik krásných princů život ztratilo. Každému jest volno o její ruku se ucházeti. Každý může přijíti, buďsi král nebo žebrák. Musí jen tři věci uhádnouti, po nichž se ptá. Svede-li to, pak si ho vezme, a on se stane po smrti otce jejího králem nad celou říší. Když však tři ty věci neuhádne, tu dá jej pověsiti nebo stíti, tak ošklivá a zlá je to princezna. Její otec, starý král, rmoutí se nad tím velice, ale nemůže jí zakázati, aby tak zlou nebyla, ježto jednou řekl, že mu do jejích ženichů praničeho není; že si může s nimi dělati, co sama za dobré uzná. Kdykoliv nějaký princ přišel a hádati měl, aby dostal princeznu, nesvedl ničeho a pak byl buď sťat nebo oběšen. Byla mu i včas dána výstraha a mohl od námluv ustati. Starý král je tak zarmoucen tím vším smutkem a bídou, že každoročně celý jeden den leží na kolenou s celým vojskem svým a modlí se, aby princezna byla dobrou, ale to všecko nepomáhá. Staré ženy, které kořalku pijí, ze smutku ji na černo barví, než ji vypijí, docela na černo, a víc prý dělati nemohou.

»Ošklivá princezna!« pravil Jan, »měla by věru dostati metlou, to by jí dobře udělalo. Já býti starým králem, nescházelo by jí na přísném pokárání!«

V tom slyšeli venku lid hurrá! křičeti. Princezna jela okolo a byla vskutku tak krásná, že všichni lidé zapomněli, jak zlá byla, a proto hurrá křičeli. Dvanáct krásných panen, všecky v bílých šatech hedbávných se zlatými tulipány v ruce, jelo na koních černých jak uhel jí po boku; princezna jela na bílém koni rubíny a démanty posetém, jízdecký oblek její byl samé zlato, a bičík, jejž v ruce držela, vypadal jako sluneční paprslek. Zlatá koruna na její hlavě byla jako malé hvězdy na klenutí



nebeském, a plášť její byl z více než tisíce nádherných křídel motýlích složen; a přes to byla sama krásnější než všecky šaty její.

Když Jan ji spatřil, zarděl se až po čelo a nebyl s to ze sebe ani slova vypraviti. Princezna podobala se nápadně krásné dívce se zlatou korunou, o které se mu zdálo v noci, kdy umřel otec jeho. Shledal ji tak krásnou, že se okamžitě do ní zamiloval. »To jistě není pravda,« pravil sám k sobě, »že by zlou čarodějkou byla, která dá lidi věšet a stínat, neuhodnou-li, co od nich vyžaduje. Každý smí, i nejnižší žebrák, o její ruku se ucházeti, chci jíti rovněž do zámku, nebo nemohu jinak.«

Ovšem říkali všichni, aby tak nečinil, že se mu povede zrovna jako těm druhým. I soudruh jej s toho zrazoval, ale Jan měl za to, že to již půjde; vykartáčoval si střevíce i kabát, učesal si krásné plavé vlasy a odešel pak docela sám do města a na zámek.

»Volno!« zvolal starý král, když Jan na dvéře zaklepal. Jan otevřel, a starý král v županu a vyšívaných trepkách vstříc mu vyšel; zlatou korunu měl na hlavě, žezlo v ruce jedné a v druhé říšské jablko. »Počkej na chvíli!« pravil a vzal říšské jablko pod paží, aby mohl Janovi ruku podati. Ale když slyšel, že jest ženich, začal tolik plakati, až mu žezlo i říšské jablko na zem upadly, a on si oči musil svým županem utírati. Starý, ubohý král!

»Upusť od toho!« pravil, »povede se ti až běda, jako ostatním všem. Uvidíš, bohužel!« Na to vyvedl Jana do libosadu princeznina. Zde to hrozně vypadalo! V koruně každého stromu viseli tři až čtyři synové královští, kteří se o princeznu ucházeli, ale věci uhodnouti nedovedli, které od nich vyžadovala. Jakmile se vítr pozvedl, klepaly všecky hnáty mrtvých, až se ptáčci polekali a již do zahrady vletnouti si nedůvěřovali; všecko kvítí bylo připoutáno ke kostem, a v květináčích stály a cenily se umrlčí hlavy. To byla věru zvláštní zahrada princeznina.

»Zde to můžeš viděti!« pravil starý král, »bude se ti zle dařiti, zrovna jako všem ostatním, jež tu vidíš; proto zanech toho raději! Působíš mi opravdu velké neštěstí, nebo mne to tak nekonečně dojímá.«

Jan políbil dobrému starému králi ruku a pravil, že to jistě dobře dopadne, nebo miluje princeznu velice.

V té chvíli vjížděla princezna se všemi svými dámami do zámku. Vyšli tedy k ní ven a přáli jí dobrého jitra. Byla vskutku čarokrásná, podala Janovi ruku, a on se do ní zamiloval ještě více než před tím. Jistě nemohla být žádnou zlou čarodějnicí, jak všichni lidé o ní říkali. Vyšli na to nahoru do sálu, a pážata podávali jim závary a muškátové oříšky, ale starý král nemohl pro samý smutek ničeho jísti, a muškátové oříšky byly mu příliš tvrdé.

Nyní bylo ujednáno, že má Jan hned zítra ráno opět se na zámek dostaviti, kde se shromáždí soudcové a celá rada, aby vyslechli, jak při zkoušce obstojí. Uhodne-li, musí přijíti ještě dvakrát; ale posud nebylo zde nikoho, který by při první zkoušce obstál, a proto přišli všichni o život.

Jan nebyl docela nad tím znepokojen, jak se mu povede, byl naopak vesel, myslil jen na čarokrásnou princeznu a spoléhal docela na to, že mu milý Bůh pomůže, ale jak, to ovšem nevěděl a nechtěl raději o tom ani přemýšleti. V pravém slova smyslu tančil po silnici, když se do hostince, kde jej soudruh jeho očekával, vracel.

Jan nemohl najíti slov, když vyprávěl, jak princezna k němu vlídná byla i jak je čarokrásná. Toužil nevýslovně po dnu nejbližším, kdy měl při dvoře své štěstí v hádání zkusiti.

Ale soudruh jeho potřásal hlavou a byl velmi zarmoucen. »Miluji tě,« vzdychal, »byli bychom mohli spolu ještě dlouho zůstati, a nyní tebe mám ztratit? Ty ubohý, milý Jene, slzy mi vstupují do očí, ale nechci snad poslední večer, kdy pohromadě jsme, tvou radost kaliti. Budeme veselí, velmi veselí; zítra, až budeš pryč, mohu se pak vyplakati.«

Všichni lidé v městě zvěděli ihned, že přijel nový nápadník o princeznu, a proto panoval tam všade veliký smutek. Divadlo bylo uzavřeno, a všecky kuchařky vázaly černý flor kol svých cukrových prasátek, král a kněží leželi v kostelích na kolenách. Kamkoliv jsi pohledl, zřel's znamení upřímného smutku, nebo nemohlo se Janovi dařiti lépe, nežli všem ostatním nápadníkům se dařilo.

K večeru připravil soudruh Janův velikou bowli punče a pravil Janovi, že budou teď hodně veselí a že budou píti na zdraví princezny. Sotva Jan dvě sklenice vypil, byl tak ospalý, že mu déle bylo nemožné oči držeti otevřené a že usnul. Soudruh jeho zvedl jej zcela tiše se židle a položil jej do jeho postele, a když pak byla čirá noc, vzal obě velká křídla, která labuti usekl, a pevně si je připjal na ramena; největší z prutů, které dostal od staré ženy, jež pádem si nohu zlomila, strčil si do kapsy a letěl pak přes město přímo k zámku, kde se posadil do výklenku pod okno, které vedlo právě do ložnice princezniny.

V celém městě bylo úplné ticho. Nyní bily hodiny tři čtvrti na dvanáct, okno se otevřelo, a princezna vyletěla ve velkém bílém plášti s dlouhými černými křídly za město ven k jedné veliké hoře. Ale soudruh Janův učinil se neviditelným, že ho viděti nemohla, letěl za ní a sešlohal princeznu svou metlou tak, až jí krev vytryskla, kam uhodil. Jaká to byla jízda vzduchem! Vítr zalehl do jejího pláště, který se na všecky strany rozložil, jsa velké lodní plachtě podoben, a měsíc jím prosvitával.

»Jaké to krupobití! Jaké to krupobití!« řekla princezna při každé ráně, kterou dostala metlou a kterou právem zasloužila. Konečně dospěla k hoře a zaklepala. S hromotřeskem se hora otevřela, a princezna vešla do ní. Soudruh Janův vklouzl za ní, nebo nikdo ho viděti nemohl, vždyť byl neviditelný. Šli dlouhou velikou chodbou, kde se stěny prazvláštním svitem leskly; byly to tisíce žhoucích pavouků, kteří běhali nahoru dolů po zdích a jako oheň svítili. Nyní přišli do velkého ze stříbra a zlata



zbudovaného sálu. Květiny jak slunečnice veliké, červené a modré jiskřily na stěnách, ale nikdo nemohl jich natrhati, nebo stonky jejich byly oškliví, jedovatí hadi a květiny samy byly oheň, který hadům z tlam sršel. Na stropě třpytily se světlušky a blankytní netopýři bijící tenkými křídly. To bylo docela podivné! V prostředku stál na zemi trůn, nesený čtyřmi kostrami koňskými, které měly udidla z červených pavouků. Trůn sám byl z mlékového skla, a poduška jeho byla z malých černých myšek, které jedna druhou do ocasů kousaly. Nad ním byla trůní nebesa z růžových pavučin protkaná nejněžnějšími zelenými muškami, které se leskly jak

drahokamy. V středu na trůně seděl starý kouzelník s korunou na ohyzdné hlavě a s žezlem v ruce. Políbil princeznu na čelo, usadil ji na jedné straně svého skvostného trůnu, a nyní začla hudba. Velké černé kobylky foukaly do harmonik a sova se tloukla do břicha, neboť neměla bubnu. Byl to směšný koncert. Malí titěrní koboldové s bludičkami na čapkách tančili sálem. Janova soudruha nemohl nikdo viděti; postavil se zrovna za stůl, viděl a slyšel všecko. Dvořané, kteří se také nyní objevili, byli teprv útlí a vznešení, ale kdo se dobře dívati doveď, hned zpozoroval, jak to jimi hrálo. Byly to násady košťat s hlávkami zelí nahoře, nic jiného. Čaroděj do nich život jen přičaroval a dal jim zlatem tkané šaty. Ale to bylo docela jedno, patřily přece ke dvoru. Když bylo dosti tancováno, vyprávěla princezna čaroději, že se přihlásil nový nápadník, a ptala se proto, o čem přemýšleti má, nač by se ho druhého dne ptala, až přijde do zámku.

»Poslyš,« pravil kouzelník, »chci ti něco poraditi! Musíš vyvoliti docela něco lehkého, nač jistě pak nepřipadne. Mysli na jeden ze svých střevíčků. To neuhádne. Dej mu pak stíti hlavu, ale nezapomeň mně, až zítra v noci opět ke mně přijdeš, přinésti jeho oči, nebo ty chci sníst.«

Princezna se uklonila velmi hluboko a pravila, že na oči nezapomene. Kouzelník otevřel na to horu, a ona letěla opět domů, ale soudruh Janův následoval jí a našlohal jí metlou tak důkladně, že nad tím prudkým krupobitím z hluboka zaštkala a hleděla, co sil měla, dostati se oknem do své ložnice. Ale soudruh Janův letěl do hostince zpět, kde Jan stále spal, odvázal svá křídla a ulehl si pak do postele, neboť byl právem unaven.

Bylo ještě časně z rána, když se Jan probudil; soudruh jeho vstal rovněž a vypravoval, že měl v noci prazvláštní sen o princezně a jejím střevíčku, a prosil jej, aby se zeptal, zdali nemyslela princezna na jeden ze svých střevíců. Nebo to slyšel již od čaroděje v hoře, ale o tom nechtěl Janovi ničeho říci, jen žádal jej, vyptávati se, zda nemyslela na jeden svůj střevíc.

»Mohu se ptáti tak dobře na to, jako na něco jiného,« pravil Jan, »snad je to docela správné, co se ti zdálo, neboť pevně v to důvěřuji, že mi milý Bůh pomůže. Chci ti přece však pro každý případ s Bohem dáti, nebo budu-li špatně hádat, již tě neuzřím.«

Na to se oba políbili, a Jan šel do města na zámek. Celý sál se hemžil lidmi, soudcové seděli ve svých křeslech, majíce podušky s prachovým peřím pod hlavami, neboť měli tolik co přemýšleti. Starý král se zvedl a osušil si oči bílým kapesníkem. Nyní vstoupila princezna; byla ještě krásnější než včera a pozdravila všecky přítomné co nejpřívětivěji, Janovi však podala ruku řkouc: »Dobré jitro, můj milý!«

Nyní měl Jan uhodnouti, nač právě myslí. Ó, Bože, jak vlídně naň pohledla, ale sotva že od něho zaslechla jediné slovo »střevíček«, zbělela

jako křída v tvářích a děs projel celé její tělo, ale nic jí nemohlo pomoci, neboť správně uhádl.

U čerta! Jak veselý byl tu starý král! Udělal rozkoší kotrmelec, a všichni tleskali jemu i Janovi, který první hádanku správně uhodl, na pochvalu.

Soudruh jeho zářil radostí, když slyšel, že to dobře dopadlo, ale Jan sepjal ruce a děkoval milému Bohu, který mu jistě po dvakrát ještě pomůže. Dne následujícího mělo býti opět hádáno.

Večer minul jako včerejší. Když Jan spal, odletěl soudruh jeho za princeznou do hory a stloukl ji ještě více než poprvé, neboť tenkrát vzal dvě metly s sebou. Nikdo ho neuviděl, ale on slyšel všecko.

Princezna chtěla mysliti na svou rukavičku, a to on vypravoval Janovi, jakoby se mu to bylo zdálo. Jan tu mohl správně uhodnouti, a vznikla nejživější radost na hradě. Celý dvůr dělal kotrmelce, jak to od krále poprvé viděl, ale princezna ležela na pohovce a nebyla s to slova jediného ze sebe vypraviti. Nyní šlo o to, zdali Jan ještě potřetí správně uhodne. Kdyby to dobře dopadlo, měl by dostati krásnou princeznu a celé království zděditi; kdyby neuhoď, měl ztratiti život, a čaroděj chtěl sníti jeho krásné modré oči.

Večer před tím šel Jan záhy na lože, pomodlil se svou večerní modlitbu a usnul; ale soudruh jeho uvázal si obě křídla na záda, opásal si šavlí boky a vzal všecky tři metly, s nimiž odletěl k zámku.

Byla čirá, tmavá noc; bouřilo, až tašky se střech létaly, a stromy v zahradě, na kterých kostry visely, při každém nárazu větru jak třtina se ohýbaly; blýskalo bez ustání, a hrom hučel po celou noc, jakoby to byl úder jediný. Nyní se otevřelo okno, a princezna vyletěla. Byla bledá jako smrt, ale smála se zlé nepohodě, nebyla jí ještě dost divou a bouřlivou, a bílý její plášť vířil za ní jako lodní plachta ve vzduchu. Ale soudruh sešlohal ji svými třemi metlami tak, až krev k zemi kapala, a ona již dále ani letěti nemohla. Konečně přec dosáhla hory.

»Jaká bouře a krupobití!« pravila, »nikdy jsem v takovém večeru ještě venku nebyla!«

»Lze i dobrým se přesytiti,« pravil čaroděj. Nyní mu vyprávěla, že Jan i podruhé správně uhodl; kdyby tak i zítra učinil, pak by vyhrál, a ona by nemohla nikdy již k němu do hory, nemohla by nikdy již takové čáry prováděti jako dřív, nad čímž jest velice zarmoucena.

»Však on to nesmí uhodnouti,« pravil čaroděj, »však ono mi něco napadne, nač on jaktěživ nepomyslí; leda by byl ještě větším čarodejníkem, nežli jsem já. Ale teď budeme veselí!« Načež vzal princeznu za obě ruce a tančili se všemi koboldy a bludičkami, které byly v sluji, dokola;

červení pavouci skákali po stěnách nahoru a dolů rovněž tak vesele, že vypadali jako zářící ohnivé květiny. Sovy bubnovaly, cvrčkové cvrčeli a černé kobylky hrály na harmoniku. Byl to veselý ples! —

Když se dost vytančili, musila princezna na návrat pomýšleti; neboť jinak by jí v zámku mohli postrádati; čaroděj pravil, že ji doprovodí, aby tak co nejdéle zůstali pospolu.

Pak se vypravili v zlé té nepohodě, a soudruh Janův rozbil své tři pruty o záda obou. Nikdy nebyl čaroděj v takovém krupobití mimo dům. Před zámkem se rozloučil s princeznou a zašeptal jí při tom: »Mysli na hlavu moji!« Ale soudruh Janův dobře to slyšel a v témž okamžiku, kdy princezna oknem do své ložnice vklouzla a čaroděj cestu zpáteční chtěl nastoupiti, uchopil jej za dlouhý jeho černý vous a usekl mu šavlí ohyzdnou hlavu těsně při samých ramenech, tak že ho ani spatřiti nemohl. Tělo hodil do jezera rybám, ale hlavu jen pohroužil do vody a zavázal ji pak do hedvábného šátku kapesního, odnesl ji do hostince a ulehl k spánku.

Ráno dal Janovi kapesní šátek, ale pravil mu, že nesmí dříve jej otevříti, až se princezna zeptá na předmět, na nějž by myslila.

Tenkrát byla taková spousta lidí ve velkém sále zámeckém, že tam stáli jako řetkvičky v otýpce těsně vedle sebe. Rada seděla ve svých křeslech s prachovými poduškami, a starý král měl na sobě nové šaty, zlatá koruna i žezlo byly vycíděny, což se velmi pěkně vyjímalo. Ale princezna byla nápadně bledá a měla šat jako uhel černý, jakoby měla jíti na pohřeb.

»Nač jsem právě myslila?“ ptala se Jana, a on rozestřel kapesní šátek a sám se hrozně ulekl, když hnusnou hlavu čaroděje spatřil. Děs schvátil při tomto hrozném pohledu všecky, ale princezna seděla tu jako socha a nemohla jediného slova ze sebe vypraviti. Konečně se zvedla a podala Janovi ruku, neboť byl správně uhodl. Nepodívala se ani naň ani na jiného, nýbrž povzdychla docela hlasitě: »Nyní ty jsi mým pánem, dnes večer budeme míti svatbu!«

»Tak se mi to líbí!« pravil starý král, »tak to chceme míti!« Všichni lidé křičeli »hurrá!«, stráž v parádě hrála v ulicích, zvony zněly, a kuchařky sňaly černý flor se svých cukrových prasátek, neboť všady panovala radost. Tři celí pečení voli naplnění kachnami a slepicemi byli na trhu k snědku podáváni, a každý si mohl dle libosti kus uříznouti. Ve vodotryscích tryskalo nejlepší víno, a kdo si koupil u pekaře preclík za tři, dostal nádavkem šest velkých dalamánků a to ještě s hrozinkami.

Večer bylo celé město osvětleno, vojáci stříleli z děl a chlapci z praskacích hrášků, a nahoře na zámku se jedlo a pilo, připíjelo se



a skákalo, všichni ti vznešení páni a krásné dámy tančili spolu, a daleko zazníval zpěv:

Zde k reji svatebnímu dnes
nejkrašších dívek spjal se kruh,
sem, páni, poslyšte houslí ples,
v rej hbitě, dámy, v šumný ruch
dupejte sálem víříce,
pokud vám vydrží střevíce!

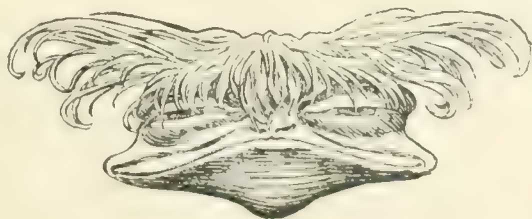
Ale princezna byla dosud čarodějnicí a neměla docela Jana ráda, a to napadlo jeho soudruhovi a proto dal Janovi tři péra z křídel labutě a lahvičku s několika jen málo kapkami. Pak mu dal radu, aby vodou naplněnou nádobu postaviti dal před lože princezny a aby jí, až do postele půjde, zasadil malou ránu, tak aby do vody padla. Tam ji má třikrát potopiti, když tam byl dříve ponořil péra a vylil kapky; na to prý zmizí od ní zlý čár a bude ho míti teprve ráda.

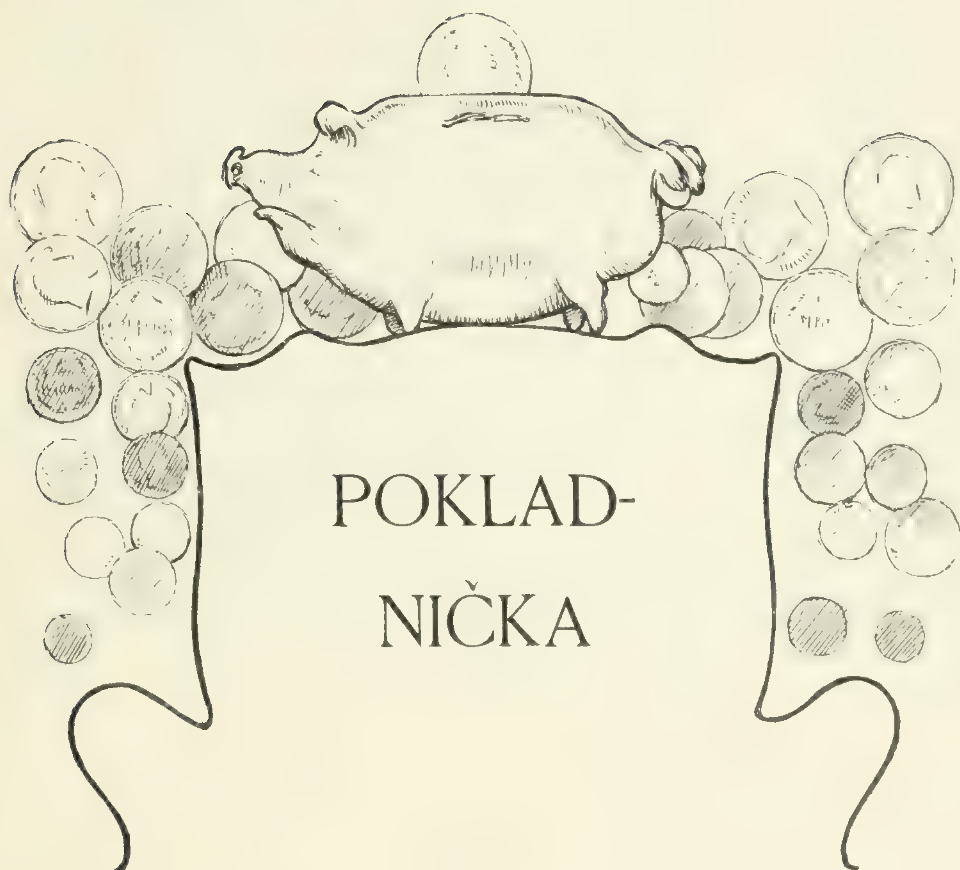
Jan učinil všecko, co mu soudruh poradil. Princezna hlasitě vykřikla, když ji strčil do vody, a zůstala mu jako velká, jak uhel černá labuť se sršícíma očima pod rukama. Když podruhé z vody se vynořila, byla labuť již bílá mimo jediný černý kruh na hrdle. Jan se zbožně k Bohu pomodlil a ponořil potřetí labuť do vody, a v mžiku se proměnila v nejkrásnější princeznu. Byla ještě krásnější než dříve a děkovala mu se slzami v krásných očích, že zlomil její očarování.

Druhého dne přišel starý král s celým dvorem svým, a tu neměla blahopřání konce; naposled přišel i Janův soudruh, měl v ruce hůl a tlumok na zádech. Jan jej mnokrát políbil a pravil, že nesmí odcestovati, že má u něho zůstati, jelikož byl příčinou jeho celého štěstí. Ale soudruh zatřásl hlavou a pravil velmi jemně a vlídně: »Ne, čas můj minul. Já zaplatil pouze svůj dluh. Vzpomeň si na mrtvého člověka, jemuž chtěli zlí lidé ublížiti. Ty's dal všecko, co jsi měl, aby v hrobě pokoje mohl dojíti. Ten mrtvý jsem já!«

A v okamžiku tom byl ten tam.

Svatební veselí trvalo celý měsíc. Jan a princezna se milovali ze srdce, a starý král zažil mnoho veselých dnů a houpal jejich roztomilé malé děti na kolenách a nechal je hráti se svým žezlem; ale Jan byl králem celé říše.





POKLAD-
NIČKA



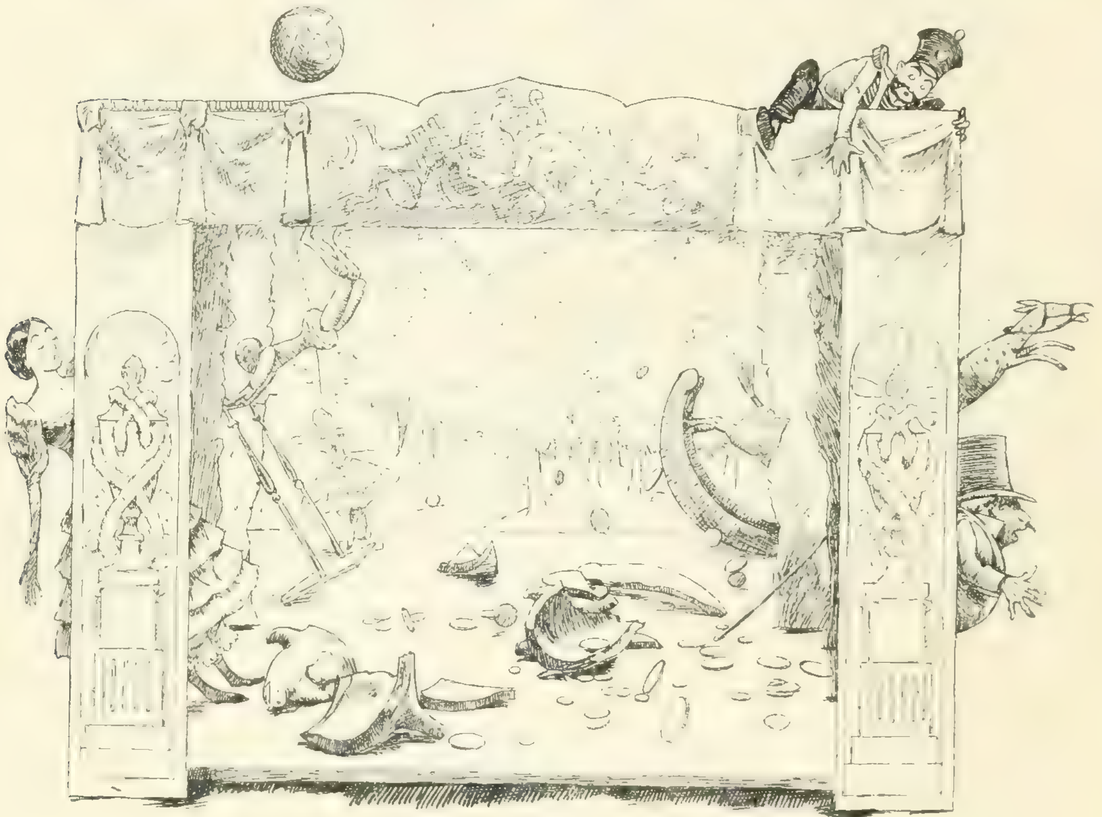
To vám bylo hraček v dětském pokoji! Nahoře na skříni stála pokladnička, byla z hlíny a měla podobu prasete; toto mělo na zádech ovšem rýhu, která nožem ještě rozšířena byla, aby i stříbrné tolary proklouznouti mohly; a dva již též mimo mnohé trojníky tam propadly. Pokladnička byla tak nacpaná, že když se jí potřáslo, peněz již slyšet nebylo, a to je to nejvyšší, kam to pokladnička přivésti může.

Tak stálo prase nahoře na skříni a rozhlíželo se po všem kolem v pokoji, vědělo, že by tím, co ve svém břiše ukrývá, všecko skoupiti mohlo, a to dodává jisté důstojnosti.

To si myslily druhé hračky též, třeba to nahlas neřekly, mělyť dosti jiné látky k hovoru. Zásuvka jedné skříně byla otevřena, a z té vyhlížela velká loutka, byla trochu stará a na krku znýtovaná. Vykoukla a zavolala: »Zahrajeme si na lidi! Je to aspoň vždy něco!« Tu nastal

všeobecný pohyb, i obrazy na zdi se obracely, aby ukázaly, že mají také zadní stranu, ale nedělaly to snad, že by nesouhlasily.

Bylo to právě o půlnoci, měsíc svítil oknem a skýtal plné osvětlení. Teď měla hra počíti a všecko bylo pozváno, ano i dětský vozík, který patřil k hrubším hračkám. »Každý má své zvláštní výhody,« pravil, »nemůže být každý ze šlechtického rodu! Našinec musí pracovati, jak se říká!« Pokladnička jediná dostala pozvání písemné; stála příliš vysoko,



než aby se mysliti dalo, že by vzala za vděk pozváním ústním. Neuráčila se též, aby odpověděla, zda přijde, a také nepřišla. Kdyby měla se súčastniti, musila by jen ze svého příbytku; podle toho se mohly hračky říditi a též to tak vykonaly.

Malé jeviště loutkové bylo tak zařízeno, že mohla doň zrovna viděti. Chtěly nejdříve hráti komedii a pak uspořádati čajový večírek, při němž by zároveň všelijaká »cvičení rozumu« se odbývala. Houpací kůň mluvil o trenáži a plnokrevnosti, dětský vozík o železnicích a síle parní — toť patřilo do jich oboru a dovedly o tom hovořiti. Hodiny mluvily o politice svým tikotem. Věděly, kolik uhodilo, ale ostatní tvrdily, že jdou špatně. Rákoska stála hrdá na svůj bodec a na svůj stříbrný knoflík,

bylať nahoře i dole okovaná. Na pohovce ležely dvě vyšívané podušky, sice velice hezké, ale trochu hloupé — a tak mohla komedie začíti.

Všickni seděli a přihlíželi, pak navrhl někdo, aby se tleskalo a hřmotilo, by byl dán výraz všeobecné spokojenosti. Ale karabáč prohlásil, že nepráská nikdy z lásky k starým, nýbrž jen ke cti nezasnoubeným. »Já však praskám každému!« ujišťoval praskací hrášek. »Nu každý jak myslí!« mínilo plivátko. To byly tak myšlénky, kterými se každý mezi hrou zaměstnával. Kus nestál za mnoho, ale byl dobře sehrán. Všichni herci ukazovali pouze svou omalovanou stranu, byliť tak zařízeni, že bylo je viděti pouze s přední strany a ne se zadní. Všickni hráli výtečně a zcela v popředí divadla; drát, na němž vedeni byli, byl příliš dlouhý, ale tím bylo je lépe vidět, a znýtkovaná loutka byla tak dojata, že se nýtek uvolnil, a pokladnička byla tak pohnuta, že se rozhodla, učiniti něco pro jednoho z výkonných umělců a určiti ve své závěti, aby jednou, až přijde čas, vedle ní ležeti směl v otevřeném hrobě.

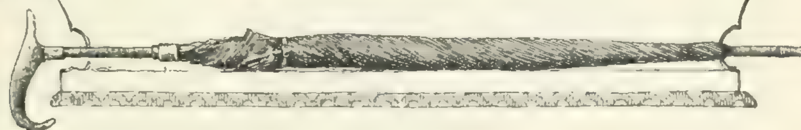
Byl to vskutku tak velký a čistý požitek, že se upustilo od čajového večírku a hned se přistoupilo k »cvičení rozumu«, čemu říkali »hráti si na lidi«. V označení tom netajil se docela žádný zlý úmysl, neboť si jen hráli. Každý byl svými vlastními myšlénkami zaměstnán a tím, co si asi pokladnička myslí. Myšlénky této těkaly do nejzazší budoucnosti, myslila na závěť a pohřeb, a co by při tom díti se mělo.

»Ach, nechť se to stane kdykoliv, přijde to vždy dřív, než se toho člověk naděje!« — Bum! spadla se skříně — ležela na podlaze v tisíci střepech, co peníze vesele kolem ní tančily a skákaly. Nejmenší točily se v kruhu, velké peníze se kutálely, zvláště ten jeden stříbrný tolar, ten chtěl daleko do světa. Nu, jeho přání se vyplnilo, a všichni ostatní musili za ním. Střepy hliněného prasátka přišly na smetiště, ale již druhého dne stála na skříni opět nová, hliněná pokladnička. Ještě v ní nebylo ani haléře, a proto nemohla ještě chřestiti, čímž se druhým hračkám podobala — ale byl to přece jen začátek — a tímto chceme ukončiti.





PŘEZŮVKY ŠTĚSTĚNY



V JEDNOM DOMĚ VÝCHODNÍ
ULICE V KODANI



I. Počátek.

V jednom domě Východní ulice (Østergade) v Kodani, nedaleko Nového Královského trhu, byla jednou veliká společnost, jak to vzájemný styk přináší. Jednou se sezvati musila, byla tedy a skýtala příjemnou vyhlídku na opětné pozvání. Půlka společnosti seděla již za hracími stolky a druhá půlka čekala, co bude z vyzvání domácí paní: »Co bychom teď jen dělali?« Tam to došlo, a hovor začínal být velmi živý. Mezi jiným přišla řeč na středověk. Jedni tvrdili, že byl daleko

lepší nežli naše doba, ano justiční rada Knap zastával mínění toto tak horlivě, že domácí paní mu ihned přisvědčovala a oba pak proti Oerstedtovu článku v ročence »O starých a nových časech«, v kterém naší době přednost dávána byla, prudce útočili. Justiční rada měl dobu dánského krále Jana za nejkrásnější a nejšťastnější.

Mezi tímto rozhovorem, který byl jen na okamžik přinesením novin, v kterých rovněž nic pozoruhodného nestálo, přerušen, ohlédneme se v předpokoji, kde se svrchníky, hole, deštníky a přezůvky tísnily. Zde seděly dvě dívky, jedna mladá, druhá starší; zdálo se, že přišly, aby odvedly své panstvo, buď jednu z některých starších slečen nebo z vdov. Kdo však blíže přihlédl, poznal hned, že to nebyly dvě obyčejné služky, k tomu byly ruce jejich příliš jemné, držení těla a veškeré pohyby příliš královské — a to také byly — i šat jejich byl zvláštního výstředního střihu. Byly to dvě víly, mladší nebyla sama bohyně štěstí, ale jednou z komorných panské Štěstěny, které menší dárky štěstí rozdávají; starší vypadala nekonečně vážně, byla to Starost; ta obstarává své potřeby vždycky sama ve vlastní osobě; tak aspoň ví, že vše bude dobře opatřeno.

Vyprávěly si, kde byly dnešního dne; ta, která byla komornou panské Štěstěny, vyřídila jen několik nepatrných rozkazů; ochránila, jak vypravovala, nový jeden klobouk před prškou, pomohla poctivému muži k pozdravu vznešené nicky a více takových, ale to, co jí ještě zbývalo vykonati, bylo zcela něco neobyčejného.

»Musím ti také říci, že jsou dnes mé narozeniny, a na počest jich svěřen jest mi pár přezůvek, které mám lidstvu odevzdati. Přezůvky ty mají tu vlastnost, že každý, kdo je nosí, okamžitě přenesen jest na místo i čas, kde chce nejraději prodlévati. Každé přání, pokud se týče místa i času, hned se splní, a člověk stane se konečně jednou šťastným.«

»A ty to můžeš věřiti?« pravila Starost, »já ne a nikoliv; stane se spíš nekonečně nešťastným a žehnati bude okamžiku, který jej zase přezůvek zbaví!«

»Jaké to myšlénky!« odpověděla druhá. »Teď je postavím zde u dveří, někdo se přehmátne a stane se šťastným.«

Hle, takový byl jejich rozhovor!

II. Jak se vedlo justičnímu radovi.

Bylo pozdě. Justiční rada Knap, cele v čas krále Jana pohřížen, chtěl se vydati na cestu domů a náhoda to nalíčila tak, že natáhl místo svých kaloší přezůvky Štěstěny a s nimi vyšel do Východní ulice; ale čarovnou silou přezůvek byl hned přenesen do časů krále Jana, a proto

nenalézala noha jeho na ulici nic než bláto a bahno, ježto v oněch dobách ještě dlažby nebylo.

»Ale to je hrůza! Jaká tu všady špína!« pravil justiční rada. »Celý chodník jakoby byl zmizel a všecky svítilny shasly!«

Měsíc nevyhoupl se ještě dost vysoko, lehká mlha klesla mimo to, že těžko bylo při panující tmě předměty kol rozeznati. Na nejbližším rohu však visela svítilna před obrazem svaté Panny, ale osvětlení bylo skoro jako žádné, nebo justiční rada ji teprve spozoroval, když stál zrovna pod ní, a oči jeho zcela udivené padly na malovaný obraz Matky s Dítětem.

»Zde jistě jest nějaká umělecká výstava,« pomyslil si, »a zapomněli sundati vývěsní štít.«



Několik lidí v kroji tehdejší doby šlo kolem něho. »Jak tihle vypadají! Ti jdou jistě z nějakého maškarního plesu!«

Náhle bylo slyšeti třesk bubnů a zvuk píšťal, jas pochodní rozléval se blíž a blíž. Justiční rada se zarazil a viděl nyní, kterak prazvláštní průvod okolo táhne. Napřed si vykračovala celá četa bubeníků, kteří dovedli již pořádně v bubny zavířiti, za nimi pak trabanti s luky a kušemi. Nejvznešenější v průvodu byl vysoký církevní hodnostář. Udiven ptal se justiční rada, co to znamená, a kdo je tento muž.

»To jest Seelandský biskup,« bylo mu odpověděno.

»Pane Bože, co to jen napadlo biskupovi!« zavzdychl justiční rada a potřásl hlavou. Biskup to přece být nemohl. V hlubokém o tom dumání, aniž by se na pravo a levo ohlížel, šel justiční rada Východní ulicí a přes Mostecké náměstí. Mostu vedoucího na zámecké náměstí nemohl nalézti. V slabých obrysech ukázoval se mu pouze plochý břeh, a vrazil tu náhle na dva muže sedící v člunku.

»Chce pán se dát převézti do Holmu?« ptali se.

»Do Holmu?« ptal se justiční rada, který nevěděl, v kterém věku konal svou dobrodružnou procházku, »chci ven do Kristianského přístavu do Malé ulice rašelinové.«

Muži dívali se naň udiveně.

»Řekněte mi jen, kde jest most!« začal znova. »Je to skandál, že tu nesvítí žádná lucerna, a mimo to je tu bahna a bláta, jakoby se člověk močálem brodil.«

Ale čím déle s převozníky hovořil, tím méně jim rozuměl.

»Nerozumím vaší bornholmštině,« dodal konečně hněvivě a obrátil se k nim zády. Mostu nemohl nalézti, zábradlí tu rovněž nebylo. »Fuj, je to hřích a hanba, jak to zde vypadá!« pravil. Nikdy neshledával svou dobu bídnější, jak tohoto večera. »Nejlépe bude,« myslil, »vezmu-li drožku, ale kde jen je stanoviště drožek?« Nebylo nikde žádné viděti. »Musím se rozhodnouti, vrátiti se až na Nové tržiště královské, tam budou přece vozy, nebo jinak bych se ani do přístavu Kristianského nedostal.«

A tak se vrátil opět do Východní ulice a prošel ji skoro po celé délce, když vyšel měsíc.

»Můj Bože, co pak je to za podivné lešení, co tamhle postavili!« zvolal při spatření východní brány, která tenkrát v oné době na konci Východní ulice stála.

Konečně objevil branku a dostal se touto k nynějšímu Novému trhu, který však tenkrát byl jedinou velkou lučinou. Pár keřů vyčnívalo z pláně a lučinou tekl široký kanál nebo proud. Několik bídných dřevěných bud pro hollandské plavce, po nichž se místo »hollandskou loukou« nazývalo, leželo na břehu protějším.

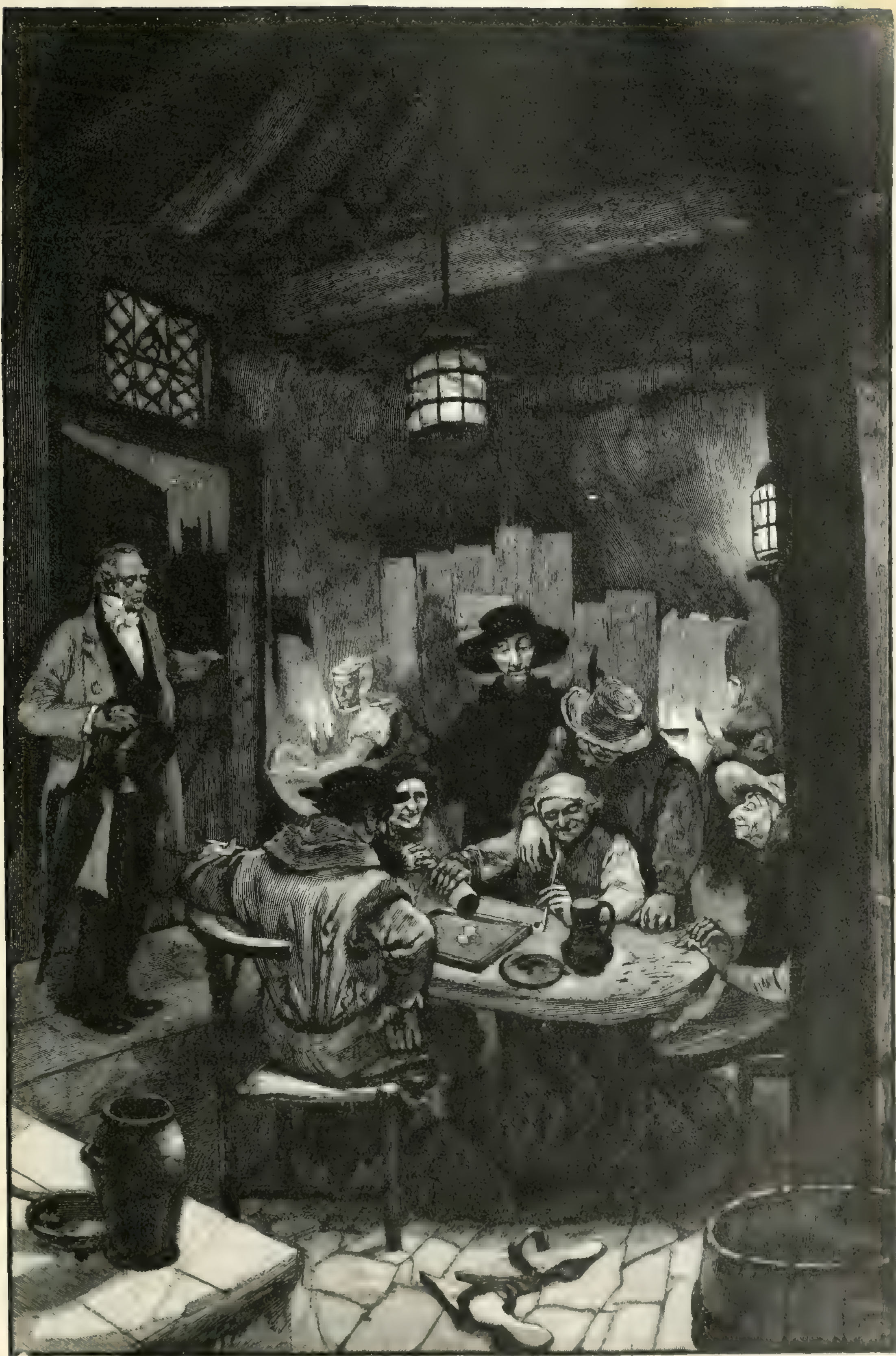
»Buď vidím skutečnou fatu morganu, jak se tomu říká, anebo jsem opilý!« naříkal justiční rada. »Co pak to jen jest? Co pak to jen jest?«

Obrátil se opět v pevné víře, že je nemocen. Jak zatáčel opět do ulice, všiml si domů bedlivěji; většina jich byla z trámoví a mnohé měly jen doškové střechy.

»Ne — mně jest docela špatně!« zavzdychl, »a vypil jsem přece jen jedinou sklenici punše; ale já ho nesnesu! Byla to také prazvláštní myšlénka, dáti nám punš a teplého lososa. Řeknu to také naší paní hostitelce. Což abych se vrátil a vypravoval jí, jak mi jest? Ale to by přece vypadalo poněkud neomaleně, a kdož také ví, jsou-li ještě vzhůru.«

Přes to však se rozhlédl po domě, ale nemohl jej nikde objeviti.

»To je přece hrozné! Nemohu nalézti ulice Východní! Ani jediného krámu zde není! Vidím staré bídné chaty na spadnutí, jako bych byl



někde ve venkovském městě, v Ringstedu nebo v Roeskildě. Jsem churavý; nic platno. Ale kde u čerta jest dům mého hostitele? To není týž více. — Ale uvnitř bdí aspoň ještě lidé. Ach, jsem opravdu churavý!«

Konečně narazil na přivřené dvéře, kudy světlo skulinou padalo. Byla to jedna z obyčejných krčem doby, jakási pivnice. Jizba měla vzezření holštýnských sednic. Celkem lepším stavům příslušící lidé, občané kodaňští, námořníci a někteří učenci seděli v živém rozhovoru při svých džbáncích a sotva si povšimli vstupujícího.

»Odpusťte!« pravil justiční rada k hostinské vstříc mu vycházející, »stalo se mi náhle tuze nevolno. Nebyla byste tak dobrá a nezaopatřila mi drožku do Kristianského přístavu?«

Paní změřila jej od hlavy k patě a pokrčila rameny. Na to oslovila jej po německu. Justiční rada myslil, že nerozumí dánsky, a opakoval svou prosbu německy. To a jeho šat k tomu přesvědčily hospodskou, že jest cizinec. Že mu není dobře, zpozorovala ihned a přinesla mu proto džbán vody, která ovšem měla trochu divnou příchuť jako po mořské vodě, ačkoliv byla nedávno venku ze studny nabrána.

Justiční rada opřel hlavu o ruku, vydychl hluboce a hloubal o všem tom zvláštním okolo sebe.

»Jsou to dnešní »Večerní noviny?« ptal se, aby přece něco řekl, když viděl, jak paní velký kus papíru odkládá.

Ona nerozuměla, co myslí, ale podala mu list. Byl to dřevoryt představující fatu morganu, která se ukázala v Kolíně nad Rýnem.

»To jest velmi staré!« pravil justiční rada a nabyl opět svého dobrého rozmaru objevem náhodným tak starého exempláře. »Jak pak jste přišla k tak vzácnému listu? Jest velice zajímavý, ačkoliv pouze báchorku představuje. Dnes vykládáme takové zjevy světelné severní září, která ob čas se vídá; povstávají nejspíš elektřinou.«

Všichni, kteří nejblíž něho seděli a řeč jeho slyšeli, udiveni se dívali na něj, a jeden z nich zvedl se, sňal uctivě klobouk a pravil s nejvážnější tváří: »Vy jste zajisté tuze učený muž, pane?«

»Ó nikoli,« odpověděl justiční rada, »dovedu mluviti jen o tom a onom, čemu třeba jest rozuměti!«

»*Modestia* (skromnost) je krásná ctnost!« pravil muž, »avšak v příčině řeči vaší musím se vyznati — *mihi secus videtur* — že jsem jiného smýšlení, ale nechci se vtírati se svým *judiciem* (úsudkem).«

»Smím se tázati, s kým mám potěšení?« ptal se justiční rada.

»Jsem svatého písma bakalářem!« odpověděl muž. Odpověď tato stačila justičnímu radovi úplně. Titul i šat byly v souzvuku. »Je to nejspíš,« pomyslil si, »nějaký starý venkovský učitel, zvláštní to kasta lidí, s jakými se ještě v Jutsku tu i tam setkáváme!«

»Ačkoliv zde není *locus docendi* (místo k projednávání učených sporných otázek), tož přece prosím, račte se slova uchopiti. Jste zajisté u starých jako doma.«

»Ó poněkud!« odpověděl justiční rada, »čtu tuze rád staré, užitečné spisy, ale jsem též přítelem novějších, nikoliv však »Všedních historek«,*) jichž máme až dost ve skutečnosti.«

»Všedních historek?« ptal se bakalář.

»Ano, myslím na romány vydané v poslední době.«

»Ó,« usmál se muž, »vyzařuje z nich přece jen mnoho ducha a čítají se též hojně u dvora. Král zvlášť má rád román o panu Iffventovi a panu Gaudianovi, který jedná o králi Artuši a jeho stolu kruhovém. Žertoval sám o tom se svou vznešenou družinou.«**)

»Možná, ale ten jsem ještě nečetl,« pravil justiční rada, »jest jistě z nejnovějších plodů Heibergových!«

»Ó nikoli,« odpověděl muž, »nevyšel u Heiberga, nýbrž u Gottfrieda z Ghemen.«

»Toť tedy spisovatel?« pravil justiční rada, »pak je to román velmi starý, jeť spisovatel jeho první dánský knihtiskař.«

»Ano, je to náš první knihtiskař dánský!« pravil muž. — Až posud šlo všecko dobře. Ale nyní začal jeden z dobrých těch měšťěnínů mluviti o strašlivém moru, který před několika lety zuřil, a myslil na onen z roku 1484. Justiční rada se domníval, že jest řeč o choleře, a tak zábava dobře plynula. Ale válka s mořskými loupežníky roku 1490 byla tak po ruce, že těžko bylo nezavaditi o ni. Angličtí mořští lupiči zajali několik lodí u přístavu. Justiční rada, který se teď dobře vžil do poměrů z let 1801, notoval statečně proti Angličanům. Další zábava nepokračovala tak dobře, každou chvíli vpadáno navzájem v tón kantorský, dobrý bakalář byl přec jen příliš nevědomý a nejprostší výroky justičního rady zněly mu odvážně a fantasticky. Měřili se navzájem pohledy, a když nejhůř bylo, tu mluvil bakalář latinsky, aby mu bylo lépe rozuměno; ale přece ani to nepomohlo.

»Jak je vám?« ptala se hostinská a zatahala justičního radu za rukáv. Přišel opět k sobě, nebo v ohni hovoru zapomněl na všecko, co předcházelo.

»Pane Bože, kde to jsem?« pravil k sobě a dostával závrať při této vzpomínce.

*) »Všední historky« sbírka novel od J. L. Heiberga. (1791—1868.)

**) Holberg vypravuje ve svých dějinách dánských, že král Hans jednou, když četl román o králi Artušovi, pravil ku známému Ottovi Nudovi, kterého velmi miloval, žertem: »Pan Iffvent a pan Gaudian byli výteční rytíři; takových dnes víc nenajdeme.« Načež pan Nud odpověděl; »Kdyby bylo takových králů jako Artuš, bylo by i takových rytířů jako byli páni Iffvent a pan Gaudian.«

»Klaret budeme píti, medovinu a Brehmské pivo!« zvolal jeden z hostů, »a vy musíte píti s námi!«

Dvě děvčata, z nichž jedno mělo pestrý čepeček, vstoupila a nalila uklonivše se. Justičnímu radovi běžel mráz po zádech.

»Co pak je to? Co pak je to?« ptal se, ale musil píti trochu, ať chtěl či nechtěl. Byl celý zoufalý, a když jeden z nich mu řekl, že jest opilý, nepochybovál docela o výroku toho muže. Když je však prosil, aby mu opatřili drožku, tu se domnívali, že mluví rusky.

Nikdy nebyl ve společnosti tak surové a sprosté; skoro by člověk mysliti mohl, soudil, že celá země vrátila se do dob pohanství. »Je to



nejstrašnější okamžik v mém životě!« pravil, ale v tom přišel na myšlénku shýbnouti se pod stůl, dolézti ke dveřím a tak uniknouti.

Ale když se ocitl již u samého východu, zpozorovali druzí jeho úmysl, chytili jej za nohy, při čemž na štěstí sjely mu přezůvky — a s nimi celé očarování.

Justiční rada viděl zcela zřetelně před sebou hořící svítilnu, za kterou vyčnívalo mohutné stavení; poznal je zrovna jako domy sousední okolo. Byla to »Ulice východní«, jaká nyní jest, on ležel nohama proti dveřím domu, a zrovna naproti němu seděl ponocný a spal.

»Ty můj stvořiteli, to jsem zde ležel na zemi a snil!« pravil. »Ano, to je Východní ulice! Jak skvostně osvětlená a živá! Je to jen přece hrozné, jak ta sklenka punše na mne účinkovala!«

Dvě minuty později seděl v drožce, která jej vyvezla do Kristianského přístavu; myslil na úzkost a tíseň, jež přestál, a chválil ze srdce šťastnou přítomnost, dobu naši, která se všemi svými nedostatky daleko lepší jest než ta, v které před chvílí žil, a hle, to bylo rozumné od justičního rady.

III. Dobrodružství ponocného.

»Tisíc hromů! zde leží pár přezůvek!« vykřikl ponocný. »Ty patří zajisté poručíkovi, jenž zde nahoře bydlí. Leží zrovna před vraty domovními!«

Rád byl by poctivý muž zatáhl za zvonec a majetníku je dodal, neboť on svítil ještě, ale nechtěl buditi v domě ostatní spáče a proto zanechal toho.

»To musí býti velmi teplo i příjemno, míti na sobě takový pár... Má to tak jemnou kůži,« pravil. A padly mu věru jako ulity. »Jak to chodí bláznovsky po tom světě! Ten tam nahoře mohl by si klidně ulehnouti do své teplé postele, ale neudělá to! Ne, běhá po pokoji sem a tam. Jaký to jest šťastný člověk! Nemá ani ženy ani křiklounů! Každého večera jest ve společnosti. Ach, kéž bych byl na jeho místě, to byl bych šťastným člověkem!«

Sotva přání toto vyslovil, působily přezůvky, které si mezi tím natáhnul; ponocný splynul úplně s osobou a smýšlením poručíka. I stál nahoře v pokoji a držel mezi prsty malé růžové psaníčko, ve kterém byla báseň napsána, báseň od pana poručíka samého složená. Neb kdo nebyl kdy v žití svém v básnické náladě, a píšeme-li své myšlénky, bez veršů se neobejdeme. Na papíře bylo psáno:

BÝT BOHATCEM!

»Být bohatcem!« já často sobě přál,
hoch v modlitbách jsem o to k nebi lkal
Být bohatcem! důstojník byl bych rád,
měl chochol, kord a nejeden též řád.
Čas minul, důstojníkem nyní jsem,
však bez bohatství, tísněn mnohým zlem.
Můj otče, k Bohu dím,
buď rádcem ty a těšitelem mým.

Mlád, svěží, vesel z večera jsem dlel,
se dívky políbením opíjel,
já vůní pohádek a zpěvu zpit
jsem neznal zlata zvuk a zlata třpyt,
jen za pohádkami lnul děcka cit,
jen těmi, otče, ty víš, jak já vím,
můj rádce, těmi byl jsem bohatým.

Být bohatcem! zní touhou tajemnou,
co dívka ta je panna přede mnou.
Jeť dobrá, spanilá a čistá tak,
též jasný její jako slunce zrak
zní zvěstí z pohádky v mé duše mrak:
Jsem tvou! Však chuďas marně sním,
chceš, otče, tomu, jenž jsi rádcem mým?

Být bohat klidem srdce, raději!
Svou listu nesvěřil bych naději.
Ty, již tak rád mám, srdce moje znáš,
čti tuto báseň, plesu, bolu stráž,
však líp je, když mé srdce nepoznáš.
Noc přede mnou, buď, otče, stínem tím
mou útěchou a rádcem mým!

Ano, takové verše píší zamilovaní, ale rozmyslný muž nedá je do tisku. Poručík, láska a bída tvoří trojúhelník anebo právě polovičku rozbité kostky Štěstěny. To cítil i poručík, a proto položil hlavu na rám okna a hluboce zavzdechl.

»Ubohý ponocný tam dole na ulici, oč je šťastnější než já. On necítí, co já nedostatkem nazývám. Má spořádanou domácnost, ženu a děti, které s ním pláčí, když on pláče, a s ním se radují, když on se raduje. Ó, byl bych šťastnějším než jsem, kdybych se mohl octnouti v jeho kůži, neboť on je šťastnější než já.«

V témž okamžiku byl ponocný opět ponocným; nebo přezůvkami štěstí stal se poručíkem, ale, jak viděli jsme, cítil se tu ještě daleko míň spokojeným a dával přednost původnímu svému stavu. A tak se ponocný opět stal ponocným.

»To byl ošklivý sen!« pravil, »ale dost zvláštní, jak bych byl poručíkem tam nahoře, ale nedělalo mi to pražádného potešení. Scházela mi žena a ti malí křiklouni, kteří ani se neunaví, když mne hubičkovati začnou.«

Usedl opět a zakýval; sen nechtěl mu z hlavy, a přezůvky měl stále na nohou. Padající hvězda přeletěla tu oblohu.

»Ta spadla!« pravil, »však zbývá jich ještě dost! Ale měl bych chuť ty věci sobě hezky z blízka prohlédnouti, zvlášť měsíc, nebo tu by nemohl člověku jen tak proklouznout pod rukama. Až umřeme, poletíme, jak říká student, jemuž moje žena pere, od jedné hvězdy k druhé. Je to lež, ale bylo by to jistě hezké.« Jen moci udělati malý skok nahoru, pak by mohlo tělo třeba pro mne zůstati na schodech ležet!«

Však jsou věci na světě, jichž nemáme tak nazdařbůh jmenovati, a zvláštní opatrnosti je potřebí, máme-li na nohách přezůvky Štěstěny. Slyšte, co se ponocnému přihodilo.

My lidé známe všichni rychlost cest parních, poznali jsme ji buď na drahách aneb na parnících přes moře jedoucích. Ale tento let jest jako pouť lenochoda aneb pochod hlemýždě proti rychlosti světelného paprsku. Tento letí o 19 milionů rychleji než nejlepší kůň závodní, a přece jest elektřina ještě rychlejší. Smrt je elektrická rána, již do srdce dostaneme; na perutích elektřiny zvedá se osvobození duše. Osm minut a několik vteřin potřebuje sluneční světlo, aby urazilo cestu více než 20 milionů mil; rychlostí pošty elektrické potřebuje duše ještě méně minut, aby urazila tutéž dráhu. Prostor mezi tělesy světovými není pro ni větší než pro nás vzdálenost od našich přátel v domech téhož města, i když tyto docela blízko sebe stojí. Zatím uloupí nám tato elektrická rána do srdce užívání těla, nemáme-li jako ponocný přezůvky Štěstěny na sobě.

V málo vteřinách urazil ponocný těch 52.000 mil do měsíce, který, jak známo, jest z lehčí látky než naše země stvořen, jest měkký a jako čerstvě napadlý sníh.

Octl se na jednom z nesčetných okružních pohoří, která známe z velké měsíčné mapy dra Mädlera; nebo tu přece znáte? Do vnitra spadalo okružní pohoří docela příkře a tvořilo na míle širokou kotlinu. V té leželo město prazvláštního vzezření. Představte si sklenici vody, do které jest vražen bílek. Zrovna tak měkké bylo město a podobné útvary jevily se v něm s věžmi a kopulemi a plachtovými altány, průhledné, v řídkém vzduchu se vznášející. Naše země vznášela se nad ním jako veliká ohnivě rudá koule.

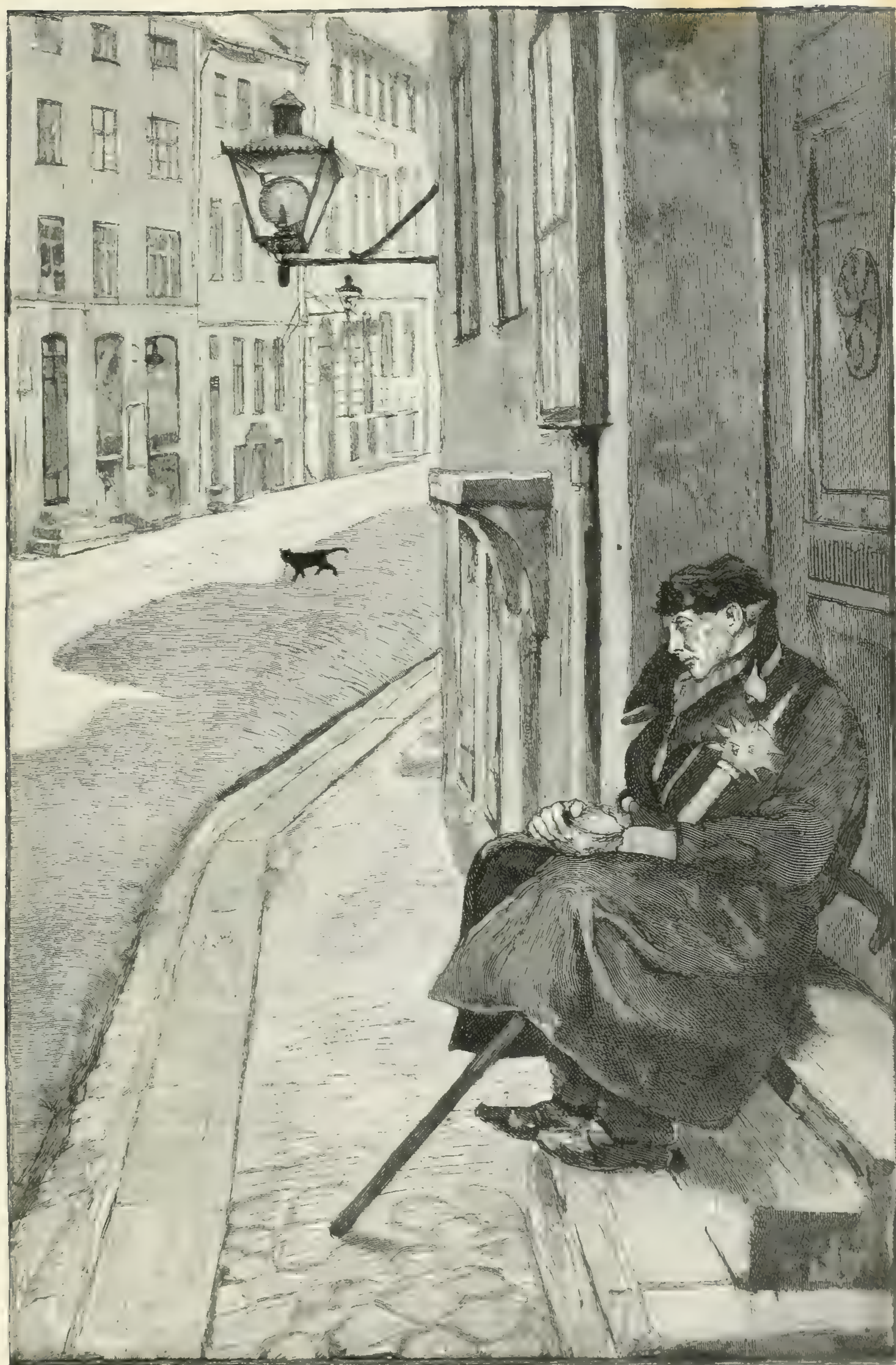
Tu bylo tuze mnoho tvorů a jistě takých, které lidi nazýváme, ale vypadali docela jinak než my. Mluvili též, ale nikdo nemůže žádati, aby jim duše ponocného rozuměla, ačkoliv to mohla.

Duše ponocného rozuměla docela dobře řeči měsíčanů. Bavili se o naší zemi a pochybovali, že jest obydlena, vzduch je tam jistě mnohem hustší, než aby rozumný luňan žíti tam mohl. Pouze měsíc pokládali za schopný, aby byl sídlem bytostí živoucích, on prý jest vlastní těleso nebeské, kde nejstarší světoví měšťané obývají.

Ale my nesmíme zapomenouti na Východní ulici a musíme se podívati, jak se dařilo tělu ponocného.

Bez života seděl na schodech, píka ponocenská vypadla mu z ruky, a jeho oči dívaly se k měsíci, kde těkala právě jeho poctivá duše.

»Kolik jest hodin, ponocný?« ptal se mimojdoucí chodec. Ale kdo neodpověděl, byl ponocný; proto zatahal jej chodec zcela tiše za nos, ale



tu byla veta po rovnováze. Tělo leželo jak široké tak dlouhé na zemi, muž byl mrtev. Tu přepadlo velké leknutí toho, jenž jej zatahal; ponocný byl mrtev a zůstal mrtev. Učinili o tom oznámení, hovořilo se o případě tom, a z rána odnesli tělo do nemocnice.

To mohl býti pěkný žertík pro duši, kdyby se byla vrátila a dle pravděpodobnosti své tělo hledala ve Východní ulici a nebyla je našla. Dle všeho byla by běžela na policejní úřad a pak do oddělení pro ztracené předměty, až by se byla dostala konečně do nemocnice za město. Můžeme se zatím utěšiti tím, že duše jest nejmoudřejší, jedná-li dle své vlastní vůle; hlouposti její zaviňuje vždycky jen tělo.

Jak řečeno, tělo ponocného přišlo do nemocnice, bylo odneseno do pytevny, a první, co udělali, bylo, že mu stáhli přezůvky, a teď se musila duše navrátiti. Zaměřila přímo k tělu a v okamžiku muž ožil. Ujišťoval, že to byla nejstrašnější noc jeho života, ani za bůh ví co peněz nechtěl by ještě jednou takové city prožiti. Ale nyní je to šťastně odbyto.

Ještě téhož dne směl opustiti nemocnici, ale přezůvky zůstaly tam.

IV. Hlavní moment. Kus, který se hodí k přednesu. Cesta docela neobyčejná.

Každý Kodaňan ví, jak vypadá vchod do nemocnice Bedřichovy v Kodani, ježto však tuto historii budou čísti aspoň někteří Nekodaňané, musíme podati vchodu toho krátké popsání.

Nemocnice jest od ulice dosti vysokou mříží oddělena, v které tlusté tyče železné tak daleko od sebe jsou vzdáleny, že (což je veřejným tajemstvím) dosti tenkých kandidátů tohoto ústavu ven se protlačilo a pak venku své drobné návštěvy odbylo. Část těla, kterou s největší obtíží se prošlo, byla hlava. Zde, jak často na světě, byly tedy malé hlávy nejšťastnější. Toto musí stačiti úvodem.

Jeden z mladých doktorů, o němž jen v ohledu tělesném se říci mohlo, že měl velkou hlavu, měl právě onoho večera noční hlídku. Déšť se valil proudy, ale přes tyto překážky musil ven aspoň na čtvrt hodinky. Nestálo to nijak ani za to, svěřovati se s tím vrátnému, jakmile by se protáhnul železnými tyčemi. Tam ležely přezůvky, které zapomněl ponocný. Ani ve snu mu nemohlo napadnouti, že jsou to přezůvky Štěstěny; mohly mu v tomto nečase prokázati výtečné služby. Obul je. Nyní šlo o pokus, dovede-li se protlačiti mřížemi, nezkoušel toho nikdy před tím. Stanul u nich.



»Dej Bože, abych nejdříve protáhl hlavu!« pravil a v tom již proklouzl, ač byl velmi velký a silný, lehce a šťastně; to svedly přezůvky. Ale teď musilo i tělo ven; zde stál nyní.

»Ach, jsem příliš tlustý!« pravil. »Dle mého náhledu byla hlava to nejhorší! Já se neprotáhnu!«

Nyní chtěl rychle hlavou zpátky, ale nešlo to. Pouze krkem mohl volně pohybovati, a to bylo všecko. První pocit byl, že stal se nevrlým, druhý, že jeho nálada klesla pod nullu. Přezůvky Štěstěny přivedly jej do této strašné situace a na neštěstí nepřišel na myšlénku, přáti si, aby se dostal na svobodu, ne, on pokoušel se vybaviti se, a tak se s místa nehnul. V proudech stékal déšť a na ulicích nebylo ani človíčka. Zvonku u vrat dosáhnouti nemohl také, jak se měl tedy osvoboditi? Nahlédl brzy, že zde musí zůstati až do rána, pak že se musí poslati pro kováře, aby rozpiloval železné tyče, ale to nešlo tak rychle, celá chlapčí škola protější přijde sem jako na divadlo, shromáždí se tu celá čtvrt lodnická, aby jej viděli jako na pranýři, nastane neslýchaný sběh lidu, ještě větší než předloni, když poprvé tu rozkvetla obrovitá agava. »Ó, k hlavě mi stoupá krev, jak bych se měl zblázniti. Já se zblázním! Ó, kéž bych byl opět venku, pak by to již přešlo!«

Hleďte, tohle měl dříve říci; okamžitě, jak myšlénka byla vyslovena, měl hlavu venku a již se řítil domů zcela omámen leknutím, které mu přezůvky Štěstěny připravily.

Nemyslete však, že tím bylo všecko odbyto, ó nikoli, přišlo to ještě hůře.

Noc minula a rovněž den následující, aniž by se kdo po přezůvkách dotazoval.

Večer bylo představení v jednom známém ochotnickém divadle v ulici Kannike. Dům byl naplněn. Mezi čísly programu byla též nová báseň. Poslechneme si ji. Měla název:

BABIČČINY BREJLE.

Babiččin věhlas příliš známý byl,
»věk starý« jistě by ji upálil.
Co stane se, to všecko věděla,
ba přímo v nejbližší rok hleděla,
ba v dálné budoucnosti čísti znala,
však říci něco, těžko hnout se dala.

Ach, co se v příštím roce může stát?
Co podivného! Vědět chtěl bych rád!
Svůj vlastní osud, země los i říše;
však bába ani slůvka, sedí tiše . . .
ji týrám, prosím, pěkně lichotím —
vždy něma, lát pak začne zvykem svým,
však já ji znám, tož lání přeslech' jsem,
vždyť byl jsem vždycky jejím miláčkem.

»Ať zkojím chtíč tvůj!« v posled bába prála
a brejle své mi při tom podávala,
»odejdi s nimi, sám si místo zvol,
kde nejvíc lidí přes den táhne kol,
stůj, kde dav nejlépe lze přehlednout,
pak mými brejlemi hleď v jeho proud;
v ráz všichni lidé, hled mé rady dbáti,
jak v karty hra ti budou připadati,
zkad snadno vyčteš, co se bude díti.«
Já pěkně poděkoval, odběh' a chtěl zříti.

Však přemítám, kde nejvíc lidí je.
Na »Dlouhé třídě?« — Nastydnout se, ne?!
Na »Ostergade?« — Ach, to bláto znám!
Snad v divadle? — Jak dostanu se tam?
V tom o vašem jsem večírku cos slyšel,
ten vhod mi nejlépe, tož k vám jsem přišel;
mám čest se představit s brejlemi babičky,
jen račte setrvat okamžik maličký,
rád bych se přesvědčil — to bude hned! —
zda jako v kartách lze vás uvidět,
z nichž věštiti lze losy budoucnosti.
Na vašem mlčení mít budu dosti,

za tento dík již možno zůstat chvíli,
vždyť konečně ten los z nás každý sdílí.
Nuž věštím sobě, vám i celé zemi,
co v kartách stojí — ihned zjeví se mi!

(Nasadí si brejle).

Je tomu tak! A jak to k smíchu jest,
jak správnou o tom dáti jen vám zvěst?
Tu společnost je mnohých pánů skvělá,
dám, »srdcových« dám řada přišla celá.
Ti černí zde to trefle je a pik
— tak již mám dobrý přehled v okamžik! —
Piková dáma jen se o to stará,
jak přiblížit se jen ku »svršku« kára.
Tím pohledem má duše polo zpita! —
V tom domě peněz velká spousta skryta! —
Až z cizích zemí přijdou hostí davy —
však toto zvěděti vás nepobaví.
Co bude dělat Sněm? vy zvědět chcete;
to, přátelé, přec lehko nahlédnete,
list každý hned by bankrot udělal,
bych slůvko řek', to nejlepší mu vzal.
A divadlo? — Novinky a směr celý?
Nu, za dobré chci zůstat s řediteli. —
Má vlastní budoucnost? — Každému věru
přetéká srdce tady v každém směru,
já vidím — nelze říci to teď již,
až stane se to, sám pak uvidíš!
Nuž, kdo z všech tady nejšťastnější jest?
To rozhodnouti snadno, na mou čest,
to objevit by věru snadné bylo,
však jiného by žalem naplnilo.
Kdo nejdýl bude živ? — Pán, dáma tam?
To odpustíte, abych řekl vám!
Co věštit mám? To? — ono? Ač bych chtěl,
v sled nevím sám, co věštiti bych měl,
neb žalost nechci dělat pranikomu!
Moh' říci bych, co myslí si kdos, k tomu
dost věštího mám daru. V celém domu
však víry málo vidím kolkolem,
že nevím ničeho, že hlupák jsem,

že prázdná slova tu jen povídám,
však doba věšteb dávno je ta tam,
jsem dlužník váš a poroučím se vám.

Báseň byla výborně deklamována, a přednašeč sklidil hojně pochvaly. Mezi posluchači byl též náš mladý doktor nemocniční, který jakoby na své včerejší noční dobrodružství docela zapomněl. Přezůvky měl na nohách, neboť nikdo si jich posud neodnesl, a ježto byly ulice velmi blátivé, prokazovaly mu výborné služby.

Báseň se mu velmi líbila. Zaměstnával se živě myšlénkou, jak výhodné by bylo, míti takové brejle. Snad by bylo možná, kdyby se jich správně užívalo, dívati se jimi lidem do srdce. To, myslil si, bylo by ještě mnohem poutavější, než pouze věděti, co se stane roku nejbližšího, neb toho se konečně člověk doví, ale druhého nikdy. »Představuji si tak celou řadu pánů a dam v první řadě, kdybych chtěl jim zrovna do ňader se podívat, musil by tam býti jakýs otvor jako výkladní skříň. Co by tam oči mé všecko viděly? U oné dámy objevil bych jistě velký obchod s modním zbožím, u této pouze prázdnou sín, ale pořádné její vyčištění bylo by jistě na čase! Jestli pak by se našly též dobré krámy? Zajisté,« zavzdychl si, »jeden znám, kde je všecko výtečné, ale tam vládne již jeden krámský, a to je zrovna to nejhorší v celém krámě! Z toho i onoho bylo by slyšeti volání: »Račte jen dále vstoupiti!« Však já bych již vstoupil, jako něžná drobná myšlénka, a putoval bych tak srdci.«



A hle, to postačilo přezůvkám; celý mladý doktor scvrkl se a nastoupil praneobyčejnou cestu srdci první řady diváků; první srdce, kterým prošel, patřilo dámě; ale okamžitě se mu zdálo, že se ocítil v nějakém orthopaedickém ústavě, jak se dům takový nazývá, v kterém lékaři zbavují lidi všelijakých výrostků a je opět narovnávají; zdálo se mu, že jest v jizbě, kde sádrové otisky nezrůdných údů po zdích visí, ale rozdíl byl ten, že se dělají v ústavě, když se tam vstupuje, ale zde v srdci byly po vystoupení dobrých lidiček sňaty a uschovány. Byly to odlitky přítelkyň, odlitky jejich tělesných i duševních vad, které se zde uschovávaly.

Rychle octl se v jiném ženském srdci, toto mu připadalo jako veliký, posvátný chrám. Bílá holubice nevinnosti vznášela se nad hlavním

oltářem. Jak rád by byl klesl na kolena, ale musil dále do nejbližšího srdce, ale slyšel ustavičně zvuky varhan a sám se zdál novým, lepším člověkem, sám necítil se nehodným vstoupiti do nejbližší svatyně, která mu ukazovala podkrovní nuznou jizbu, kde nemocná matka ležela, ale otevřeným oknem svítilo boží teplé slunce, nádherné růže kývaly z malých dřevěných truhlíků na střeše, a dva blankytní ptáčci zpívali s dětinskou radostí, zatím co nemocná matka požehnání nebes na svou dceru svolávala.

Pak lezl ještě po rukách i nohách přeplněným řeznickým krámem, vrážel všade jen do masa a jen do masa, bylo to srdce bohatého, váženého muže, jehož jméno bylo jistě v adressáři.

Nyní byl v srdci jeho manželky, které představovalo starý rozpadlý holubník. Obraz muže byl jako větrný kohout; tento byl s dveřmi ve spojení, a tak se tyto otvíraly a zavíraly, jak se muž otočil.

Pak přišel do zrcadlového sálu, jaký jest na kodaňském zámku Rosenborgu; ale zrcadla zvětšovala měrou nevýslovnou. V prostředku na podlaze sedělo jako Dalai-Lama nepatrné »já« té osoby, udiveno nad svou vlastní velikostí.

Na to se mu zdálo, že se ocítil v úzkém jehelníčku, plném ostrých jehel. »To jest jistě srdce nějaké staré panny,« pomyslil si maně sám. Ale tomu nebylo tak, naopak, byl to docela mladičký vojín s několika řády, krátce, jak se říkává: člověk ducha a srdce.

Zcela omámen vyšel mladý doktor z posledního srdce v řadě; nebyl s to spořádati své myšlénky, nýbrž myslil, že rozjařená jeho obraznost si s ním ztropila povedený žertík.

»Pane Bože,« zavzdychl, »mám patrně vlohy k sešílení! Ale je také děsné tam horko! Krev mi stoupá do hlavy!« A nyní si vzpomněl na velkou událost předešlého večera, jak nemohl svou hlavu z železných tyčí mříže před nemocnicí vytáhnouti. »Odtamtud to mám jistě,« myslil. »Nesmím toho zanedbati. Ruská lázeň by mi dobře udělala. Kéž bych již ležel na nejhořejším prkně.«

A tu již ležel na nejhořejším prkně v parní lázni, ale ležel se všemi šaty, s botami i přezůvkami. Horké krůpěje vody kapaly mu zrovna do obličeje.

»Hu!« vykřikl a skočil dolů pod sprchu. Dozorce vyrazil rovněž hlasitý výkřik ze sebe při pohledu na oblečeného člověka. Mladý doktor nabyl však rychle tolik duchapřítomnosti, že mohl mu našeptati: »Je to sázka!« Ale první, co po svém návratu domů udělal, bylo, že si dal velké náplasti ze španělských much do týla a na záda, aby mu vytáhly pomatenost. Druhého rána měl krvavá záda; to byl jeho zisk z přezůvek Štěstěny.

V. Proměnění písařovo.

Ponocný, na kterého se jistě ještě pamatujeme, vzpomněl si zatím na přezůvky, které našel a do nemocnice na sobě přinesl. Vzal je, ale když se k nim ani poručík, aniž jiný obyvatel ulice hlásiti nechtěl, dodal je na policii.

»Vypadají zrovna jako moje vlastní přezůvky,« pravil jeden z pánů písařů, pozoruje nález a ukládaje ho vedle svých vlastních. »K tomu patří víc než oko ševce, rozeznati je od sebe.«

»Pane písaři!« pravil sluha, vstupující sem s nějakými listinami.

Písař se obrátil, promluvil s mužem, a když rozhovor byl u konce a on opět na přezůvky se díval, byl ve veliké nejistotě, patří-li mu ty na pravé, či ony na levé straně.

»Jsou to nejspíš ty mokré!« pomyslil si, ale soudil právě nesprávně, byly to přezůvky Štěstěny. Ale proč by se nemohla jednou též policie zmýliti? Obul je, strčil několik listin do kapsy, jiné vzal pod paží, které měly býti doma přečteny a opsány. Ale bylo právě nedělní dopoledne a počasí bylo pěkné »Procházka do Fridrichsborgu,« pomyslil si, »prospěla by mi zajisté,« a tak se vydal na cestu.

Nebylo klidnějšího a pilnějšího člověka než tento mladý muž, a proto mu jeho procházku ze srdce přejeme: po tak mnohém sedění byla proň pravým dobrodiním. Z prvu toulal se bez myšlének sem a tam, a proto neměly přezůvky žádné příležitosti, aby osvědčily svou kouzelnou moc.

Ve veliké aleji, vedoucí k zámku, potkal známého, mladého to básníka, který mu vypravoval, že nastoupí zítřejším dnem svou letní dovolenou.

»Tak tedy opět na cesty?« pravil písař. »Vy jste šťastný, svobodný člověk. Můžete si vylétnouti, kam chcete, my ostatní máme řetěz na noze!«

»Ovšem! Vy jste řetězem připoután, ale k chlebovníku,« pravil básník. »Netřeba se vám starati o zítřejší den, a sestárnete-li, dostane se vám hojné pense.«

»Ale váš los je přece lepší!« pravil písař. »Seděti a básniti je přece pravá rozkoš! Celý svět povídá vám samé příjemnosti, a pak jste svým pánem! Měl byste jednou zkusiti, seděti u soudu při tak jednotvárném řízení!«

Básník potřásl hlavou, písař rovněž potřásl hlavou, každý si nechal své mínění a rozešli se.

»Je to přece jen zvláštní nárůdek, tihle básníci,« pravil písař. »Přál bych si jednou proměniti se do takové povahy a sám se státi básníkem. Jsem si jist, že bych nepsal takové úpění ve verších, jak to ti

druzí dělají. Dnes je pravý jarní den pro básníka, vzduch je tak neobyčejně čistý, oblaka tak krásná a zde v zeleni je taková vůně, mně je tak blaze, od let jsem to necítil jako v tomto okamžiku!«

Můžeme již pozorovati, že stal se básníkem; nápadné to ovšem nebylo, neboť byla by hloupá představa, mysliti si básníka jinak, než jsou obyčejní lidé, mezi kterými jsou povahy mnohem básničtější, než sami mnozí slavení básníci. Rozdíl jest pouze ten, že básník má lepší duševní paměť, že dovede ideje a city zadržovat, až se jasně a určitě v slova utváří, což jiní nedovedou. - Ale přenésti se z povahy všední v povahu nadanou, jest a zůstane těžkým přechodem, a ten písař právě teď prodělal.

»Ta vzácná vůně!« pravil, »jak mne živě na fialky dobré tetičky Lony připomíná! Ano, tenkrát byl jsem ještě hošík. Můj Bože, jak dávno jsem již na to nepomyslil! Ta dobrá stará panna bydlila tam někde za bursou. Vždycky měla ta dobrá teta nějakou rostlinu nebo pár mladých výhonků ve vodě, ať byla zima sebe tužší, jak chtěla. Fialky voněly, co já jsem ohřívané měděné trojníky držel proti zmrzlým tabulkám oken a dělal si otvory pro vyhlídku. Byl jimi pěkný průhled. Venku na průplavě ležely zamrzlé lodi, opuštěné veškerým mužstvem, křičící vrána byla celou posádkou. Když však začly douti mírné větry jarní, tu hnul se nový život. Při zpěvu a provolávání ‚Hurá!' byl prořezán led, lodi se dehtem natíraly a lanovím opatřovaly a odjely pak do cizích zemí. Já zde zůstal a musím zde vždy zůstati, musím stále seděti v temné jizbě policejní a přihlížeti, jak si jiní pasy do ciziny vybírají, to jest můj úděl. Ach, ano!« zavzdychal, ale pak se náhle zarazil. »Můj Bože, co se ve mně děje! Tak jsem nikdy nemyslil ani necítil! To dělá jistě ten jarní vzduch! Je to tísnící a přece tak příjemné!« Sáhl do kapsy po svých papírech. »Tyto přivedou mne na jiné myšlénky,« pravil a nechal oči blouditi po prvních stránkách. »Paní Sigbrightová, původní truchlohra v 5 jednáních,« četl. »Co pak je to? A je to přece můj vlastní rukopis! Což jsem já sepsal tu tragedii? »Úklady na náspu, čili velký den kající«, veselohra se zpěvy. — Ale, jak jsem k tomuhle přišel? Někdo mi to strčil do kapsy. A zde jest také psaní!« Nu, toto bylo od divadelního ředitele, kusy byly zamítnuty, a list nebyl docela zdvořilý.

»Hm, hm,« pravil písař a usadil se na lavici; mnoho myšlének naň doráželo, jeho srdce bylo měkce naladěno, bezděky utrhl jednu z nejbližších květin. Byla to pouhá chudobka; co nám přírodozpytci teprve v mnohých lekcích říci dovedou, hlásala v jediné minutě: vypravovala dějiny svého narození, vypravovala o oživující síle slunečních paprsků, které rozkládaly jemné její lupínky a nutily je voněti; a tu pomýšlel na životní boje, které rovněž tak city v našich ňadrech probouzejí. Vzduch a světlo přivedly laškujíce květinu do květu, ale světlo bylo vyvolencem mezi těmito nápadníky, k němu se klonila, to kdyby zmizelo, stáhla by

listy své do sebe a usnula by tiše pod objímáním vzduchu. »Světlo je to, co mne tak zdobí!« pravila květina: »Ale vzduchem dýcháš,« šeptal hlas básníkův.

Těsně vedle stál hoch a tloukl holí do bahnitého příkopu, až vodní krůpěje k zeleným haluzím stříkaly. Tu si vzpomněl písař na miliony neviditelných zvířátek, které do výšky byly vymrštěny v každé kapce, která v poměru k jich velikosti jistě jim připadala jako kdybychom vysoko nad oblaka byli vymrštěni. Co se písař těmito myšlénkami zaměstnával a o proměně, která se s ním stala, přemýšlel, usmíval se a pravil: »Spím a sním, přes to je to památné, jak živě sníti lze, a přece býti si vědom, že to jest sen! Kdybych si jej jen ráno při probuzení ještě mohl pamatovati! Jsem tak neobyčejně naladěn! Vše stojí jasné a zřetelné před mou duší, cítím se tak vzbuzeným, a přece jsem o tom přesvědčen, že se zítra jen temně a zmateně při probuzení na obraz svého snu rozpomenu, jak se mi již častěji přihodilo. Děje se člověku se vší moudrostí a nádherou, již v snu slyší a vidí, jako se zlatem podzemních trpaslíků; když je dostanete, je ho hojnost a krása, díváte-li se na ně však při světle denním, je to jen kamení a listí uvadlé. Ach,« vzdychl pěkně z hluboka a díval se na cvrčící ptáky, kteří čile a vesele od větve k větvi poskakovali. »Ti se mají mnohem líp, než já, ‚lítati jest krásné umění', a šťastný, komu jest vrozeno! Ano, kdybych se mohl do něčeho proměniti, chtěl bych býti drobným skřivánkem!«

V témž okamžiku roztáhly se jeho šosy a rukávy jako křídla, šaty byly peřím a přezůvky drápy. Pozoroval to velmi dobře a smál se v nitru: »Nu, teď aspoň mohu viděti, že sním, ale takové hlouposti mi nikdy před tím ve snu nepřipadly!« Vzletěl do zelených větví a zpíval, ale jeho zpěvu scházel veliký let myšlének, neboť duše básnická byla ta tam. Přezůvky mohly, jako každý, kdo své věci rozumí, jedinou věc pouze najednou dokázati, chtěl býti básníkem a byl jím, teď chtěl býti opět ptáčkem, ale co bral na se jeho povahu, přestala vlastnost předešlá.

»To je přec švanda,« pravil, »ve dne sedím na policii mezi nejnudnějším řízením a v noci sním jako skřivan ve fridrichsborgském parku. Dala by se o tom věru napsati celá veselohra!«

Na to sletěl do trávy, otočil hlavu na všecky strany a ťukal zobáčkem po kývajících se stéblech trávy, která mu v poměru k nynější jeho velikosti připadala vysoká jako palmy ze severní Afriky.

To trvalo jen krátký okamžik, a brzy na to udělala se rázem kol něho čirá černá noc. Nějaký dle jeho domnění ohromný předmět byl po něm vržen, byla to čepice, kterou chlapec ze sousedství po něm hodil. Ruka sáhla pod ni a chytila písaře za křídla i záda, až úzkostí zasípal.

V prvním leknutí zvolal hlasitě: »Ty nestydatý klacku! Já jsem policejní úředník!« Ale hochovi znělo to jako »Pipipipipip!« Uhodil ptáka přes zobák a šel s ním dále.

Ve stromořadí setkal se s dvěma svými spolužáky z vyšší třídy — sám byl patrně z nižší — kteří mu ptáka za pár grošů odkoupili. Tak se dostal písař opět do Kodaně a do jedné rodiny, bydlící v Gothské ulici.

»Jest dobře, že sním,« pravil písař, »neboť teď bych se do opravdy musil rozzlobiti. Dřív byl jsem básníkem a teď jsem skřivanem. Jen mým básnickým nadáním mohla se moje přeměna na toto zvířátko udáti. Je to přec bídně žalostný los ptačí, padnouti do rukou takovému klukovi. Jsem vskutku zvědav, jak se to vyvine.«

Hoši odnesli jej do skvostně zařízeného pokoje. Tlustá, usmívající se paní přijala je, ale nebyla docela spokojena, že přinesli jen takového ubohého polního ptáka, jak říkala skřivanovi. Pro dnešek však chtěla to dovoliti a musili jej dáti do prázdné klece, která u okna stála. »Snad se papáček z toho zaraduje,« připojila a s úměvem vzhlížela k velkému zelenému papouškovi naproti, který v nádherné mosazné kleci v kruhu vznešeně se houpal. »Dnes jsou papáčkovy narozeniny!« pravila žertem, »proto chce mu ten malý polní pták gratulovati.«

Papáček neodpověděl ani slova, nýbrž toliko se vznešeně houpal sem a tam, za to začal krásný kanár, který posledního léta byl ze své teplé, vonné otčiny sem přivezen, hlasitě prozpěvovati.

»Křiklоune!« zvolala paní a hodila bílý šátek kapesní přes klec.

»Pip, pip!« zavzdychl, »tohle je asi hrozná vánice sněhová!« a s tímto povzdechem umlkl.

Písař — čili jak paní říkala — polní pták, dostal se do malé klece, stojící těsně vedle kanárka, nedaleko papouška. Jediná frase, kterou uměl papoušek žvatlati, a která se velmi komicky vyjímala, zněla: »Ne, nechte nás lidmi býti!« Ostatní jeho křik byl zrovna tak nesrozumitelný, jako cvrkot kanárkův, ale nikoliv písaři, který sám teď byl ptákem a svým soudruhům dobře rozuměl.

»Já jsem lítal pod zelenými palmami a kvetoucími mandlovníky,« zpíval kanár. »Já jsem lítal se svými bratry a sestrami přes nádherné květiny a zrcadlové jezero, kde se rostliny na dně kolébaly. Já viděl též množství nádherných papoušků, kteří vyprávěli nejveselejší příhody, tak dlouhé a rozmanité!«

»To byli divoši,« podotkl papoušek, »neměli vzdělání. Ne, nechte nás, ať jsme lidmi! — Proč se nesměješ? Když se tomu může smáti naše paní a všichni cizinci, můžeš ty rovněž. Je to velký nedostatek, chybí-li někomu smysl pro komičnost. Ne, nechte nás, ať jsme lidmi!«



»Ó, vzpomínáš ještě krásných děvčat, která pod rozpjatým stanem vedle kvetoucích stromů tančívala? Vzpomínáš ještě sladkých plodů a chladivé šťávy, tající se v divoce rostoucích bylinách?«

»Ó, ano,« pravil papoušek, »ale zde daří se mi mnohem lépe. Mám své dobré jídlo, a zachází se se mnou výtečně; vím, že jsem dobrá hlava, a více ani nežádám. Nechte nás, ať jsme lidmi! Ty jsi básnická



duše, jak se tomu říká, já mám dosti vědomostí i vtipu, tobě neschází na duchu, ale na rozvaze, ty se odvážíš až k nejvyšším zvukům přírodním, a proto tě přikrývají. To mi nikdo se neodváží nabídnouti, ó ne, neboť já jsem jim přišel dost draho. Zobákem svým vštěpuji jim úctu a zdrženlivost a umím dělati vtipy. Vtipy! Vtipy! Vtipy! Ne, nechte nás, ať jsme lidmi!«

»Ó, má teplá, kvetoucí vlasti!« zpíval kanár. »Zpívati chci o tvých temnězelených stromech, o tvých tichých zátokách, kde haluze líbají čisté

vodní zrcadlo, zpívati o radosti všech svých se třpytících bratří a sester, kde rostou kaktusy, ‚rostlinné prameny pouští‘!«

»Ustaň konečně přec již se svým sténáním!« pravil papoušek. »Řekni něco, co by k smíchu bylo! Posměch jest znamení nejvyššího duševního stanoviska. Řekni sám, může-li se kůň nebo pes smáti? Ne, plakati mohou, ale smích dán je toliko lidem. Ho, ho, ho!« smál se papoušek a připojil svůj vtip: »Ne, nechte nás, ať jsme lidmi!«

»Ty malý, šedý domácí ptáku,« pravil kanárek, »i ty stal jsi se rovněž zajatcem! V tvých lesích jest jistě studeno, ale bydlí tam svoboda; odleť tam! Zapomněli zavříti tvou klec; nejvyšší okno je otevřené. Leť, ó leť!«

A to také písař učinil, fr, a byl z klece venku. V témž okamžiku zaskřípěly přivřené dvéře, vedoucí do vedlejšího pokoje, a pružně vklouzla sem se zelenýma svítícíma očima kočka a pustila se do honby. Kanár třepetal se v kleci, papoušek tloukl křídly a křičel: »Nechte nás, ať jsme lidmi!« Písař cítil leknutí nejsmrtelnější a vyletěl oknem ven přes domy a ulice; konečně musil si trochu odpočinouti. Protější dům byl nějak útulný, okno bylo otevřené, vletěl tam, byl to jeho vlastní pokoj, posadil se na stůl.

»Nechte nás, ať jsme lidmi!« opakoval bezmyšlénkovitě po papouškovi a v témž okamžiku byl zase písařem, ale seděl na stole.

»Bůh ví,« pravil, »jak jsem se dostal sem a pak upadl v spánek! To byl neklidný sen, který jsem snil. Nic než hloupost nebyla a celá historie!«

VI. Nejlepší, co přezůvky přinesly.

Časně z rána druhého dne, když ještě písař v posteli ležel, bylo na jeho dvéře zaklepáno. Byl to soused z téhož poschodí, student theologie, který vstoupil.

»Půjč mi své přezůvky,« pravil, »v zahradě jest velmi mokro, ale při tom svítí slunce tak pěkně, že bych si rád venku z dýmky zakouřil.«

Obul si přezůvky a byl brzy dole v zahradě, kde stála jedna slíva a jedna hruška. I tak malá zahrádka, jako tato, byla v Kodani velkou vzácností.

Student procházel se sem a tam; bylo teprve šest hodin; z venčí z ulice zaznívala sem trubka poštovní.

»Ó, cestovat, cestovat!« pravil konečně hlasitě, »to je přece nejkrásnější na světě, to jest nejvyšší cíl mých tužeb! Tu by ulehl nepokoj, který v svém nitru cítím. Ale daleko odtud by to býti musilo! Rád bych viděl nádherné Švýcary, procestoval Italii a . . .«

Ano, bylo to dobré, že přezůvky okamžitě účinkovaly, nebo jinak byl by jak pro sebe, tak i pro ostatní tuze daleko se zatoulal. Cestoval. Byl v středu Švýcarska, ale ve společnosti jiných osmi do vnitřku pošty nacpán; bolela jej hlava, v zádech byl celý ztuhlý, a krev mu vrazila se do nohou, které mu otekly a v tuze úzkých botách jej prudce bolely. Ocitl se v stavu polobdění. V pravé kapse měl papírové peníze na cestu, v levé svůj pas a v koženém váčku na prsou měl několik pevně zašitých zlaťáků. V každém snu měl tísnící představu, že jednu či druhou z těchto vzácností ztratí, a proto vyskočil každým okamžikem do výše zimničně a první pohyb, který rukou udělal, byl trojúhelník od pravé k levé a k prsům nahoru, aby vycítil, má-li ještě své věci nebo ne. Deštníky, hole a klobouky kolébaly se v síti u stropu vozu a ubíraly téměř docela vyhlídky, která byla vskutku úchvatná. Přes to podařilo se mu opětně několik pokradmých pohledů po krajině, a v jeho srdci ozvala se sloka nejmenšího z básníků, jejž známe, jiż zpíval ve Švýcarsku, ale posud vytisknouti nedal:

Zde krásně jest! ó, blahý cit,
až na Montblanc bych chtěl,
jen více peněz v kapse mít,
oč prodlel bych tu děl!

Velká, vážná a chmurná byla celá příroda kolem. Jako vřes byly velké lesy jedlové na vysokých skalách, jichž temena se v závoji oblaků ztrácela. Nyní začalo sněžiti; studený vítr se zvedl.

»Ach,« zavzdychl, »kéž bychom byli již na druhé straně Alp, pak by bylo léto kolem nás, a já bych mohl své cenné papíry proměniti. Úzkost, již k vůli nim vystojím, jest příčinou, že Švýcar plně užiti nemohu. Ó, jak rád bych již byl na druhé straně!«

A tu již také byl na druhé straně, v srdci Italie byl, mezi Florencií a Římem. Jezero trasimenské leželo v osvětlení večerním jako plápolající zlato mezi tmavomodrými horami. Zde, kde Hannibal Flaminia porazil, podávaly si nyní révové úponky klidně své zelené prsty. Půvabné, polonahé děti hlídaly stádo prasat jak uhel černých pod skupinou vonících vavřínů vedle cesty. Kdybychom jen dovedli obraz tento v celé nádheře barev vykouzliti, každý by zajásal: »Nádherná Italie!« Ale toho neřekl ani theolog ani kdo z jeho průvodců ve voze vetturinově.

V myriadách vířila kolem nich hejna jedovatých much a komárů, darmo oháněli se haluzí myrtovou, mouchy je bodaly jako dřív. Všichni dívali se na sebe s napuchlými a od ran krvavými tvářemi. Ubozí koně takřka nebyli k poznání; v hejnech seděly mouchy na nich a jen na okamžik pomohlo, když kočí sestoupil a zvířata oškrabal. Nyní slunce

zapadalo, krátký ale ledový chlad zavál přírodou, bylo dosti příjemně, kolem dostávaly hory nádherný zelený ton, byly tak jasné a třpytné — ano, jdi tam sám a podívej se na to, to jest lepší, nežli čísti popisy o tom! Byl to pohled nevyrovatelný, ale — žaludek byl prázdný, tělo unavené, všecka touha srdce točila se jen o nocleh, ale, ale — co se mohlo opět od toho očekávati? Rozhlíželi se po něm mnohem toužebněji nežli po krásné přírodě.

Cesta vedla olivovým lesem, bylo skoro jako by šla doma sukovatou vrbinou, a zde ležel osamělý hostinec. Půl tuctu žebrajících mrzáků mělo obsazeny dvéře. Nejzdravější z nich vypadal »jako nejstarší syn hladu, který dospěl k stáří dospělosti své,« druzí byli buď slepí, měli uschlé nohy a lezli po rukách nebo měli páže vyzáblé a ruce zmrzačené. Zde hleděla bída bez líčidla ze svých hadrů. »Smilování, milostivé panstvo, smilování!« vzdychali a ukazovali na své nemocné údy. Hospodská sama bosonohá, nečesaná a jen v špinavé bluze, přivítala hosty. Dvéře byly provázky přivázány; podlahy v pokojích byly rozviklanou dlažbou z cihel. Netopýři lítali pod stropem, a ten zápach v jizbách . . .

»Prostřete nám raději dole v chlévě!« pravil jeden cestující, »tam aspoň člověk ví, co dýchá!«

Otevřeli okno, aby vpustili trochu čerstvého vzduchu, ale rychleji než tento vnikly vyzáblé páže a věčný stenot: »Smilování, milostivé panstvo, smilování!« do pokojů. Na zdích bylo mnoho nápisů, jichž polovice byla proti ‚krásné Italii' namířena.

Nosilo se jídlo. Byla vodová polévka pepřem a stuchlým olejem kořeněná. I v salátu bylo hojně tohoto oleje. Shnilá vejce a pečené hřebínky kohoutí tvořily hlavní pokrm. I víno mělo svou příchuť, byl to pravý lektvar.

Na noc postavili vaky k dveřím; jeden z cestujících byl na stráži, co druzí spali. Byl to theolog. Vedro tísnilo, mouchy bzučely a píchaly, mrzáci dole sténali i ještě ze spaní.

»Ba věru, pěkně by se to cestovalo,« povzdechl si student, »jen kdyby člověk těla neměl! Kdyby toto mohlo odpočívati, co by duch zatím lítal. Všady, kam přijdu, je bídy, až srdce bolí. Po něčem lepším toužím, než co okamžik podá; ano, po něčem lepším, po nejlepším — ale kde a co to jest? Vím v jádru dobře, co chci, chci k šťastnému cíli, k nejšťastnějšímu ze všech!«

A jak to slovo vyslovil, byl opět doma; dlouhé, bílé záclony visely od oken, a v středu na podlaze stála černá rakev. A v ní ležel on ve svém tichém spánku smrtelném, jeho přání bylo vyplněno, tělo odpočívalo a duch cestoval. »Nikoho nelze před smrtí šťastným velebiti,« říkával Solon, a zde se to osvědčilo.

Každá mrtvola je sfingou nesmrtelnosti, i ta sfinx jeho před námi v černé rakvi nedává nám odpověď na to, co žijící napsal před dvěma dny:

Ty silná smrti, mlčení tvé, strach!
Jen hroby vede chmurná stopa tvá!
Jakobův žebřík zmizí duši v tmách?
Mám být v tvých sadech tráva uvadlá?
Svět často nezří největší náš děs!
Ty, nikoho jenž druhem nezveš sebe,
nad rakev bude, do které jsi kles',
spíš země měkčí, jež objala tebe.

Dvě postavy míhaly se jizbou; známe je obě: byla to víla Starosti a poslice Štěstěny; naklonily se nad mrtvým.

»Vidíš,« pravila Bolest, »jaké štěstí přinesly tvé přezůvky lidstvu?«

»Přinesly aspoň tomu, který zde spí, trvalé dobro,« odpověděla Radost.

»Ó, nikoli,« pravila Starost, »odešel sám, nikdo ho neodvolal! Jeho duševní síle nebylo tolik moci dáno, aby vyzvedla poklady, které měl dle určení svého vyzvednouti. Chci mu prokázati dobrodiní!«

A stáhla mu v tom přezůvky s noh; tu byl smrtelný spánek u konce, a znovu ožilý vztyčil se. Starost zmizela, ale též i přezůvky; považovala je zajisté za svůj majetek.



BOLEST ZUBŮ



ODKUD MÁM TUTO POVÍDKU
CHTĚL BYS TO VĚDĚT



Odkud mám tuto povídku? Chtěl bys to věděti? Mám ji ze sudu, kam se odhazují staré papíry.

Mnohá dobrá a užitečná kniha putovala již ke kramáři a hokynáři, ne aby byla čtena, nýbrž jako věc nezbytně potřebná. Kupec se neobejde bez kornoutů, potřebuje kornoutů na škrob a kávu, papíru na slanečky, máslo a sýr. I popsaného papíru se k tomu potřebuje.

A tak mnohé přijde do sudu, co tam ani nepatří.

Znám jednoho kupeckého učně, syna hokynáře. Ze sklepního krámu dostal se brzy do velkého krámu v přízemí se zbožím kupeckým; sečtělost svou čerpal ze starého papíru, ať již psaného či tištěného. Má zajímavou sbírku, v které jest mnohá důležitá listina z koše na papír některého příliš zaměstnaného, roztržitého úředníka; rovněž i důvěrné dopisy dvou přítelkyň, zprávy o skandálních historkách, jichž nelze dále vypráveti. On je takřka záchranným ústavem pro valnou část novější literatury, a jest mu zde pole velké činnosti otevřeno, totiž celá makulatura jeho principála i jeho rodičů, a on tak nejednu knihu neb jednotlivé listy knihy, hodné opětného čtení, zachránil.

Nedávno mi ukázal svou sbírku psanou i tištěnou; většina byla ze sudu hokynářova. Když jsem ji prohlížel, padly zraky mé na několik listů z velkého psaného sešitu, kteréž svým neobyčejně krásným a zřetelným rukopisem pozornost mou k sobě obrátily.

»To psal jistě onen student,« pravil přítel, »který v protějším domě bydlil a před čtyřmi týdny zemřel. Jak z listů zjevno, trpíval často velkým bolením zubů. Je to četba velice zajímavá! Bohužel, že zbylo jen těchto málo listů, ač toho byla celá kniha; moji rodiče dali domácí paní studenta půl libry hrubého mýdla za to. To je všecko, co jsem z toho ještě ulovil.«

Já si ty listy vypůjčil, přečetl je a chci je sděliti s vámi.

Nadpis byl:

Tetička bolení zubů.

I

Teta dávala mi všelijaké sladkosti, když jsem byl malý. Moje zuby je snášely a nekazily se tím. Nyní jsem dospělý a student, ale ona mne stále kazí sladkostmi; říká totiž, že jsem básníkem.

Inu, nadání básnické snad mám, ale ne právě dost! Jdu-li někdy ulicí, připadá mi, jako bych bloudil velkou knihovnou, která svými naplněnými příhradami knih představuje jednotlivá patra domů.

Zde stojí obyčejný příběh; tam dobrá stará veselohra, pak učené knihy ze všech oborů vědy, a naproti pokoutní literatura vedle dobrých, vzdělavacích spisů. A já si dovedu o všech těchto knihách ty nejkrásnější věci vymýšleti! Ano, já mám nadání básnické, ale není ho právě dost. Mnozí mají ho asi právě tolik jako já, aniž by proto nosili vývěsní štít nebo pásku s nápisem »básník«.

Dostali zrovna jako já dar boží, požehnání, které jest dost velké pro každého jednotlivého z nich, ale přece příliš malé, aby mohli ještě jiné jím zásobovati. Dar tento jest jako sluneční paprslek a naplňuje srdce i mysl, napadá nás jako vůně z květin nebo melodie, již jsme jednou slyšeli a na kterou se stěží můžeme upamatovati.

Nedávno večer seděl jsem ještě ve své jizbě a byl bych si rád něco pěkného přečetl, ale neměl jsem pohotově ani knihy ani časopisu. Tu vlétl právě čerstvý zelený list lipový v mé okno, průvan zanesl jej oknem otevřeným. Pozoroval jsem jemné žilky listu; červíček lezl po nich, jako by chtěl lupen podrobně prostudovati. Tu jsem si vzpomněl na lidskou moudrost: my lidé lezeme rovněž po listu dokola a známe jen to jedno, ale hned pak přednášíme o celém velikém stromě, o kořeni, kmeni a koruně. Velký strom je však Bůh, svět, nesmrtelnost, a z celku známe přece jen jediný, maličký list.

Zrovna, když jsem takto přemýšlel, přišla teta Mille ke mně. Ukázal jsem jí list s červíčkem a sdělil s ní své myšlénky o tom. Tu zasvitlo jasně oko její.

»Ty jsi básník,« pravila, »snad největší všech, které máme! Dožiji-li se toho, pak chci ráda umříti. Od pohřbu sládka Rasmusa vždy mne naplňovala úžasem tvoje obraznost.«

To řekla teta Mille a políbila mne.

Kdo však byla teta Mille a kdo byl sládek Rasmus?

II

Tetička naší matky byla od nás dětí rovněž tetou nazývána. Teta Mille, jiného jména jsme neměly pro ni.

Dávala nám vždy zavařeniny a cukroví, ačkoli to bylo velmi zhoubné pro naše zuby. »Jsem již tak vůči milým dítkám slaba,« říkávala, »bylo by to urputné, nepřáti jim trochu těch mlsek, na něž se tak třesou.«

A proto měli jsme tetu tak hodně rádi.

Tetička byla stará panna, ano, pokud se pamatovati mohu, byla vždycky stará, ale proto právě vypadala vždy stejně a zdálo se, že ani nestárla V mladých letech svých trpívala bolením zubů a tuze často a ráda o tom hovořívala, pročež jí také její přítel sládek Rasmus v žertu »Tetička bolení zubů« říkával.

V posledních letech svého života nevařil Rasmus piva, žil pouze ze svých úroků. Chodil často k tetě a byl o několik let starší. Sám neměl zubů, nýbrž jen několik černých pahýlů.

»Jídával jsem v mládí mnoho cukroví,« říkával nám dětem, »potom člověk v stáří takhle vypadá! Pamatujte si to!«

»Ale pak tetička v dětství svém nikdy cukroví nejídala, neboť má nejkrásnější bílé zuby,« namítali jsme my.

»Ovšem, ona jich však též náramně šetří a spí v noci bez nich,« odpovídal sládek Rasmus. To bylo ovšem zlomyslně řečeno a my děti rozuměly jsme tomu. Ale teta pravila, že je to žert a že to není tak zle míněno. Jednou vyprávěla teta při přesnídávce, že měla v noci ošklivý sen, že jí vypadl jeden zub. »A to znamená,« pokračovala, »že ztratím pravého přítele nebo pravou přítelkyni.«

»Byl-li to falešný zub, pak to může nejvýš znamenat, že ztratíte falešného přítele,« pravil se smíchem sládek.

»Vy jste nezdvořilý starý pán!« zvolala teta rozhněvána tak, jako jsem ji nikdy ani před tím ani po tom neviděl.

Ale sotva pan Rasmus byl odešel, pravila nám teta Mille, že to vše bylo pouhé škádlení starého přítele; on že je nejšlechetnější člověk na celém světě, a kdyby umřel, bude ihned proměněn nahoře v nebi v malého andělíčka.

Přemýšlel jsem mnoho o tomto proměnění a tázal se sama sebe, zda bych jej v novém jeho tvaru poznal.

Když byla tetička mladá a on přirozeně též, ucházel se o její ruku. Ale ona se příliš dlouho rozmýšlela, zůstala pak »seděti« a stala se starou pannou, ale zůstala až do své smrti jeho věrnou přítelkyní.

Potom zemřel sládek Rasmus.

Byl odvezen na hřbitov v nejdražším voze umrlčím, za kterým kráčel velký průvod pohřební mnoha pánů v uniformách a s řády.

Teta stála v černém šatě s námi dětmi u okna; pouze bratříček, kterého čáp teprve před osmi dny přinesl, nebyl při tom.

Když pohřeb minul a celá ulice opět liduprázdná byla, chtěla se tetička vzdáliti od okna, ale já ji zadržel, čekal jsem posud na andělíčka.

nebo sládek Rasmus byl právě teď malým okřídleným božím děckem a musil se okamžitě zjeviti.

»Tetičko,« pravil jsem, »že teď přijde! Nemyslíš? Nebo snad čáp, až nám opět malého bratříčka přinese, nám přivede andílka Rasmusa?«

Teta byla tímto plodem mé obraznosti celá zdrcena. »Z toho dítěte bude jednou velký básník,« pravila, a tento výrok opakovala po celý čas, co jsem do školy chodil, ba i po mé konfirmaci a opakuje ho ještě ustavičně, i co jsem již dávno studentem. Byla a jest mou nejvěrnější, podílu nejvíc na všem beroucí přítelkyní, jak při mých bolestech básnických, tak při zubů bolení; nebo mívám, bohužel, obého časem dost prudké záchvaty.

»Napiš jen svoje myšlénky,« říkává, »a ulož je pak do zásuvky. To dělával Jean Paul a stal se velkým básníkem, třeba nebyl proto právě mým miláčkem. Nenapíná vždy dost! Ty musíš však psáti napínavě, a já jsem přesvědčena, že to svedeš!«

Tak říkávala moje teta, a následující noci ležel jsem vždy beze snů na svém loži, srdce plné vroucí touhy, plné tísně a slasti, stát se opravdu básníkem, kterého teta ve mně tušiti se domnívala. Ano, trpěl jsem bolestmi básnickými, ale ach! jsou ještě větší bolesti, a to jest — bolení zubů. To vstalo a pilovalo v mých zubech, a já byl bídným, kroutícím se červem pozemským s pytlíkem bylin na tváři a španělskou mouchou za uchem.

»To znám z vlastní zkušenosti!« říkala teta. Vlídný úsměv hrál při tom kol jejích úst a zuby její se leskly tak bílé!

* * *

Ale nyní musím pokročiti k novému oddělení ve své povídce a v povídce své tetičky.

III

Já se přestěhoval a bydlím od čtyř neděl v svém novém pokoji. Nedávno mluvil jsem s tetou o svém novém bytě. »Bydlím u tiché rodiny, která se o mne docela nestará, třeba bych třikrát po sobě zvonil. Jinak není dům docela tichý, naopak, shon a ruch lidí a vítr a nečas doléhají na mne se všech stran. Můj pokoj jest právě nad průjezdem. a kdykoliv nějaký vůz vjíždí nebo vyjíždí, hýbají se všecky obrazy na mých stěnách. Dvéře se s takým rachotem a takou silou zavírají, že bys myslil na zemětřesení. Ležím-li v posteli, cítím rány ve všech údech; ale to prý sílí nervy. Je-li vítr — a u nás je skoro ustavičně — tu houpají se venku dlouhé okenní háky sem a tam a s třeskem tlukou o zeď. Naproti ve dvoře domovní zvonek souseda zazní při každém nárazu

větru. Obyvatelé domu chodí jednotlivě večer domů, často i pozdě v noci, ano často až i k ránu. Nade mnou zrovna bydlí učitel hudby, který dává hodiny na lesní roh, a on vždy jest poslední ze všech, ale nejde hned spat, nýbrž těžkým krokem v pobitých botách koná malou půlnoční procházku ve svém pokoji.

Zevních oken tu není, pouze rozbité okno, které ovšem moje domácí papírem zalepila. Ale vítr přece pronikne trhlinou a vydá zvuk jako velká bzučící moucha. To je má domácí hudba. Usnu-li pak přece, bývám po krátké době zbuzen kokrháním kohouta; nebo kohout a slepice oznamují nám z chlívka sklepního nájemníka, že jitro se blíží.

Malí pony, nemající chlévu svého, nýbrž uvázaní v prkenném pažení pod schody, tlukou na dvéře a na prkennou stěnu, aby se trochu pohybovali.

Jitro svítá, a vrátný, který spí se svou rodinou v podkroví, hlomozí dolů sestupuje po schodech. Dřeváky klapají, vrata se s třeskem otvírají a zavírají, až se celý dům třese, a to když přešlo, začne soused hořejší nade mnou odbývati svá tělocvičná cvičení; zvedá v každé ruce těžkou železnou kouli, ale nedovede je udržeti, a tak padají opět a opět na podlahu, zatím co současně mládež do školy se ubírající s křikem a hlomozem po schodech se řítí. Jdu k oknu a otevru je, a to mne občerství, t. j., je-li vůbec zde čistý vzduch k vdechování, v zadní části domu bydlí totiž ciditelka rukaviček a zápach vodičky na skvrny nepřispívá právě k čistotě vzduchu.

Jinak je to však zcela příjemný dům a já bydlím u ‚tiché' rodiny. Tak jsem popsal tetě svůj nový byt. Ovšem byl můj popis poněkud živější; nebo ústní přednáška dělá vždy svěžejší dojem než psané slovo. »Ty jsi básník!« zvolala teta unesena, »napiš jen rychle, co jsi vypravoval, ty's druhý Dickens! Tvůj sloh se mi skoro ještě lépe líbí než jeho. Popisuješ svůj byt, že člověk jej skutečně vidí před sebou, až mráz jde při tom po těle! Básni dále, přidej k tomu ještě jen něco živého, lidi, zajímavé lidi, nejlépe lidi nešťastné!«

Tak jsem vskutku popsal dům s jeho hlomozem a shonem, ale bez lidí a bez děje. To přišlo teprve později.

IV

Bylo to zimního večera po ukončení divadla; povětří bylo strašlivé, vánice, že stěží bylo lze pokročiti.

Teta byla v divadle, a já jsem jí slíbil, že ji po divadle domů vyprovodím. Ale člověk se stěží sám udržel, neřku-li aby ještě jiné vedl a podporoval. Drožky byly všecky zabrány, a teta bydlela daleko od

divadla v městě. Ale můj byt byl na štěstí docela blízko a nebýti toho, byli bychom musili hledati útulku v strážnických budkách.

Bředli jsme doslovně v hlubokém sněhu a stěží jsme ve víru vloček se dostávali pracně ku předu. Já držel tetu a strkal ji ze všech sil; dvakrát jsme ovšem upadli na zem, ale pokaždé velmi měkce.

Konečně dorazili jsme k mým dveřím, kde jsme sníh se sebe setřásli, i po schodech jsme stále sníh oklepávali a zbylo ho ještě hojnost na našich šatech, aby podlaha v předpokoji byla jím posypána. Odložili jsme šaty svrchní i spodní i vše, čeho se mohlo postrádati. Moje domácí půjčila tetě suché punčochy a ranní čepeček; pravila, že to je velice nutné, a dodala, že teta nemůže domů v takové noci, ale kdyby chtěla vzíti za vděk její jizbou, upraví jí na pohovce stojící za zavřenými dveřmi mého pokoje rychle lože.

A to se stalo.

V mých kamnech byl oheň rozdělán a samovar na stůl postaven, a tu bylo docela útulno v mém malém pokoji, ačkoliv ne tak pěkně a pohodlně jako u tety, kde v zimě vždy dvéře i okna jsou hustými záclonami zavěšena a dvojaté koberce, podložené třemi vrstvami papíru, podlahu pokrývají; tam sedí se jako v dobře uzavřené teplým vzduchem naplněné láhvi; ale jak jsem řekl, i u mne bylo dosti útulno, venku však zuřila bouře dále.

I tetě bylo docela volno, přišla na dny svého mládí, na sládka, staré upomínky.

Vzpomínala na dobu, kdy mi vyrostl první zub, a jak jásala nad tím celá rodina.

První zub! Zub nevinnosti! Svítící jako malá bílá krůpěj mléka, mléčný zub.

Pak přišel jiný a opět jiný, pak byla jich celá řada jeden vedle druhého, nejrozkošnější dětské zoubky, jaké lze si představiti, a přece byly to jen první zuby, ne ty pravé, které musí na celý život vydržeti.

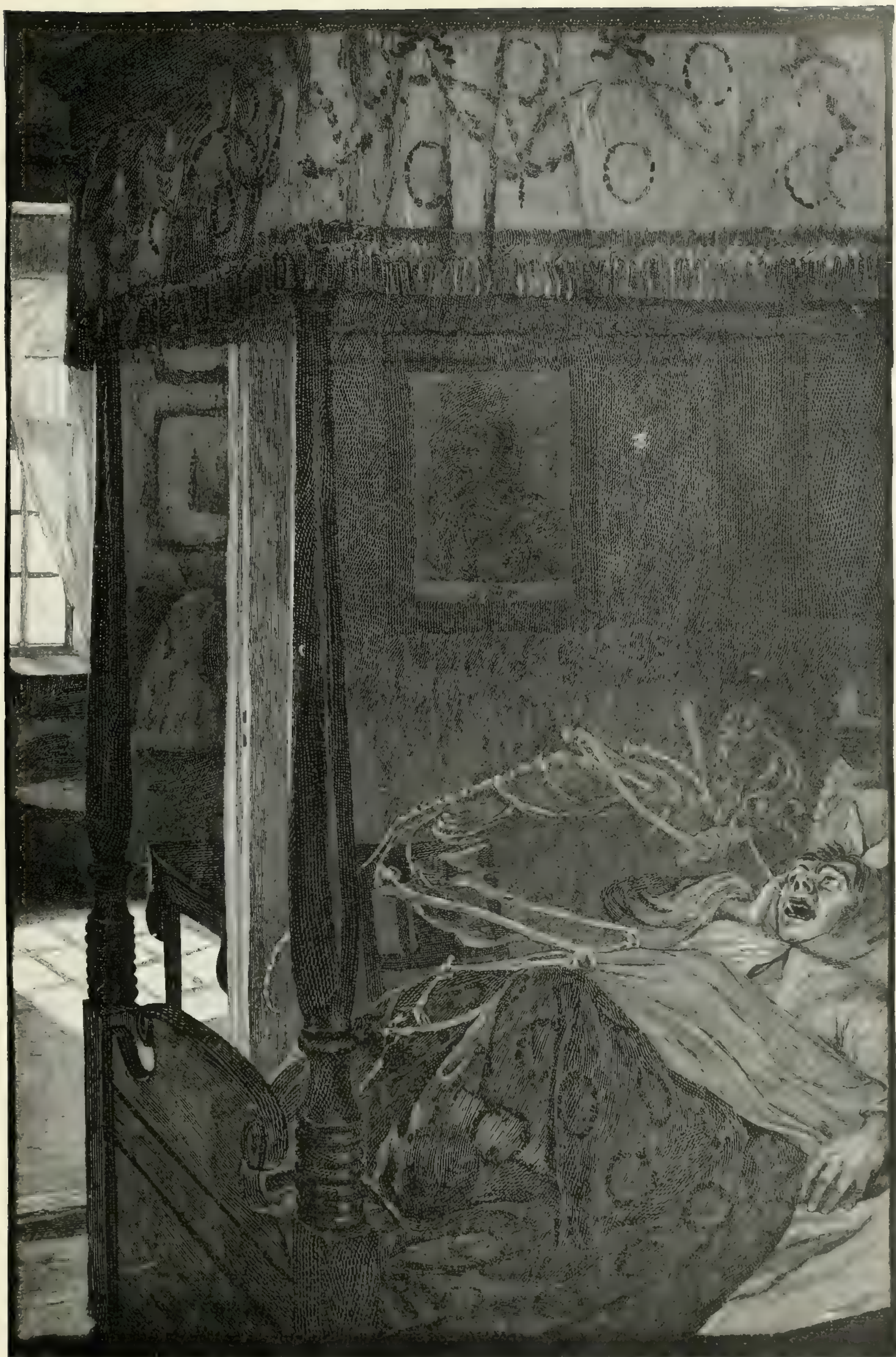
Pak i ty přišly, a zuby moudrosti, krajní v řadách, které se rodí v bolestech a s velkými potížemi.

Ale tratí se opět jeden po druhém, všecky ještě před uplynutím své služby, pak i poslední zub zmizí, a to není žádný svátek, nýbrž den žalu.

Pak jsme staří, třeba humoru neubývalo.

Takové myšlénky a hovory nejsou právě veselé, ale přece jsme mluvili o tom všem, probírajíce upomínky mého dětství, a hovořili jsme a hovořili a byla již půlnoc, když teta odešla na lože do vedlejšího pokoje.

»Dobrou noc, mé drahé dítě!« volala za mnou, »leží se mi tu zcela dobře, jako doma v mé posteli.«



Pak se utišila a usnula, ale ticho nezavládlo v domě ani venku. Bouře třásla okny, třískala dlouhými visícími háky oken podél zdí a zvonila zvonkem ve dvorku souseda. Obyvatel hořejšího patra přišel domů; vykonával i tenkrát svou malou noční procházku, odhodil pak boty a uložil se do postele; ale chrápal, že jsem jej svýma dobrýma ušima slyšel i skrze strop.

Já neměl klidu a usnouti jsem nemohl. Bouře se rovněž netišila, naopak ještě spíš se rozpoutala. Vítr zpíval a hučel své zvláštní melodie, a tu začly náhle mé zuby oživovati; bzučely a zpívaly též svým způsobem, a melodie slula: velké bolení zubů.

Od okna táhlo ostře. Měsíc padal na podlahu. Paprsky jeho přicházely a míjely podle mraků v bouři venku přicházejících a mizejících. Byl to takřka boj stínů a světla, ale brzy zdálo se, že stín na podlaze převládá a houstne v postavu. Já viděl, jak se něco pohybovalo, a cítil jsem ledově studený chlad.

Na podlaze seděla dlouhá, tenká postava, jako když dítě kamínkem něco na tabulku vykreslí, co má představovati člověka; jediná tenká čára je tělo, druhá napříč jsou ruce, nohy jsou také vždy jedna čára a hlava jest jakýsi kruh s mnohými rohy. Brzy však byla postava zřetelnější; dostala jakýsi šat, docela sice průsvitný a tenký, ale přece naznačoval, že patří pohlaví ženskému.

Nyní slyšel jsem bzučení. Vycházelo od ní, či byl to vítr, který jako sršeň na polepeném okně harašil?

Ne, byla to ona sama, paní bolest zubů! Její hrůza Satania infernalis, Bůh nás milostivě ochraňuj před její návštěvou.

»Zde je dobře býti,« bzučela, »zde je pro mne byt! Bahnitá půda, rašeliniště. Zde komáři bzučeli jedovatými sosáčky. Mám nyní žihadlo, které musí býti na lidských zubech nabroušeno, a zuby onoho mladíka tam jsou tak bílé a tak se lesknou. Posud odolaly cukru i kyselostem, horku i zimě, slupkám ořechovým i peckám sliv, ale teď chci chvěti a třásti jimi a průvan hnáti do jich kořenů, aby notně prostydly.«

To byla hrozná řeč a to byl strašlivý host!

»Nuže, ty jsi básník,« pravila. »Nu, já tě naučím básniti, zasvětím tě do všech rozměrů bolesti, železo a ocel vženu do tvého těla a dotknu se všech nitek tvých nervů a budu škubati jimi.«

Tu mi bylo, jakoby mi žhavé šídlo bylo dásněmi protaženo, já se obrátil a zkroutil.

»Ty máš výtečné ozubí,« pravila, »pravé varhany, abych tam hrála. Ohromný koncert na harfu úst, s bubny a troubami, s klarinetem a lesním rohem v zubu moudrosti! Ano, ano, velkolepý jsi básník, a bude to hudba velkolepá!«

A hrála skutečně a strašně při tom vypadala, i když ničeho nebylo z ní viděti než ruce — ty strašné ruce s dlouhými, kuželovitými prsty. Ach, každý jednotlivý z nich byl nástroj mučicí. Palec a ukazováček měly po kleštích a šroubu, prostředníček končil v hrotnaté šídlo, prsteníček byl nebozezem a malíček stříkačkou s jedem komářím.

»Já tě již naučím poetice: velký básník — velké bolení zubů, malý básník — malé bolení zubů!«

»Ó, nech mne býti jen malým!« prosil jsem. »Nechci býti básníkem vůbec a nejsem jím též. Mám někdy časem básnické nápady, zrovna jako záchvat bolení zubů! Odejdi, prosím tě, odejdi!«

»Poznáváš teď, že mocnější jsem než poesie, fantasie, mathematika a hudba?« pravila. »Mocnější než všecky ty namalované a do mramoru vytesané pocity? Jsem starší než všecky dohromady. Narodila jsem se těsně vedle Ráje, zrovna tam, kde fičí vítr a mokré houby vyrážejí. Já přinutila Evu, že si v studeném povětří šaty natáhla a Adam s ní. Můžeš si pomyslit, jak silná byla první bolest zubů!«

»Věřím všecko,« pravil jsem, »ale jen odejdi, odejdi!«

»Ano, slíbíš-li mi, že zanecháš básnictví a nikdy již veršů psáti nebudeš, ani na papír, ani na tabulku, ani na jiný psací materiál, slyšíš? Pak tě pustím, ale jak začneš básnit, dostavím se znova!«

»Přísahám ti to,« pravil jsem, »ale nedej mně nikdy již viděti tě a o tobě zvěděti!«

»Uvidíš mne opět, ale v plnější a tobě milejší postavě než v tomto okamžiku mne vidíš. Uzříš mne jako tetu Mille, a já ti řeknu: Básni jen dále, milý hochu, básni, ty jsi snad největší básník, kterého máme; sotva však mi uvěříš a začneš básniti, složím k tvým veršům hudbu a budu ji provozovati na harmonice tvých úst, milé dítě! Vzpomeň si na mne, až tetu Mille opět uvidíš!« Pak zmizela.

Na rozloučenou dostal jsem ještě do dásní silné žhavé rýpnutí jehlou, ale bolest brzy povolila, a tu mi bylo, jakobych se klouzal po hladkém zrcadle vodním, kde bílé lekníny s širokými zelenými listy kol mne se houpaly, vadly, utrhávaly se a klesaly, a já s nimi v pokoji a klidu uvolněný.

»Umřít, roztáti jako sníh,« znělo a pělo to z vody, »odpařiti se jako mračna, zajíti jak mračna.« Vodou kmitala ke mně veliká zářicí jména jako nápisy na vlajících trofejích, záruky nesmrtelnosti — psány na křídla jepice.

Můj spánek byl hluboký, beze snu. Neslyšel jsem hukot bouře ani třískání vrat, ani cinkání zvonku ve dvoře u souseda, ani hlučnou gymnastiku, kterou soused trubač nade mnou provozoval.

Blaženost!

Tu zafičel náraz větru oknem, až se zatarasené dvéře do vedlejšího pokoje rozletěly. Teta vytrhla se ze spaní, obula a oblekla se rychle a vešla ke mně.

»Spal jsi spánkem spravedlivých,« pravila později ke mně, »a já neměla odvahy, tě probuditi.«



Když ráno jsem procitl a oči otevřel, zapomněl jsem docela, že teta byla v domě; ale hned mi to napadlo a v témž okamžiku stál zjev bolesti zubů z dnešní noci přede mnou. Sen a skutečnost splývaly spolu.

»Ty's přece již včera večer, když jsme si dali dobrou noc, ničeho víc nepsal?« ptala se. »Byla bych si přála, abys byl psal, ty jsi již můj básník a zůstaneš jím pro vždycky.«

Zdálo se mi, jakoby se šíbalsky při tm usmívala. Nevěděl jsem vskutku, byla-li to má vlastní dobrácká teta Mille, která mne tolik milovala, čili ona strašlivá, které jsem dnes v noci přísahal.

»Básnil jsi něco, mé drahé dítě?«

»Ne, ne,« zvolal jsem, »vždyť jsi teta Mille!«

»Kdo jiný? Ovšem.«

A byla to vskutku teta Mille. Pak mne políbila, sedla do drožky a jela domů.

Ale já napsal všecko, co tu psáno. Nejsou to verše a nesmí to býti nikdy vytištěno. — —

Zde končil rukopis.

Můj mladý přítel, budoucí kupecký pomocník, nemohl sehnati další. Šlo to do světa jako obálky na slanečky, sýr a hrubé mýdlo a vyplnilo své poslání.

Sládek umřel, teta umřela, umřel student, jehož myšlénkové hvězdky se dostaly do sudu. Všecko šlo do sudu. A to je konec povídky — povídky

o tetě »bolest zubů«.



KŘESADLO



TU PŘICHÁZEL PO SILNICI
VOJÁK POCHODEM



Tu přicházel po silnici voják pochodem. »Jedna, dvě, jedna, dvě!« Měl svůj tlumok na zádech a šavli po boku, jelikož byl na vojně, a nyní byl na cestě k domovu. I potkal na silnici starou čarodějnici; byla tuze ohyzdná, spodní pysk visel jí až do polovice ňader. Pravila: »Dobrý večer, vojáčku! Jak hezkou šavličku máš a veliký tlumok! Ty's opravdovský voják! Nu, máš dostati tolik peněz, mnoho-li chtít budeš!«

»Děkuji pěkně, stará čarodějnice,« pravil voják.

»Vidíš tam ten veliký strom?« pravila čarodějnice a ukázala na jeden strom, který stál vedle. »Jest uvnitř celý dutý! Vylezeš-li až na vrchol, uvidíš díru, kterou se smekneš a dostaneš až dolů hluboko do stromu. Uvážu ti provaz okolo těla, abych tě mohla opět vytáhnouti, až mne zavoláš!«

»A co mám tam dole ve stromě počít?« ptal se voják.

»Peněz přinésti!« pravila čarodějnice. »Věz, že když se dostaneš na dno stromu, octneš se v dlouhé chodbě; tam je docela jasno, jelikož

tam víc než sto lamp hoří. Pak rozpoznáš tři dvéře. Můžeš je otevříti, nebo klíč trčí v nich. Jak vstoupíš do první komory, uzříš na zemi velkou bednu, na které sedí pes. Má dvě tak velké oči jako šálky, ale to tě nesmí polekati! Dám ti svou modře kostkovanou zástěru, tu rozložíš po podlaze; přiskoč pak rychle a chop psa a posaď jej na mou zástěru, otevři bednu a vyber peněz, mnoho-li chceš. Je to všecko samá měď; ale chceš-li raději míti stříbro, musíš vstoupiti do nejbližší komory, tam sedí pes, který má oči jako mlýnská kola, ale toho se nemusíš lekat, posaď jej jen na mou zástěru a naber si peněz. Chceš-li však míti zlato, můžeš je také dostati, mnoho-li jen ho uneseš, vstoupíš-li do třetí komory. Ale pes, který tam na bedně s penězi sedí, má dvě oči, každé veliké jako »kulatá věž«. Věř, to je zlý pes. Ale proto nesmíš se lekat. Posaď ho jen na mou zástěru, tak ti ničeho neudělá, a vezmi si z bedny zlata, co budeš chtít.«

»To není tak špatné,« pravil voják. »Ale co mám tobě dát, ty stará čarodějnice? Nebo něco, to si mohu pomyslit, budeš asi přece chtíti!«

»Ne,« pravila čarodějka, »ani halíře jediného nechci. Mně jen přineseš staré křesadlo, které má babička tam zapomněla, když byla dole naposled.«

»Dobrá,« pravil voják, »uvaž mi provaz okolo těla.«

»Zde jest!« pravila čarodějnice, »a zde jest má modrá kostkovaná zástěra!«

Pak vyšplhal se voják na strom, prolezl děrou dolů a stál teď, jak to určila čarodějka, dole ve veliké chodbě, kde mnoho set lamp hořelo.

Nyní otevřel první dvéře. Ha, tu seděl pes s očima velkýma jako šálky a civěl na něho.

»Ty's mi hezký chlapec,« pravil voják, posadil jej na zástěru čarodějnice a vybral tolik měďáků, co se do jeho kapes vešlo, zavřel pak bednu, posadil psa opět na ni a odešel do druhé jizby. Tisíc ďáblů! Tam seděl pes s očima jako mlýnská kola. »Neměl bys tak příliš na mne čumět,« pravil voják, »mohl bys lehko dostat bolení očí,« a s tím posadil psa na zástěru čarodějnice; ale když spatřil tolik stříbrných peněz v bedně, odhodil všecku měď a naplnil si kapsy i tlumok samým stříbrem. Nyní šel do třetí komory. Ale to byla hrůza! Pes tam sedící měl opravdu oči veliké jako »kulatá věž«, a ty se mu točily v hlavě jako kola.

»Dobrý večer!« pravil voják a salutoval, nebo takového psa ještě posud neviděl; ale když si jej déle prohlédl, tu si pomyslil: »A teď dost!« pozvedl jej a posadil na zem a bednu otevřel. Chraň nás Pán Bůh! Co tu bylo zlata! Za to mohl koupiti celou Kodaň i cukrová prasátka kuchařek i všecky cínové vojáčky, biče a houpací koně celého světa! Ba, to bylo peněz! Nyní vyházel voják všecko stříbro, jímž si



naplnil kapsy i tlumok, a nabral zlata místo něho, ba všecky kapsy, tlumok, čáku i boty jím naplnil, že sotva hýbati se mohl. Teď měl peněz! Psa posadil opět na bednu, přirazil dvéře a volal pak stromem nahoru.

»Vytáhni mne již, stará čarodějnice!«

»Máš také mé křesadlo?« ptala se čarodějka.

»Skutečně,« pravil voják, »na to jsem docela zapomněl.« A nyní šel a vzal je. Čarodějka jej vytáhla nahoru, a tu stál opět na silnici, kapsy, boty, tlumok a čáku plny zlata.

»Co budeš dělat s křesadlem?« ptal se voják.

»Po tom ti není ničeho,« pravila čarodějnice, »dostal's peníze, dej mi teď křesadlo!«

»Larifari,« pravil voják, »hned mi řekneš, co s ním chceš, nebo jinak vytáhnu šavli a srazím ti hlavu.«

»Ne,« řekla čarodějnice.

A tak jí voják hlavu usekl. Teď tu ležela! Ale on svázal všecko své zlato do její zástěry, vzal zástěru jako ranec na záda, strčil křesadlo do kapsy a šel rovnou cestou do města.

To bylo pěkné město, a on šel do nejpěknějšího hostince, žádal nejlepší pokoje a pokrmy, které jedl nejraději; neboť byl bohatý maje tolik peněz!

Domovníku, jenž mu měl cídit boty, zdálo se ovšem, že jsou to zvlášť sešlé boty na takového bohatého pána, ale ten posud si nových nekoupil. Teprv druhého dne dostal boty, které se daly vidět, a velmi jemné šatstvo. Nyní byl z vojáka vznešený pán, a vypravovali mu o veškeré nádheře města a o králi a jak rozkošná princezna jest dceruška jeho.

»Kde pak lze ji viděti?« ptal se voják.

»Nelze jí vůbec viděti,« zněla odpověď. »Bydlí ve velkém měděném zámku kolem chráněna mnohými zdmi a věžemi. Nikdo mimo krále nesmí k ní ani od ní, jelikož bylo věštěno, že se provdá za prasprostého vojáka, a toho nesmí král strpěti.«

»Chtěl bych ji vidět,« myslil si voják, ale k tomu právě nemohl dostati dovolení.

Žil tedy vesele na zdař Bůh. Chodil do divadla, jezdil do královské zahrady a rozdal chudým mnoho peněz, což bylo hodné od něho. Věděl ť ještě z dob dřívějších, jaká to je bída, když nemá člověk ani haléře. Nyní byl bohat, měl jemné šatstvo a získal mnoho přátel, kteří všichni říkali, že je dobrý hoch, pravý kavalír, a to se líbilo vojákovi velice. Ježto ale denně peníze pouze vydával a nikdy ničeho nepřijímal, zbyly mu naposled ještě dva haléře, a nyní musil z nádherných komnat, jež posud obýval, vysoko nahoru do podkrovní světničky těsně pod

střechou, musil si sám své boty cíditi a šídlem zašívati, a nikdo z přátel jeho nepřišel k němu, jelikož by musili po tolika schodech vystupovati.

Byl večer docela tmavý a on si nemohl ani světla opatřiti; ale tu si náhle vzpomněl, že zbyl oharek v křesadle, které vynesl z dutého stromu, kam pomohla mu čarodějnice vniknouti. Přinesl křesadlo a vytáhl oharek, ale v tom, co křesal a jiskry z křemene lítaly, rozlétly se dvéře a pes, který měl oči velké jako šálky a jejž viděl dole pod stromem, stál před ním a pravil: »Co poroučí můj pán?«

»Co to?« pravil voják, »to je podivné křesadlo, když pomocí jeho dostati mohu, co jen míti chci! Opatř mi trochu peněz,« pravil ke psu, a huš, již byl ten tam, a huš, již byl opět zde a držel velký pytlík plný peněz v tlamě.

Nyní věděl voják, jaké to bylo nádherné křesadlo. Zakřesal-li jednou, vždy přišel pes, který seděl na bedně s mědí; zakřesal-li po druhé, přišel ten, který stříbro hlídal, a když po třetí zakřesal, přišel ten, který zlato hlídal. — Nyní opět sestoupil voják dolů do nádherných komnat, ukázal se v krásných šatech, a tu poznali jej hned všichni dobří přátelé a velice si na něm zakládali.

Tu pomyslil si jednou: »Je to přec nápadné, že nelze princeznu ani spatřiti! Je prý neobyčejně krásná, tvrdí každý, ale co to může býti platno, když stále seděti musí v tom měděném zámku s tolika věžmi. Což není možná, abych ji spatřil?«

»Kde jest jen mé křesadlo?« Zakřesal, a huš, již tu byl pes s očima velkýma jak šálky.

»Jest sice hluboká noc,« pravil voják, »ale přece bych tuze rád viděl princeznu, třeba jen na okamžik!«

Pes byl hned ze dveří a dřív než si voják pomyslil, viděl jej opět i s princeznou. Seděla spící na hřbetě psa a byla tak sličná, že každý viděti mohl, že to byla skutečná princezna. Voják se nezdržel, aby jí nepolíbil, nebo byl pravým vojákem.

Pes běžel na to s princeznou opět zpátky; ale když bylo jitro a král s královnou při snídaní seděli, pravila princezna, že měla v noci velmi podivný sen o jednom psu a vojáku. Jela prý na psu, a voják prý jí dal hubičku.

»To by bylo něco pěkného!« pravila královna.

Teď měla jedna ze starých dvorních dam v nejbližší noci bdíti u princezniny postele, aby viděla, zda-li to byl skutečný sen, čili co jiného.

Voják roztoužil se strašlivě po princezně, a tak přišel opět pes v noci, vzal ji a běžel co mohl, ale stará dvorní dáma si natáhla juchty a běžela zrovna tak rychle za ním. Když viděla, že zmizeli v jednom velkém domě, pomyslila si: »Vím teď, kde to jest!« a nakreslila kusem



křídy veliký kříž na dvéře. Pak šla domů a ulehla, a pes opět se vrátil s princeznou. Ale když viděl, že byl dům, kde bydlil voják, označen křížem, vzal rovněž kus křídy a udělal kříž na všecky domy v celém městě. A to bylo tuze moudré, nebo teď nemohla dvorní dáma najíti ty pravé dvéře, nebo na všech byly kříže.



Časně ráno přišel král, královna, stará dvorní dáma i všichni důstojníci, aby zvěděli, kde byla princezna.

»Tady je to!« pravil král, když spatřil první křížem označené dvéře.

»Ne, tamhle je to, milý mužíčku!« pravila královna, uzřevši druhé dvéře křížem označené.

»Ale tuhle je kříž a tamhle je kříž!« volali všichni; kam pohlédli, tam byly kříže na vratech. Tu ovšem nahlédli, že bylo marné všecko hledání.

Ale královna byla paní neobyčejně moudrá, která uměla víc než v kočáře jezditi. Vzala své velké zlaté nůžky, rozstřihla velký kus hedvábné látky a ušila z ní malý, hezounký pytlíček, ten naplnila jemnou krupicí a přivázala jej princezně na krk, pak udělala do pytlíku dirku, tak že krupice celou cestu, kudy princezna projela, posypati musila.

V noci přišel pes opět, vzal princeznu na záda a běžel s ní k vojákovi, který ji srdečně miloval a byl by tuze rád princem, aby si ji mohl vzíti za ženu.

Pes docela si nepovšimnul, jak krupice po celé cestě od zámku až k oknu, kudy s princeznou k vojákovi běžel, byla rozsypána. Teď viděli to z rána král i královna zřetelně, kde byla jejich dcera, a tu sebrali vojína a vrhli jej do vězení.

Tam teď seděl. Ach, jak temno a nudně bylo tam! Také mu řekli: »Zítra budeš pověšen!« To nebylo zrovna líbezné na poslech, a k tomu nechal ještě své křesadlo v hostinci. Ráno mohl železným mřížením svého malého okénka viděti, jak lidstvo chvátá z města, aby shlédlo jeho pověšení. Slyšel bubny a viděl pochod vojáků. Všichni lidé běželi k popravišti; mezi nimi byl i jeden ševcovský učeník v zástěře a trepkách; utíkal tak rychle, až mu jedna trepka odletěla a to přímo proti zdi, za kterou voják seděl a mřížemi železnými vyhlížel.

»Poslyš, švícko, netřeba ti tak pospíchati,« pravil voják k němu, »nebude z toho beztoho nic, pokud já nepřijdu. Chceš-li doběhnout do mého předešlého bytu a přinésti mi moje křesadlo, dostaneš čtyři groše. Ale běž a vezmi nohy na ramena!« Švícko chtělo získati čtyři groše a letělo jako šipka do bytu vojákova, přineslo křesadlo, dalo je vojákovi a — teď to uslyšíme.

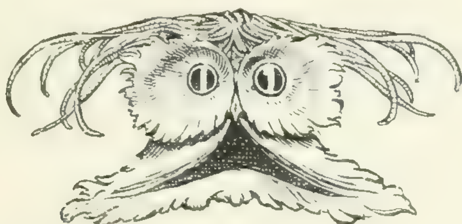
Venku za městem byla vystavěna veliká šibenice; kolem stáli vojáci a mnoho set tisíc lidí. Král a královna seděli na nádherném trůnu zrovna naproti soudcům a celé radě.

Již stál voják nahoře na žebříku, ale když mu chtěli provaz klásti kol hrdla, pravil, že vždy každému ubohému vinníku, než trest svůj vytrpí, nevinné přání se vyplňuje. On že by si ještě rád zakouřil dýmku tabáku, vždyť to bude ta poslední, které se mu na tom světě dostane.

Toho mu král nechtěl odepříti, a tak vzal voják své křesadlo a křesal, jednou, dvakrát, třikrát! Hle, tu stáli všickni psi. Ten s očima velkýma jako šálky, ten s očima jako mlýnská kola a ten s očima velkýma jako ‚kulatá věž'. »Pomozte mi, abych nebyl pověšen!« pravil voják, a tu vrhli se psi na soudce a celou radu, chytili jednoho za nohy a jiného za nos a hodili je mnoho sáhů do vzduchu, tak že při pádu se rozbili na samé kousky.

»Já nechci,« pravil král, ale největší pes chytil jej i s královnou a hodil je za všemi ostatními. Tu se vojáci lekli, a veškerý národ zvolal: »Milý vojáčku, ty buď naším králem a vezmi si sličnou princeznu!«

Na to posadili vojáka do královského kočáru, a všichni tři psi tančili před ním a křičeli: »Hurá!« a kluci pískali na prsty a vojáci vzdávali zbraní čest. Princezna vyšla z měděného zámku a stala se královnou, a to se jí dobře líbilo! Svatba trvala plných osm dní, a psové seděli spolu při tabuli a civěli až běda!



KVĚTINY MALÉ IDY



ME UBOHÉ KVĚTINY JSOU
DOCELA SVADLÉ!



»Mé ubohé květiny jsou docela svadlé!« pravila malá Ida. »Včera večer byly ještě tak krásné a nyní visí všecky květy uschlé! Proč to dělají?« ptala se studenta, na pohovce sedícího. Měla ho velmi ráda; uměl vypravovat nejnádhernější pohádky a vystřihovati nejžertovnější obrázky: srdce s mladými tančícími dívkami uprostřed; květiny a velké zámky, jichž dvéře se otvírati mohou. Ano, byl to veselý student! »Proč vypadají květiny dnes tak bezbarvé?« ptala se opět a ukázala mu na velkou, úplně svadlou kytici.

»Víš, co jim chybí?« ptal se student; »květiny byly dnes v noci na plesu a proto teď svěšují hlavičky.«

»Ale květiny neumějí tančiti,« pravila malá Ida.

»Ó ano!« pravil student, »jakmile se setmí, a my lidé spíme, tu poskakují vesele kolem; skoro každé noci mají ples.«

»A nemůže žádné dítě na ples přijíti?«

»Ano,« pravil student, »malé, hezounké sedmikrásky a konvalinky.«

»A kde tančí nejkrásnější květiny?« ptala se malá Ida.

»Nebyla jsi někdy před branou u velkého zámku, kde král v létě bydlí a je krásná zahrada s tolika květinami? Viděla jsi přece labutě, které k tobě připlují, házíš-li jim drobty pečiva. Tam bývá skutečně velký ples, to mi můžeš věřiti.«

»Teprve včera byla jsem se svou maminkou venku v zahradě,« pravila Ida, »ale všecky listy byly již se stromů a nebylo tam již květin. Kde jsou? V létě jsem jich viděla tolik.«

»Ty jsou uvnitř v zámku,« pravil student. »Musíš vědět, že jakmile král a jeho všichni dvořané do města se odstěhují, tu odběhnou květiny ihned ze zahrady na zámek a jsou veselé. To bys měla jednou viděti. Dvě nejkrásnější růže posadí se na trůn a představují krále a královnu. Velké kohoutí hřebínky postaví se s obou stran, stojí a uklánějí se. To jsou komorníci. Pak přijdou všechny hezké květiny a začne velký ples. Modré fialky představují malé kadety námořnické, tančí s hyacinty a krokusy, které ‚slečno‘ oslovují. Tulipáni a ohnivé lilije jsou matrony a dávají pozor, aby se hezky pěkně tančilo a všecko hezky v pořádku odbývalo.«

»Ale,« ptala se malá Ida, »není tu nikoho, kdo by květiny za to k soudu hnal, že tančí v královském zámku?«

»Není tu nikoho, kdo by o tom co určitého věděl,« pravil student. »Sem tam v noci přijde ovšem starý zámecký správce, který tam dohlížeti má. Sotva však květiny uslyší chřestiti jeho velký svazek klíčů, utichnou zcela, ukryjí se za dlouhé záclony a vystrkují hlavičky. ‚Čich mi praví, že tu jsou v sále květiny,' říká starý kastelán, ale viděti jich nelze.«

»To je veselé!« pravila malá Ida a zatleskala. »Ale což bych nemohla též viděti ty květiny?«

»Ó ano,« pravil student, »nezapomeň jen, jakmile opět vyjdeš, podívati se oknem, tu je jistě uvidíš. To jsem učinil dnes ráno, tu ležel dlouhý žlutý narcisek v pohovce a protahoval se; to byla jedna dvorní dáma.«

»Přijdou tam také květiny z botanické zahrady? Mohou podniknouti tak dalekou cestu?«

»Ovšem,« pravil student, »nebo jak se jim jen zachce, mohou létati. Což neviděla jsi nádherné motýly červené, žluté a bílé? Vypadají skoro jako květiny a byly jimi též. Vyskočily se stonku hodně vysoko do vzduchu a začly pak tlouci svými listy jako malými křidélky a pak odlétly. Ježto byly hodny, bylo jim dovoleno létati i ve dne, nemusily přicházet domů a seděti tiše na stonku, a tak se staly jejich lístky skutečnými křídly. To jsi viděla sama! Možné by také bylo, že květiny v botanické zahradě nebyly ještě nikdy v královském zámku, aneb že by nevěděly, že tam v noci bývá tak veselo. Proto chci Ti nyní něco říci, čemu by se professor botaniky vedle bydlící — znáš jej přece? — velice podivil. Přijdeš-li do jeho zahrady, musíš jedné z květin vypravovati, že je venku na zámku velký ples. Tu ona to řekne hned všem ostatním a ony odletí. Když pak přijde professor ven do své zahrady, nebude tam ani jediné, a jemu bude nepochopitelno, co se stalo s nimi.«

»Ale jak to může květina květině vyprávěti? Květiny přece mluviti nemohou!«

»Ne, dopodrobna nemohou!« odpověděl student, »ale rozumějí si znameními! Což jsi neviděla ještě, že se květiny, sotva zavane jemný větérek, uklánějí a všemi zelenými lupínky pohybují? To je zrovna tak zřetelné, jakoby mluvily.«

»A rozumí professor této řeči v znameních?« ptala se Ida.

»Ó zajisté! Jednoho dne sešel professor dolů do své zahrady a zpozoroval, jak velká kopřiva nádhernému červenému karafiátu listím znamení dávala; pravila: ‚Jsi velmi krásný a mám tě od srdce ráda!' Ale takové věci professor netrpí. Proto klepl kopřivu přes listy, což jsou její prsty, ale spálil se a od té doby se nedotkne již žádné kopřivy.«

»To je k smíchu!« pravila malá Ida a smála se.



»Jak lze takového něco dětem namlouvati!« pravil mrzutý kancelářský rada, který přišel na návštěvu a seděl v pohovce. Neměl rád studenta a bručel vždy, když viděl, že vystřihává žertovné, komické obrázky, brzy muže, visícího na šibenici a srdce v ruce držícího, neboť byl zlodějem srdcí; brzy starou čarodějnici, která jezdila na koštěti a muže svého nesla na nose. To neměl kancelářský rada rád a tu říkával vždy jako v tomto okamžiku: »Jak lze takové věci dětem namlouvati! To jsou samé hlouposti.«

Ale malá Ida shledávala vše velmi veselé, co jí student o květinách vypravoval, a myslila na to mnoho. Květiny svěsily hlavičky, poněvadž byly zemdleny nočním tancem; byly jistě nemocny.

Tu šla s nimi ku všem ostatním svým hračkám, stojícím na malém, hezkém stolku, a celá zásuvka byla plna loutek. V loutkové postýlce ležela její loutka Sofinka a spala, ale malá Ida pravila k ní: »Bohužel, Sofinko, musíš vstáti a pro dnešní noc se spokojiti se zásuvkou; ubohé květiny jsou nemocny a tu musí si lehnouti do tvé postele. Snad budou potom zas svěží a zdravé« Řkouc vzala loutku, která vypadala velmi rozmrzelá a neřekla ani jediného slovíčka, nebo ji mrzelo, že nemohla zůstati ve své postýlce.

Pak položila Ida květiny do loutkové postýlky, stáhla přes ně malou přikryvku a pravila, aby teď hezky tiše ležely, že jim pak čaj uvaří, aby byly opět čerstvy a zdrávy a mohly z rána opět vstáti. Stáhla těsně záclony u malé postýlky, aby jim nemohlo slunce do očí svítiti.

Po celý večer nemohla se zdržeti, aby na to nemyslila, co jí student vypravoval. Když měla teď sama jíti do postele, vklouzla dřív za záclony okenní, kde stály nádherné květiny její matky, hyacinty a tulipány, a zašeptala jim po tichounku: »Vím to, půjdete dnes na ples!« Ale květiny dělaly, jakoby nerozuměly, a nehnuly ani lístkem, ale malá Ida věděla, co věděla.

Když si ulehla, ležela ještě dlouho a přemýšlela, jak by to hezké bylo, viděti ples krásných květin tam na zámku královském. »Byly-li pak opravdu moje květiny tam také?«

Na to usnula. V noci se probudila opět. Zdálo se jí o květinách a studentovi, kterého kancelářský rada vyplísnil řka, že jí chce pouze něco namluviti. V ložnici, kde Ida spala, bylo docela ticho; noční lampička hořela na stole, a její otec a matka spali.

»Zda-li pak leží moje květiny teď v Sofinčině postýlce?« řekla sama k sobě, »tohle bych tuze ráda věděla!« Vzpřímila se trochu a dívala ke dveřím. Byly jen přivřeny, a za nimi ležely květiny a všecky

její hračky. Poslouchala, a tu se jí zdálo, jakoby slyšela v jizbě tam na klavír hráti, ale docela tiše a pěkně, jak nikdy před tím neslyšela.

»Teď tam jistě tančí všechny květiny!« pravila; »ach, jak ráda bych to přece viděla!« ale nesměla vstáti, jelikož by byla jinak otce i matku probudila. »Kdyby chtěly jen sem přijíti,« pravila, ale květiny nepřišly. Ale když krásná hudba dále hrála, tu nemohla to déle vydržeti, nebo bylo to příliš krásné. Tiše slezla se své postýlky, šla pak tiše ke dveřím a dívala se do pokoje. Ne, bylo to rozkošné, co nyní viděla!

Nehořela tam noční lampa, ale přece tam bylo zcela jasno; měsíc svítil oknem zrovna na podlahu, takže bylo skoro světlo jako ve dne. Všecky hyacinty a tulipány stály ve dvou dlouhých řadách na podlaze, na okně nebylo jediného, tam stály jen prázdné hrnce. Na zemi tancovaly květiny líbezně kolem sebe, tvořily správné řetězy a držely se za dlouhé zelené listy, když se otáčely. U klavíru seděla veliká ohnivá lilie, kterou malá Ida určitě v létě viděla, nebo si pamatovala zcela dobře, že student pravil: »Hleďte, jak je zcela slečně Líně podobna!« Tenkrát se mu všichni vysmáli, ale nyní se to Idě také tak zdálo, jako by se ta dlouhá žlutá květina té slečince podobala. Bylať při hraní její pravý obraz, její dlouhý žlutý obličej skláněl se hned na tu, hned na onu stranu a dával takt ku krásné hudbě. Malé Idy si nikdo nepovšimnul. Teď uzřela velký modrý krokus, jak vyskočil na stůl, kde hračky stály, jak šel rovnou cestou k postýlce loutek a odhrnul záclony. Tam ležely nemocné květiny, ale hned se vztyčily a kynuly druhým na podlaze, že chtějí také tancovati. Starý pán na stolku s kuřáckým náčiním, který měl uražený spodní pysk, povstal a uklonil se před krásnými květinami. Nevyhlížely již docela jako nemocné, skákaly mezi ostatními a byly hodně veselé.

Slyš! Neznělo to, jakoby něco spadlo se stolu? Ida se tam podívala. Byla to vánoční metla, která skočila dolů. Jakoby též patřila ku květinám. Byla velmi hezounká a na hrotu jejím seděla malá vosková panenka, která měla zrovna takový širák na hlavě, jaký kancelářský rada nosil. Vánoční metla poskakovala na svých třech červených chůdách mezi květinami a ježto tančila mazurku, dupala hlasitě na zem. Ostatní květiny neznaly tento tanec, nebo byly příliš lehké a proto dupati nemohly.

Vosková loutka na vánoční metle stala se náhle velkou a dlouhou, povznesla se vysoko nad papírové květiny a vzkřikla docela hlasitě: »Jak lze něco takového dítěti namlouvati! To jsou samé hlouposti!« a tu se podobala vosková loutka na vlas kancelářskému radovi s jeho širokým kloboukem; vypadala zrovna tak žlutě a mrzutě. Ale papírové květiny tloukly ji na tenké nožičky, a ona opět se scvrkla a stala se malou voskovou loutkou. To bylo velmi směšné podívání! Malá Ida nemohla

se smíchu zdržeti. Vánoční metla neustávala v tanci, a kancelářský rada musil tančiti též, nic mu nepomohlo, dělal-li se velkým neb malým anebo zůstal malou žlutou voskovou loutkou se širokým kloboukem. Tu prosily ostatní květiny za něho, zvlášť ony, které spaly v loutkové postýlce, a tu jej nechala konečně vánoční metla na pokoji. V tomže okamžiku zaklepalo to zcela hlasitě v zásuvce, kde Idina loutka Sofie ležela mezi druhými jinými hračkami. Mužíček na kuřácké skřínce běžel až na kraj



stolu, položil se délkou těla na břicho a začal zásuvku pomalounku vytahovati. Tu se Sofinka vztyčila a rozhlížela se udiveně do kola. »Zde jest ples!« pravila, »proč pak mi to nikdo neřekl?«

»Chceš tančiti se mnou?« pravil mužíček se skřínky kuřácké.

»Věru, to by se mi právě tak hodilo, s tebou tancovati,« řekla a ukázala mu záda. Pak se posadila na zásuvku a myslila, že přijde buď ta či ona květina pro ni a ji k tanečku vyzve; ale nepřišla žádná. Nyní zakašlala »hm, hm, hm, hm,« a opět žádná nepřišla. Mužíček tančil sám a ne tak docela špatně.

Když žádná z květin Sofinky si nevšimla, spustila se tato zrovna ze zásuvky na zem, což velký hlomoz způsobilo. Všecky květiny ji rázem

obklopily a ptaly se, jestli si neublížila, a všechny se velmi přátelsky k ní chovaly, zvlášť ony, které ležely v její postýlce. Ona si neublížila, a všecky květiny Idiny děkovaly jí za nádhernou postel a prokazovaly jí velikou přízeň. Zatáhly ji mezi sebe až na zem, kde měsíc svítil, tančily s ní a ostatní květiny ji v kruhu obklíčily. Teď byla Sofinka veselá a pravila, že si mohou klidně nechati její postýlku, že leží zcela ráda v zásuvce.

Ale květiny odpověděly: »Přijmi naše nejlepší díky, ale my nemůžeme již déle zůstati na živu; zítra budeme mrtvy, ale řekni malé Idě, aby nás venku v zahradě, tam kde leží kanárek, pochovala. Pak vzrosteme v létě poznovu a budeme ještě mnohem krásnější!«

»Ne, vy nesmíte umříti,« pravila Sofinka a políbila pak květiny. V té chvíli rozletěly se dvéře pokoje, a velké množství nádherných květin přihrnulo se v tanci sem. Ida si nedovedla ani představit, odkud přišly; byly to jistě květiny ze zámku královského. V čele kráčely dvě nádherné růže, nesoucí malé zlaté korunky, to byli král a královna. Pak následovaly nejútlejší leukoje a karafiáty, které na všecky strany pozdravovaly. Měly svou hudbu, velké máky a pivoňky foukaly do lusků hrachových, až byly celé červené v obličeji. Modré zvonky a malé, bílé sněhové zvonečky cinkaly, jakoby rolničky nesly. To byla komická hudba. Pak přišlo mnoho jiných květin a všecky tančily dohromady; modré fialky a červené kohoutky, prvosenky i konvalinky. A všecky květiny se líbaly, což bylo velmi krásné na pohled. Konečně daly si květiny na vzájem »dobrou noc!«

Tu se odplížila i malá Ida do své postýlky, kde všechno se jí zdálo, co viděla.

Když ráno vstala, šla hned k malému stolku, aby viděla, jsou-li tam ještě květiny. Odhrnula záclony postýlky stranou: ano, zde ležely všecky, ale byly docela svadlé, mnohem více než včera. Sofinka ležela v zásuvce, kam ji položila, a vypadala velmi ospale.

»Nemůžeš si na to vzpomenouti, co jsi mi říci chtěla?« ptala se malá Ida, ale Sofinka vypadala zcela hloupě a neřekla též jediného slovíčka.

»Ty nejsi nijak způsobná,« pravila Ida, »a přece všichni s tebou tancují.« Pak vzala papírovou škatulku útlými ptáčky pomalovanou, otevřela ji a vložila do ní mrtvé květiny. »To budiž vaše hezká rakev,« pravila, »a až později přijdou strýčkové z Norvéžska, musí býti při pohřbu venku v zahradě přítomni, abyste opět v létě mohly růsti a byly ještě krásnější!«

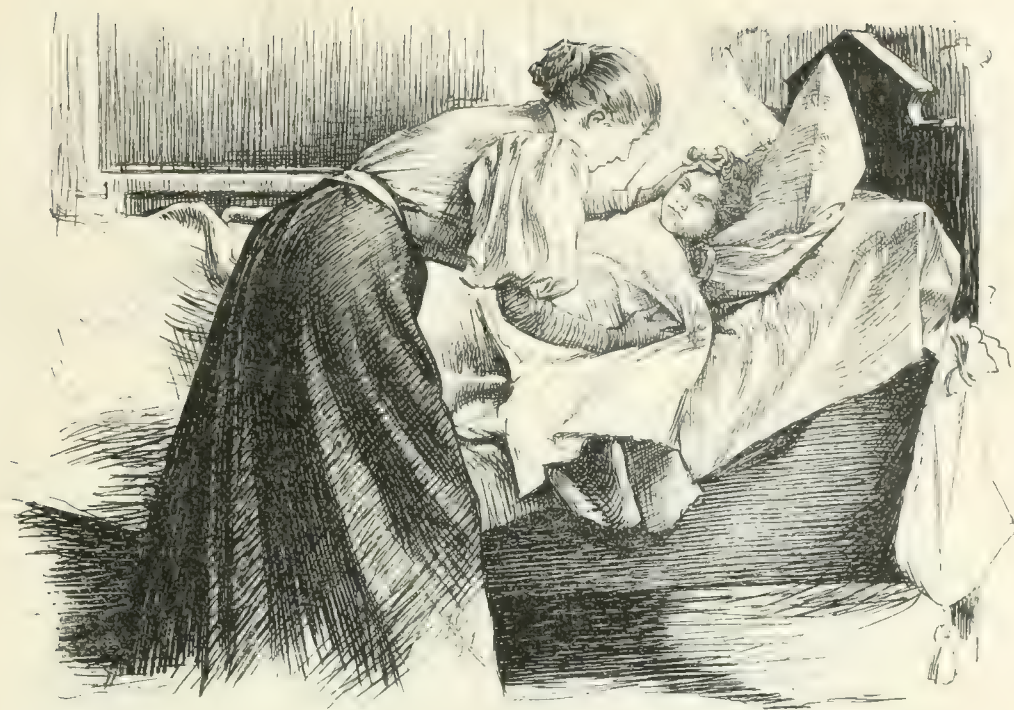
Strýčkové z Norvéžska byli dva svěží chlapci, jmenovali se Jonáš a Adolf; otec jejich daroval jim dva nové luky, a oni je vzali s sebou, aby je Idě ukázali. Oba šli s luky na ramenech napřed, a malá Ida šla za nimi s mrtvými květinami v něžné rakvičce. Venku v zahrádce vykopali hrobeček. Ida políbila nejdřív květiny, vložila je pak se škatulkou do země, a Adolf a Jonáš stříleli z luků nad hrobem, nebo neměli ani pušek ani děl.



BEZOVÁ MATIČKA



BYL JEDNOU JEDEN MALY HOCH
A TEN SE NASTUDIL



Byl jednou jeden malý hoch a ten se nastudil; vyšel a vrátil se s mokrými nohami; nikdo nemohl pochopiti, kde to sebral; neboť počasí bylo docela suché. Teď jej svlekla jeho maminka, položila jej do postele a dala přinésti samovar, aby mu uvařila dobrý šálek bezového odvaru; nebo ten zahřívá. Spolu sem vstoupil starý, zábavný pán, který v domě nahoře zůstával; žil docela sám, neměl ani ženy ani dětí. Ale děti měl ze srdce rád a uměl vyprávěti tolik pohádek a povídek, že byla radost, jej poslouchati.

»Teď vypij thé,« pravila matka, »pak ti snad dobrý strýc bude vyprávěti nějakou pohádku.«

»Jen abych věděl hned novou,« pravil starý muž a pokyvoval k tomu dobromyslně hlavou. »Ale kde pak si jen ten hošík nohy nastudil?«

»Kde pak jen, to je nám všem nepochopitelné,« odpovídala matka.

»Ale vypravujte pohádku!« škemral chlapec.

»Ano, můžeš-li mi přesně udati — nebo to musím nejdřív vědět — jak hluboko leží okap na ulici, kterou do školy chodíš?«

»Okap jde zrovna do prostředka chodníku,« pravil chlapec, »ale pak musím šlápnout do hluboké díry.«

»Vidíš, vidíš, odtud máš své nastuzení,« pravil starý pán, »ale teď musím ovšem vypravovati pohádku; ale vskutku nevím žádnou!«

»Ale pak si můžete nějakou vymyslit!« pravil chlapec. »Maminka říká, že vše, nač se podíváte, hned jest pohádkou, a že o všem, čeho se dotknete, ihned můžete povídku vypravovat.«

»Ovšem, ale takové povídky za nic nestojí. Ty pravé samy od sebe přicházejí. Zaklepají mi na čelo a praví: ‚Zde jsem!‘«

»Což to brzy nezaklepá?« pravil hošík. Matka se usmívala, pak vzala čajovou konvičku, hodila tam bezový květ a nalila na to vroucí vody.



»Prosím, prosím, vypravujte!« prosil chlapec.

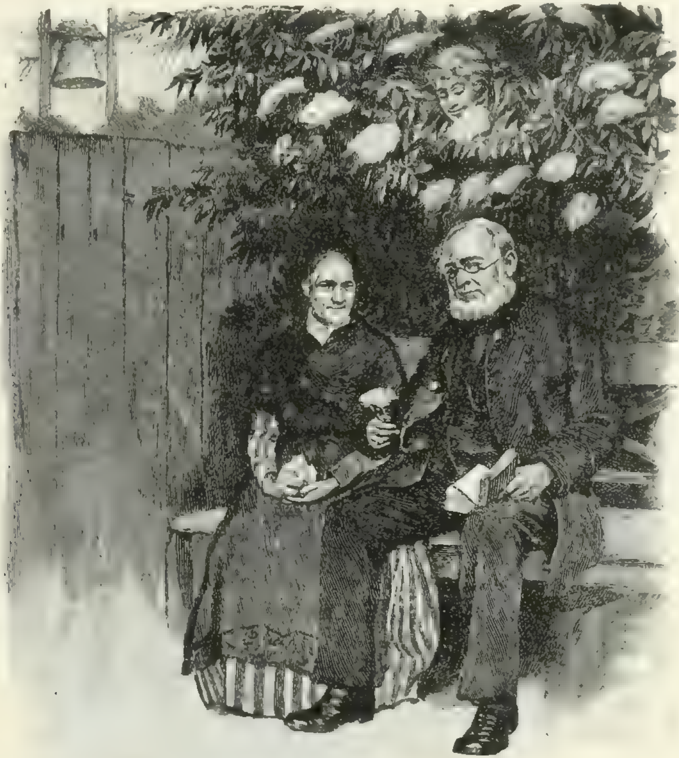
»Ovšem, kdyby jen pohádka sama přijíti chtěla! Ale taková pravá pohádka dělá vždy drahotu, přijde jen tenkrát, má-li zrovna chuti k tomu. Ale počkej,« pravil náhle, »tu máme jednu, dej pozor, teď jest v čajové konvici.«

Hoch díval se upřeně na konvici, kde zvedalo se víčko víc a více, až bezové bílé květy ven vyhlížely svěží, rozvíjely se ve velké, dlouhé jazyky a i z varu svého se rozkládaly kolem na všecky strany, byly větší a větší ustavičně, a koncem byl to celý bezový nádherný keř, celý strom, který až do postýlky dítěte zasahal a záclony na stranu

odhrnoval. Jak to kvetlo a vonělo! V prostředku stromu pak seděla stará, přívětivá paní, v tak zvláštním úboru, který byl zelený jako listy bezu a měl třepení z velkých, bílých květů bezových. Nebylo lze tak hned rozeznati, zda to byla látka či živá zeleň a květiny.

»Jak se jmenuje ta paní?« ptal se chlapec.

»Římané a Řekové,« odpovídal starý pán, »říkali jí dryada, ale tomu my nerozumíme. Venku na Novém městě mají pro ni lepší



jméno, říkají jí ‚bezová matička‘, a tomu musíš věnovati všecku svou pozornost. Poslouchej a zatím pozoruj ten krásný strom bezový!«

»Zrovna takový velký, kvetoucí strom stál jednou venku na Novém městě. Vyrůstal v rohu malého, chudého dvorku, a pod tímto stromem seděli jednou odpoledne v nejkrásnějším světle slunečním dva staří lidé, totiž starý, velmi starý námořník a jeho stará, tuze stará žena. Byli oba pradědečky a měli brzy slaviti svou zlatou svatbu, ale nemohli se již na den svého sňatku upamatovati. Bezová matička seděla ve stromě

a byla docela veselá jako dnes zde. »Já vím dobře, kdy jest den vaší zlaté svatby,« pravila, ale oba staří lidé ji neslyšeli, mluvili o starých časech.

»Pamatuješ se ještě na to,« pravil starý námořník, »kdy jsme byli docela malí a zde kolem pobíhali a si hráli? Bylo to na témž dvoře, kde teď sedíme. Zastrkovali jsme větve do země a dělali si zahrádku.«

»Zajisté,« odpovídala stará paní, »na to se docela dobře pamatuji. Pak jsme zalévali haluze a jeden z keřů, byl to bez, zapustil kořeny, vyhnal zelené pruty a vyrostl na velký strom, pod kterým my zde, staří lidé, sedíme.«

»Ano, tak tomu jest,« pravil on. »A tam v tom rohu stál sud na vodu, kde plavala moje loď, již sám jsem si vyřezal. Jak plula! Plovat jsem se ovšem jinak později naučil!«

»To máš pravdu,« přisvědčovala ona, »ale dříve jsme chodili do školy a leccemus se naučili a pak jsme se dostali za sebe. Tu jsme si oba trochu poplakali. Ale odpoledne jsme šli ruku v ruce a vystoupli jsme na ‚kulatou věž‘ a dívali se na Kodaň a daleké moře. Pak jsme vyšli do velkého parku do Friedrichsbergu, kde král a královna v nádherném člunu svém po průplavech jezdili.«

»Ale mně bylo určeno, jeti brzy na jiné lodi, a to po dlouhá léta na dalekých, dalekých cestách!«

»Ba, naplakala jsem se dost pro tebe,« přerušila jej ona, »nebo jsem myslila, že jsi mrtvý a spíš v hloubce mořské. Často jsem vstala v noci a dívala se, zda se větrnička netočí. Ovšem, točila se, ale ty's nepřicházel a nepřicházel! Ale já si vzpomínám docela jasně, jak v proudech s nebe se lilo, a jak přijel sběrač smetí a zastavil před vraty mého panstva. Tu jsem vyšla se smetím a zůstala státi mezi dveřmi. Bylo povětří, že by nikdo psa nevyhnal. A jak jsem tak stála, přišel poštovní poslíček a dodal mi psaní. Bylo od tebe. Nu, co to se nacestovalo! Chvatně jsem je otevřela a přečtla. Jak jsem se zaradovala! Já se smála a plakala zároveň! V psaní stálo, že jsi v horkých zemích, kde káva roste. Jaká je to šťastná a požehnaná země! Ty's vypravoval tolik mnoho, a já viděla v duchu všecko před sebou, co zatím déšť stále pleskal, a já stála se smetím v ruce. V tom náhle přišel někdo a objal mne —«

»Jemuž jsi dala za to zvučný políček!«

»Což pak jsem věděla, že ty's to byl? Ano, ty's přišel zároveň se svým listem, a jak jsi byl krásný! — Ale ty jsi dnes zrovna tak krásný! Měl jsi veliký, žlutý hedvábný šátek v kapse a nový, docela

lesklý klobouk na hlavě; ano, vypadal jsi opravdu velmi pěkně. Ale, jaký nečas to byl! Silnice byla celá plna bláta.«

»A pak jsme se dali ihned oddati,« pokračoval on, »a víš ještě, jak jsme dostali našeho prvního kluka, a pak malou Marii a Nielse, a Petra a Hanse Christiana?«

»Ano, a jak všichni vyrostli a hodnými lidmi se stali, které každý měl rád.«

»A děti jejich opět měly děti,« pravil starý námořník, »a to jsou již pravnuci. Je to jadrné pokolení! Jak se mi zdá, a myslím že správně, slavili jsme svou svatbu právě v tomto počasu ročním.«



»Zajisté, a právě dnes jest váš zlatý den svatební,« pravila stará ‚bezová matička' a strčila hlavu mezi oba starochy. Tito však myslili, že je to sousedka, která jim přikyvuje. Podívali se na sebe a tiskli si ruce. A brzy přišli též děti a vnuci, kteří dobře věděli, že dnes jest zlatá svatba, a kteří již dnes ráno jim blahopřáli. Ale co se staří na všecko, co se stalo v letech dávno minulých, zcela dobře pamatovali, na toto právě zapomněli.

Bez voněl silně, a zapadající slunce svítilo šedé dvojici do obličeje, a tu vypadali oba růžoví. A nejmladší vnuk tančil kolem nich a křičel blažen, jak veselí dnes večer budou, nebo budou míti nová zemčata!

A ‚bezová matička' kývala ve svém keři a volala s ostatními všemi: »Sláva!«

»Ale tohle není žádná pohádka,« přerušil chlapec starého pána.

»Ovšem, to musíš ty lépe vědět,« odpověděl tento, »pojď, zeptáme se na to ‚bezové matičky'.«

»Ne, nebyla to pohádka,« pravila ‚bezová matička'. »Ale teď to přijde. Ze skutečnosti vyrůstá právě ta nejdivnější pohádka; jinak by nemohl můj nádherný keř bezový vyrůsti z čajové konvice.«



Na to vzala hošíka a vyzvedla jej z jeho postýlky, položila si jej na ňadra, a pak se sklenuly nad ně a kolem nich květy pokryté haluze bezové, že seděli jako v nejhustší besídce. Ta letěla s nimi vzduchem. Ó, bylo to k nepopsání krásné!

‚Bezová matička' proměnila se zatím v malé, něžné děvčátko; ale šaty její byly z téže zelené látky s bílými kvítky, které dříve nosila. Na ňadrech měla skutečný květ bezový, a kadeřavými vlasy jejími se vinul věnec bezových květů. Měla velké, modré oči, ano, byla to radost na ni se podívati!

Děvče a hoch se políbili — byli stejně staří a naplněni stejnou radostí.



Ruku v ruce vystoupili z besídky a stáli nyní v krásné květnici doma. Na čerstvém trávníku ležela otcova hůl ke kolu přivázaná. Pro děti byl však život v holi. Sotva si na ni sedly, proměnil se lesklý knoflík v hrdě řehtající koňskou hlavu; dlouhá, černá hříva se třepetala, vyrostly čtyři štíhlé, pružné nohy; byl to krásný jezdecký kůň, a cvalem ujížděli kolem trávníku. »Hejsa! — Teď urazíme mnoho mil, dál a dál!« volal chlapec. »Jedeme do panského dvora, kde jsme byli loni.« A jezdili a jezdili kolem trávníku, a při tom volala dívka, která, jak víme, byla bezovou matičkou: »Teď jsme na venkově! Vidíš tam statek selský s velkou pecí, která jako obrovské, do zdi zadělané vejce do cesty přečuhuje? Bez spouští své větve na ni; kohout si pyšně vykračuje a hrabe potravu pro svoje slepice, hleď, jak se naparuje! A nyní jsme u kostela! Leží vysoko na pahorku pod velkými duby, z nichž jeden napolo již uschl. Teď jsme před kovárnou, kde oheň plápolá, a polonazí muži kladivy buší, až jiskry kol se rozlétají. Ale ku předu, dále! Ku předu! K nádhernému zámku panskému!«

A všecko, všecko, co malá dívka v zadu na holi sedící povídala, letělo v témž okamžiku viditelné kolem nich, a hoch to viděl docela zřetelně, ačkoliv stále jen trávník objížděli.

Pak si hráli v postranní aleji a ohradili si na zemi zahrádku. Děvče vzalo bezovou větvičku ze svých vlasů, zasadilo ji, a ona rostla zrovna tak, jako ona haluz u starých lidí v Novém městě, když tito si, ještě děti, hráli spolu. Jako oni, kráčeli i tito ruku v ruce, jen že nevystoupili na ‚kulatou věž‘ a neprocházeli se ve Friedrichsberském parku, ne, dívka chytila hocha kolem těla a létali daleko kolem po celém Dánsku.

A bylo jaro a bylo léto, a podzimek a zima, a tisíc obrazů se zrcadlilo v očích a srdci chlapce, co mu děvčátko ustavičně předzpěvovalo: »Toho nikdy nezapomeneš!«

Po celý let voněl bez sladce a silně. Ovšem, že cítil hoch vůni růží a čerstvých buků, ale bez voněl ještě silněji, nebo jeho květy visely na srdci děvčátka, a na toto opíral hoch hlavu svoji mezi letem.

»Zde je to čarovné na jaře!« pravilo děvčátko. A tu stáli v čerstvě se zelenajícím bukovém lese, kde světlá mařinka jim u nohou voněla a světle růžové anemony se v zeleni čaromile vyjímaly.

»Ó, kéž by vždy jaro bylo ve vonícím dánském bukovém lese!« pravil on.

»Zde jest nádherně v létě!« pravila ona. A tu jeli kolem starých hradů z dob rytířství, kde se zdi a zubaté štíty ve vodních příkopech shlížely, po nichž pluly labutě, dívající se ke chladným záclonám stromů. Na poli vlnilo se obilí jako moře, červené a modré květiny stály v pří-

kopech, v houštinách vinul se divoký chmel a kvetoucí svlačce. Večer vyšel měsíc, velký a plný, a seno vonělo na lukách. To se nezapomíná!

»Zde jest nádherně v jeseni!« pravilo děvčátko. A nebe se klenulo dvakrát vysoké a modré nad nimi. Les hýřil v nejkrásnějších červených a žlutých barvách; lovečtí psi hnali se ku předu; celé roje divokých ptáků letěly křičíce přes hunské náhrobky, kde jahodí obrůstalo staré balvany. Na tmavomodrém moři objevovaly se všady bílé plachty, a v stodolách seděly staré ženy, dívky a děti a oškubávaly chmel do veliké nádoby.

Mladí lidé zpívali písně, a staří vypravovali pohádky o skřítcích a čarodějích. Nemohlo nic býti krásnější!

»Zde je nádherně v zimě!« pravilo děvčátko. A tu stály všecky stromy pokryté jiním, tak že vypadaly jako bílé korály. Sníh chrupal pod nohou, jakobys měl stále nové boty, a s nebe padaly třpytící se hvězdy jedna za druhou. V pokoji rozsvítili stromek vánoční. Tu bylo darů a žertu a radosti! V selských jizbách na venkově zněly vesele housle, a hráno o řízky jablek. I nejchudší dítě prohlásilo: »Je přece krásně v zimě!«

A bylo vskutku překrásně. A děvčátko ukázalo hochovi všecko, a při tom voněl bez ustavičně, a vždy vlála červená vlajka s bílým křížem, pod kterou starý námořník z Nového města moře projížděl. Z hocha stal se jinoch a měl jíti do dalekého světa, dál pryč do horkých zemí, tam, kde káva roste.

Ale při rozchodu vzala dívka bezový květ s ňader a dala mu jej na památku. On jej vložil do svého zpěvníku a kdykoliv jej v cizích zemích otevřel, bylo to vždy na tom místě, kde ležela tato květina upomínky. Čím déle se na ni díval, tím byla svěžejší. Vál z ní takřka dech domácích lesů jemu vstříc, a jasně viděl mezi kvítím a listy malé děvče se zářivýma očima a slyšel, jak šepce k němu: »Zde jest krásně jako na jaře, v létě, v jeseni a v zimě!« A sta obrazů táhlo pak jeho duší!

A minulo tak mnoho roků, a on stal se starým mužem a seděl se svou ženou pod kvetoucím stromem. Drželi se za ruce, zrovna jako pradědeček a prababička tak v Novém městě to dělávali, a mluvili rovněž o starých časech a o zlaté svatbě.

Děvčátko s modrýma očima a bezovými květy ve vlasech sedělo nahoře na stromě, kývalo na ně a pravilo: »Dnes je den zlaté svatby!« Pak vzalo dva květy ze svého věnce a políbilo je; ty plály zprvu jako stříbro, pak jako zlato, a když je pak bezová matička položila na hlavy starochů, tu se proměnil každý květ na zlatou korunu.

A tak tu seděli oba jako král a královna pod kvetoucím stromem, který byl docela jako bez, a starý muž vyprávěl své staré ženě povídku

o ‚bezové matičce‘, jak byla mu, když byl malý hoch, vypravována. A oběma to bylo, jakoby v tom mnoho bylo obsaženo, co se jejich vlastní historii podobalo, a právě to se líbilo jim ze všeho nejvíce.

»Ano, tak je tomu,« pravilo děvčátko ve stromě. »Jedni mi říkají ‚bezová matička‘, jiní dryada, ale vlastně se jmenuji upomínka. Já jsem to, která v stromě sedí a roste a roste. Ó, já mám upomínek v minulost a dovedu mnoho vyprávěti! Ukaž, ať se podívám, máš-li ještě svůj květ?«

Starý muž otevřel svůj zpěvník; zde ležel bezový květ tak čerstvý, jak byl by vložen nedávno tam, a ‚bezová matička‘, či lépe řečeno upomínka kynula přívětivě, a oba starochové se zlatými korunami na hlavách seděli tu ozářeni zlatým sluncem večerním. Zavřeli oči a — tu, tu byl pohádky konec.

Chlapec ležel v své postýlce; nevěděl, zda snil, či slyšel jen vypráveti. Čajová konvice stála na stole, ale nevyrůstal z ní žádný bezový keř, a starý pán, který vypravoval, odcházel právě ze dveří.

»Ó, jak to bylo pěkné,« pravil chlapec. »Maminko, byl jsem vskutku v horkých krajích?« —

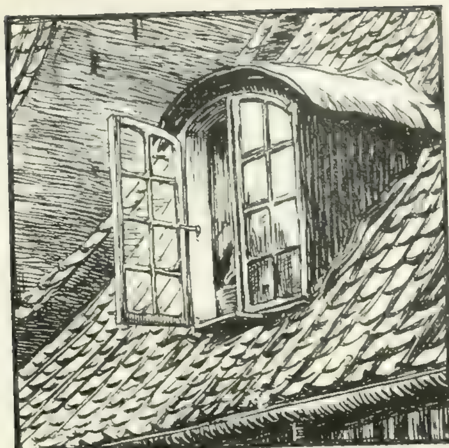
»Ano, to si myslím,« pravila matka. »Vypije-li kdo dvě až na kraj plné číšky bezového thé, pak se dostane do horkých krajů.« A pak jej dobře přikryla, aby se znova nenastudil.

»Ty’s tak dobře spal, co jsem se s naším starým přítelem přela, je-li to povídka či pohádka.«

»A kde jest ‚bezová matička‘?« ptal se hoch.

»Sedí tu v čajové konvici,« pravila matka, »a tam může zůstati.«





SKŘÍTEK U HOKYNÁŘE



BYL JEDNOU JEDEN SKUTEČNÝ STUDENT, KTERÝ BYDLIL V PODKROVNÍ KOMŮRCE A NEMĚL NIČEHO



Byl jednou jeden skutečný student, který bydlil v podkrovní komůrce a neměl ničeho; a byl také jeden skutečný hokynář, který bydlil v pokoji a měl celý dům, a toho se držel skřítek, nebo dostával od něho o každých vánocích mísu kaše s velkým kusem másla na ní; to mohl hokynář dáti a skřítek proto zůstal v krámu, a to bylo velice poučné.

Jednou večer přišel student zadními dveřmi, aby si osobně nakoupil svíčku a sýra; neměl, koho by poslal, a proto šel sám. Dostal, co žádal, zaplatil to, a hokynář a jeho paní přáli mu dobrého večera. Žena hokynáře uměla víc než kývnouti hlavou, měla vlohy. — Student kynul rovněž hlavou a zůstal pak při lektuře papíru, do kterého byl sýr zabalen. Byl to list vytržený ze staré knihy, která si nezasloužila, aby byla vytrhána; byla to stará kniha, plná poesie.

»Tady je toho ještě víc,« pravil hokynář, »dal jsem jedné staré paní trochu kávy za to, dáte-li mi dva groše, přenechám vám zbytek.«

»Děkuji pěkně,« pravil student, »přenechte mi to místo sýra. Mohu jísti pouze chleba s máslem; bylo by hříchem, kdyby měla celá kniha

býti roztrhána. Vy jste skvostný muž, praktický muž, ale poesii rozumíte zrovna tolik jako zde ten sud.«

To bylo nezpůsobně řečeno, zvlášť vůči sudu, ale hokynář se smál a student se smál; byloť to jen žertem pověděno. Ale skřítek se zlobil, že lze něco takového říci hokynáři, který byl domácím pánem a nejlepší máslo prodával.

Když nastala noc, krám byl zavřen a všichni až na studenta do postelí ulehli, vešel skřítek a vzal hubu hokynářčinu; ve spaní jí nepotřebovala. Na kterýkoliv předmět v jizbě ji nastrčil, ten dostal řeč a mohl své myšlénky a city zcela tak dobře vysloviti jako domácí paní, ale mohl to býti vždy jen jeden, a to bylo dobrodiní, nebo jinak by si byly jeden druhému do řeči skákaly.

Skřítek nasadil hubu na sud, kde ležely staré noviny. »Je to vskutku pravda,« ptal se, »že nevíte, co je to poesie?«

»A to vím,« pravil sud, »to je něco, co je vždy v novinách pod čarou a co se odřezává; mám důvody mysliti, že mám jí v sobě víc nežli student, a proti hokynáři jsem přece jen obyčejný sud.«

A skřítek nasadil hubu na kávový mlýnek, ne, jak ten spustil! A nasadil ji na sud s máslem a na zásuvky s penězi! Všichni sdíleli náhled sudu, a o čem jest většina dohodnuta, to třeba respektovati

»Teď ji dostane student!« pravil skřítek a s tím šel docela tiše po kuchyňských schodech do podkrovní světničky nahoru, kde student zůstával. Bylo tam světlo, a skřítek se díval klíčovou dirkou a viděl, že student četl v roztrhané knize, již z krámu odnesl. Ale jak tam bylo jasno! Z knihy proudil světlý paprslek, který se rozvinoval v kmen, ba v mohutný strom, který se vysoko zvedal a své větve daleko nad studentem rozkládal. Každý list byl svěží a šťavnatě zelený, a každý květ byla krásná dívčí hlavinka, jedna tmavooká a zářící, druhá modrooká s neobyčejným leskem. Každý plod byl zářící hvězdou, a podivuhodný nádherný zpěv a zvuk proudil chudou světničkou.

Ne, takovou nádheru si malý skřítek nikdy představiti nedovedl, ani kdy o ní slyšel. Proto zůstal státi na špičkách a díval se, až světlo shaslo; student shasil svou lampu a šel spat, ale skřítek stál tam posud, nebo stále zněl zpěv jemně a nádherně, líbezná ukolébavka studentovi, který se uložil na odpočinek.

»Zde je to neobyčejně krásné,« pravil skřítek, »to bych si nikdy nebyl pomyslil. — Měl bych chuť, zůstati u studenta!« A přemýšlel a přemýšlel — a myslil docela rozumně, ale konečně si zavzdychl. »Student nemá kaše!« A pak odešel opět k hokynáři dolů. Bylo dobře, že se vrátil, nebo sud vypotřeboval skoro celou hubu domácí paní, jelikož byl neunavný, všecko, co obsahoval, nechal vytéci z jedné a téže

strany a právě chtěl se otáčeti, aby totéž vydal ze sebe ze strany druhé, když skřítek přišel zpět a hubu hokynářky opět mu sňal a jí vrátil. Ale celý krám od zásuvky s penězi až dolů k palivu utvořil si od té doby své názory podle sudu; všichni si ho vážili tak a měli k němu tolik důvěry, že kdykoliv hokynář ve svém večerníčku četl zprávy umělecké a divadelní, pevně věřili, že jsou všecky ze sudu.

Ale skřítek neseděl déle tiše a neposlouchal již všecku tu moudrost a rozumy tam dole, ne, sotva zaplálo světlo v podkrovní světničce, hned



tam byl, jakoby paprsky byly silná lana jej vytahující, on musil nahoru, dívati se klíčovou dirkou, a tu jej oblévala teprve velikost, jak ji cítíváme blíže hučícího moře, když Bůh v bouři po něm kráčí, a tu dal se do pláče, ač nevěděl sám, proč pláče, ale v těchto slzách bylo zvláštní požehnání. Jaká to nádhera, moci seděti se studentem pod stromem, ale to bylo nemožností — těšil se dost své klíční dirce. Tam stával tak na studené chodbě, když již podzimní vítr foukal skulinami střechy, a bylo tak zima, tak zima! Ale skřítek cítil ji teprve, když světlo v podkrovní jizbě shaslo, a tóny ve větru umíraly. Hu, tu jej záblo, a on zalezl opět

do svého teplého koutku, kde bylo mu tak dobře a útulně! A když přišla vánoční kaše s velkým kusem másla — ó, tu byl hokynář mistrem!

Ale o půlnoci probuzen byl skřítek strašlivým hřmotem okenic, do nichž lidé z venčí třískali, ponocný hvízdal, vzniklť požár, celá ulice byla jasně osvícena; hořelo zde v domě, či u souseda? Kde? Bylo to strašlivé leknutí a děsný zmatek! Hokynářka byla tak spletena, že vlastní naušnice z uší si vytáhla a je do kapsy zastrčila, aby aspoň něco zachránila, hokynář sebral své státní papíry, a služka svou hedvábnou mantillu, již si ze svých úspor zakoupila. Každý chtěl zachrániti to nejlepší, a to chtěl skřítek rovněž a skokem byl na schodech nahoře a u studenta, který stál docela tiše u otevřeného okna a na požár se díval, který v protějším dvoře vypukl. Skřítek sáhl po čarovné, na stole ležící knize, strčil ji do své rudé čapky a držel ji oběma rukama křečovitě; nejlepší poklad domu byl zachován. Pak spěchal dále, na střechu, až k nejvyššímu hrotu komína, a tam si usedl, ozářen hořícím protějším domem, tiskna obě ruce pevně na červenou čapku, v níž jeho poklad ležel. Teď poznal vlastní srdce své, jeho pravé smýšlení, komu vlastně patří; ale když oheň byl uhašen, a skřítek opět se vzpamatoval, tu pravil: »Chci patřiti oběma! Hokynáře docela opustiti nemohu, již k vůli kaši ne.«

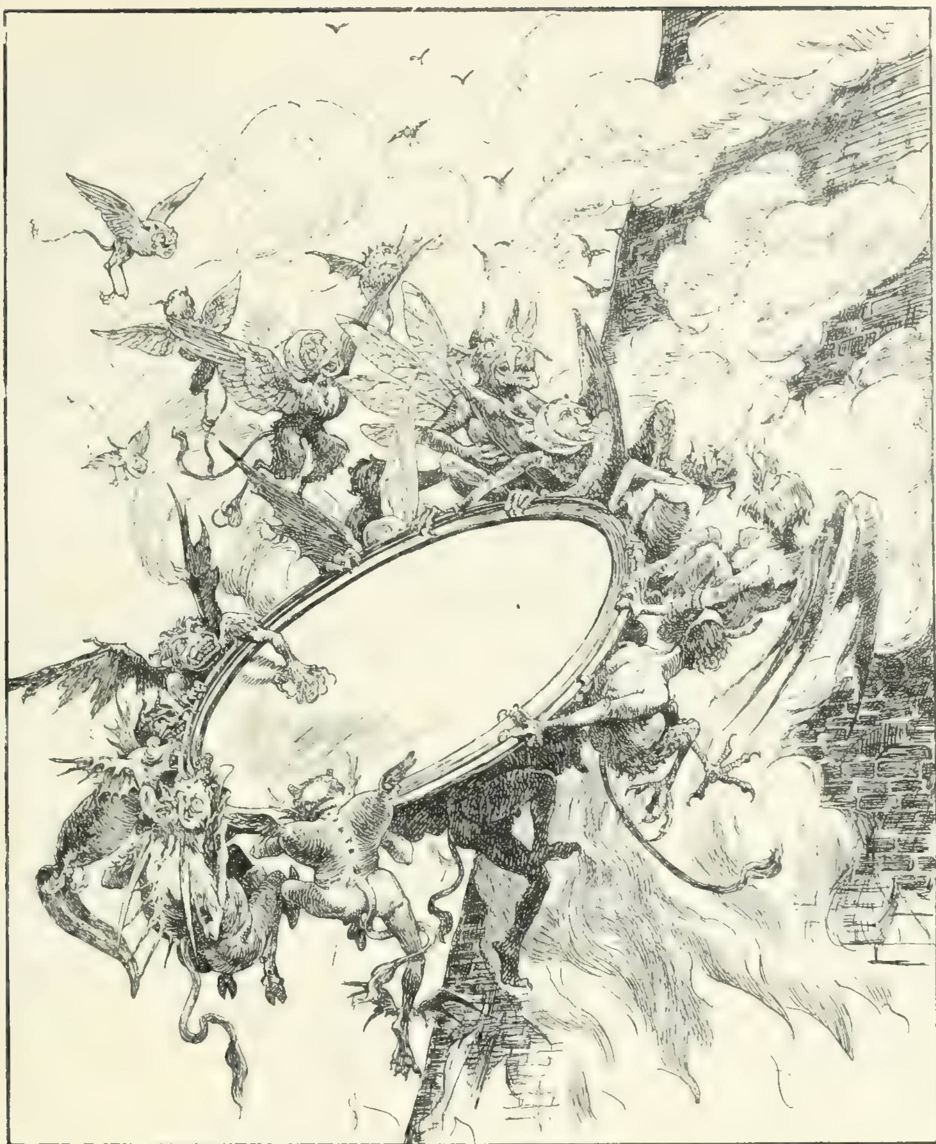
A to bylo docela lidské! My také chodíme k hokynáři — k vůli krupičné kaši.



SNĚHOVÁ KRÁLOVNA



NUŽE TEDY, ZAČNEME. AŽ BUDEME NA KONCI POVIDEK, BUDEME VĚDĚTI VÍC NEŽ PŘI POČÁTKU



I. Pohádka.

O zrcadle a střepech.

Nuže tedy, začneme. Až budeme na konci povídek, budeme věděti víc než při počátku. Byltě zlý čarodějník, jeden z nejhorších, ba vtělený ďábel sám. Jednoho dne byl ve velmi dobrém rozmaru, jelikož dodělal zrcadlo, které mělo tu vlastnost, že všecko dobré a krásné, co se tam shlíželo, takřka v nic se sevrklo, kdežto vše, co za nic nestálo a špatně se vyjímalo, patrně vystupovalo a vždy ještě horší bylo. Nejnádhernější krajiny vypadaly v něm jako rozvařený špenát, a nejlepší člověk byl

ohyzda a stál bez trupu na hlavě, tahy jeho byly tak zhaceny, že nebyly k rozeznání, a měl-li někdo pihy, tu se mu jistě roztáhly přes nos i ústa. To je neobyčejně veselé, myslil čert.

Spěla-li dobrá a zbožná myšlénka duší člověka, tu bylo vidět v zrcadle šklebení, že se čert kouzelník nad svým uměleckým objevem sám smáti musil.

Všichni, kteří chodili do čarodějnické školy — čert byl majitelem takové — vypravovali daleko, široko, že se stal zázrak. Nyní teprve, myslili, lze poznati, jak svět a lidé opravdu vypadají. Žáci běhali se zrcadlem po světě, a konečně nebylo zemí ani lidí, které by v něm nebyly karikaturami. Konečně chtěli se zrcadlem až do nebe, aby s anděly, ano i s Pánem provedli svou ďábelskou hru. Čím výše se zrcadlem letěli, tím více se šklebilo, sotva je mohli udržeti. Ale letěli stále výš a výše a přibližovali se tak víc a více Bohu i andělům. Tu se zrcadlo v svém šklebu tak strašně zatřáslo, že jim vyklouzlo a na zemi se sřítilo, kde se na sto milionů, ano bilionů a ještě více kusů rozbilo. Ale tím nastrojeno ještě větší neštěstí, než bylo původní; neboť ze střepů byly některé sotva tak velké jako zrnko písku. Tyto se rozletly daleko po světě a kde lidem padly do očí, tam zůstaly vězeti, a tak viděli lidé všecko převráceně a znamenali vždy převrácenou stránku všeho, nebo každá střepinka podržela touž sílu, již mělo zrcadlo celé. Některým lidem napadly tyto střepy i do srdce, a to bylo nejhorší ze všeho, nebo pak stuhlo srdce na pravý kus ledu. Některé kusy byly tak velké, že jich užito jako tabulí do oken; ale nebylo dobře, když někdo těmito okny se díval na svoje přátely. Jiné kusy opět dány do brejlí. A to bylo přímo děsné, když si lidé takové brejle nasadili, aby dobře viděli a správně soudili.

Satan se smál, div že se nepotrhal, a to mu dělalo tuze dobře. Ale ještě poletují venku malé střepinky vzduchem, a nyní uslyšíme, co s nimi bylo.



II. Pohádka.

Malý chlapec a malé děvčátko.

Ve velkém městě, kde je tolik domů a lidí, tak že nemohou všichni lidé míti dostatečného místa pro zahrádku, a musí se většina jich uspokojiti květinami v kořenáčích, žily přece jednou dvě děti, které měly o něco větší zahrádku než kořenáč. Nebyli bratr a sestra, ale měli se přece zrovna tak rádi. Jejich rodičové bydleli těsně vedle sebe v dvou podkrovních jizbách, zrovna tam, kde střecha jednoho domu střechy sousedního domu se dotýkala a okapový žlábek podél střech se vinul. V každém domě bylo okno, a stačilo překročiti jen žlábek, aby se dostal člověk od jednoho k druhému.

Rodiče obou dětí připevnili z venčí dřevěný truhlík, kde si pěstovali potřebnější kuchyňské zeleniny. Také byl v každém truhlíku malý rů-

žový keř, jemuž se skvostně dařilo. Nyní přišli rodiče na myšlénku, položiti oba truhlíky na příč přes žlábek okapu, tak že skoro sahaly od jednoho okna k druhému, že teď docela jako dva náspy květin vypadaly.

Úponky hrachu visely dolů z truhlíku, vyháněly dlouhé větve, točily se kolem oken a proplétaly se navzájem; tvořily takřka vítěznou bránu z květů a zeleného listí.

Ježto truhlíky byly velmi vysoké, a děti věděly, že nesmějí nahoru lézti, dovolilo se jim z oken vycházeti, a tu sedaly na svých malých stoličkách pod růžemi a hrály si znamenitě.

V zimě ovšem bylo po této rozkoši. Tu bývala okna hustě zamrzlá, ale děti hřály červené halíře na kamnech, přidržovaly je na zamrzlé tabule oken a tím se tam utvořila pěkná dirka, celá kulatá a světlá, a za tou zářil pár šťastných dětských očí a sice vždy za každým oknem jeden.

Jeden patřil malému chlapci, a druhý malému děvčátku.

On se jmenoval Kay a ona slula Gerda. V létě mohli se skokem dostati k sobě; v zimě však musili dřív čtyři patra po schodech dolů a čtyři opět nahoru.

Venku poletoval sníh.

»Teď se rojí bílé včely,« pravila stará babička.

»Mají také svou královnu?« ptal se malý hoch, neboť on věděl, že skutečné včely mají královnu.

»Zajisté,« pravila babička, »a lítá vždycky tam, kde bílé včely nejhustěji se rojí. Královna jest největší sněhový vloček a nezůstane nikdy ležeti na zemi tiše, nýbrž vzletne ihned zase k černému mraku zpět. Často lítá v zimních nocích ulicemi měst a nahlíží do oken, načež tato tak divukrásně zamrznou, jak byla by samými květy poseta.«

»Ano, to jsme již viděly,« zvolaly obě děti jedněmi ústy a nyní věděly, že bylo tak tomu opravdu.

»Může královna sem dovnitř?« ptalo se děvčátko.

»Ó, jen ať přijde!« zvolal chlapec, »posadím ji na teplá kamna a roztaje.«

Ale babička pohladila jej něžně po hlavě a vypravovala jiné pohádky.

Večer, když byl malý Kay opět doma a již na polo odstrojen, vyšplhal na židli u okna a díval se malým otvorem ven. Několik vločků tam poletovalo a jeden z nich, zrovna ten největší, zůstal viset na kraji jednoho truhlíku s květinami. Vloček rostl a rostl, až konečně byl jako paní, v nejjemnější bílý flór z milionů hvězdkovitých vločků stkaný zahalená. Byla krásná a jemná, ale ledová, z oslňujícího třpytného ledu,

a přece byla živa. Oči její se leskly jako dvě jasné hvězdy, které však bez oddechu a klidu vůkol tékaly. Kývnula k oknu a rukou zamáchla. Tu se hoch lekl a rychle seskočil s židle, a tu se zdálo, jakoby velký pták venku kol okna přeletěl.

Druhého dne byl ještě jasný mráz — ale pak začlo táti — konečně slavilo jaro svůj vjezd. Slunce svítilo, tráva pučela, vlaštovky stavěly hnízda, okna se otvírala, a malé děti sedaly opět ve svých zahrádkách nad okapem, vysoko nad všemi patry.

Tohoto léta kvetly růže obzvláště krásně. Dívka se naučila písni, v níž byla řeč také o růžích, a při růžích myslila vždy na svoje doma. Na to zpívala píseň hochovi, a on zpíval s ní:

Zkvétají růže v údolích,
maličký Ježíšek mluví v nich.

A děti vzaly se za ruce, líbaly růže, dívaly se do jasného slunce a hovořily k nim, jakoby tu milý Ježíšek skutečně byl přítomen.

Jak krásný letní den to byl! Jak osvěžující to bylo venku mezi keři růžovými, které se zdály kvésti neustále!

Kay a Gerda prohlíželi si obrázkovou knihu s tolika zvířaty a ptáky, a tu se stalo — hodiny na velké věži bily právě pátou — že Kay pravil: »Ach, cos mne bodlo u srdce, a teď mi padlo něco do oka.«

Děvčátko padlo mu kolem krku. On mžoural, ale v oku nebylo ničeho viděti.

»Myslím, že je to už pryč,« pravil. Ale nebylo to pryč, byla to jedna z oněch střepinek z onoho zrcadla kouzelného, které působilo, že všecko velké a dobré, co se v něm odráželo, i každá chyba na všem byly ihned patrny. Ubohý Kay! Zrníčko střípku padlo mu i do srdce, a teď musilo se brzy toto v kus ledu proměniti. Nebolelo ho to sice již, ale bylo to tam.

»Proč pláčeš?« pravil. »Tak jsi ošklivá, vždyť mi pranic není. — »Ale fi,« zvolal náhle, »zde růže v hrnci je červem rozežrána, a druhá zase je celá na křivo. To jsou vskutku ohyzdné růže. Jsou zrovna tak ošklivé jako ty truhlíky, v nichž stojí.« Při tom prudce kopnul do truhlíku a utrhl obě růže.

»Kay, co to děláš?« křiklo děvče. Ale on, vida její úžas, utrhl ještě jednu růži, skočil s ní do svého okna a nechal malou, vlídnou Gerdu venku o samotě.

Kdykoliv potom přišla s obrázkovou knihou, tu říkával posměšně: »To hodí se pro nemluvňata!« A když babička pohádky vypravovala, tu měl pravidelně své »ale« a jak jen mohl, připlížil se za ni, nasadil si

brejle a opičil se po babičce. Uměl ji tak dobře napodobiti, že se lidé hlasitě smáli, a brzy uměl napodobiti i všecky lidi z celé ulice, i způsob jejich hovoru i chůze. Vše, co bylo zvláštní a nehezké, dovedl Kay výborně napodobiti, a lidé říkali pak o něm: »Ten hoch má výbornou hlavu!«

Ale tím byla vinna jen ta skleněná střepinka, která mu vletěla do oka, ano, ta střepinka, která mu seděla v srdci.

Často škádlíval malou Gerdu, která jej přece z celého srdce ráda měla.

Hry jeho nabývaly nyní docela jiného rázu; byly takřka rozumné. Jednoho dne zimního přišel se zvětšovacím sklem, nastavil cíp svého modrého kabátu ven oknem a nachytal naň několik sněhových vloček.

»Podívej se sklem, Gerdo,« pravil. Tu byl každý vloček mnohem větší a vypadal jako nádherná květina a nebo hvězda s devíti hroty. Bylo to velmi pěkné podívání.

»Hleď, jak to umělé!« pravil Kay. »Jest to mnohem zajímavější než skutečné květiny! A také není na nich chybičky, jsou docela pravidelné; škoda, že tak brzy roztají.«

Brzy na to přišel Kay s rukavicemi a saněmi na zádech ke Gerdě. Šeptal jí do ucha: »Smím s druhými hochy hráti si na velkém náměstí a jezditi v sáňkách!« A již byl ten tam.

Na náměstí uvázali často nejdivočejší chlapci svoje saně k vozům selským a sváželi se s nimi kus cesty. To byl vlastně ten největší žert. Když byli v nejlepším hraní, přijely velké, bíle natřené saně.

V nich seděl kdosi zahalený v bílý drsný kožich s bílou čepicí na hlavě. Saně objely dvakráte náměstí, a Kayovi se podařilo, že připevnil své sáňky k velkým saním a jel s sebou. Rychleji a vždy rychleji šlo to zrovna do nejbližší ulice. Osoba sedící v saních obrátila hlavu a kynula vlídně na Kaye, jakoby již spolu se znali.

Kdykoli chtěl Kay své sáňky odvázati, kývla zas a zas, a tak zůstal Kay sedět. Nyní vyjeli městskou branou, a tu se zvedla tak prudká vánice, že chlapec ruku již před očima nerozeznal, zatím co dále jel ustavičně. Konečně upustil hůlku, aby se od velkých saní uvolnil, ale nespomohlo to ničeho, jeho malý povoz byl pevně připjat a rychlostí větru jeli dále.

Kay volal hlasitě o pomoc, ale nikdo jej neslyšel; sníh vířil kol, a saně uháněly ku předu. Časem cítil náraz, jakoby jeli přes příkopy a ploty. Kay byl celý zděšen, chtěl se modliti Otčenáš, ale nemohl si vzpomenouti na nic, leda na velkou násobilku. Vločky sněhové byly stále větší a poměrně vypadaly jako bílá kuřata. Náhle couvli koně stranou, saně se zastavily, a osoba, která v nich seděla, zvedla se. Kožich a čepice

byly jeden sníh. Byla to dáma, vysoká a štíhlá, oslnivě bílá: byla to královna sněhu.

»Jeli jsme notně,« pravila. »Ale proč bys měl mrznouti? Pojď, vlez si pod můj medvědí kožich!« Na to jej posadila vedle sebe do saní a zahalila jej kožichem; tu bylo mu, jakoby klesal do sněhové hromady.

»Je ti ještě zima?« ptala se a políbila jej na čelo. Ha, to bylo ještě studenější než led a vniklo mu to zrovna do srdce, které beztoho bylo již ledovým rampouchem.

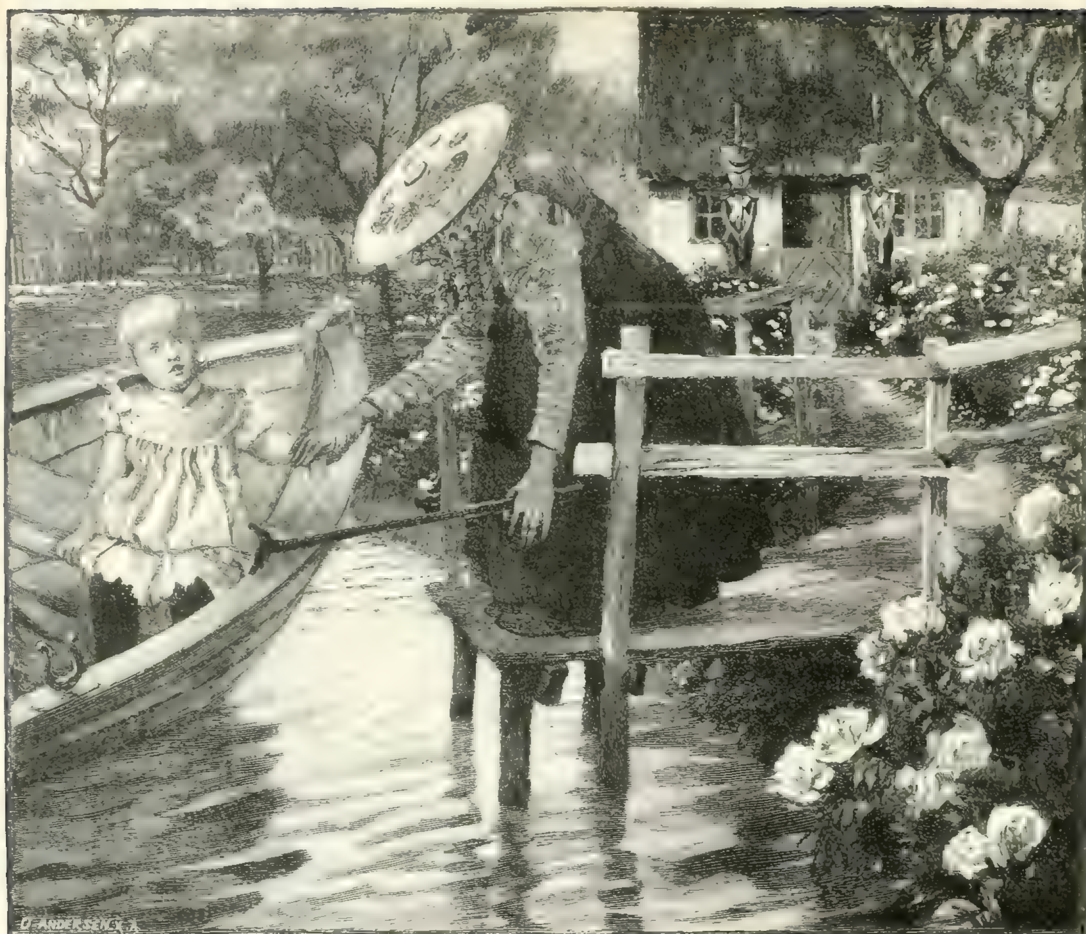
Kayovi bylo, jakoby měl umříti — ale trvalo to jen mžik, pak mu bylo zrovna tak příjemně a necítil již pranic zimy kolem vládnoucí.

»Moje sáňky! Nezapomeň mé sáňky!« Na to se ještě pamatoval. Tyto byly naloženy na jedno z těch bílých kuřat, které teď vedle saní s nimi letělo. Pak políbila královna sněhová Kaye ještě jednou, a tu zapomněl již na malou Gerdu, babičku a všecky doma.

»Nyní tě již nepolíbím,« pravila, »nebo bych tě k smrti ulíbala.«

Kay díval se na ni; byla překrásná, moudřejší a líbeznější obličej nedovedl si představiti. Teď mu docela nepřipadala jako tvar z ledu jako tenkrát, když sedela venku před oknem a jemu kynula. V jeho očích byla dokonalou bytostí, a on se jí také již docela nic nebál, nýbrž jí vypravoval, že umí velmi dobře z hlavy počítati, ano i se zlomky, že zná čtvercové míle a počet obyvatelů všech zemí, a ona se vlídně k němu usmívala. Tu zdálo se mu, že vlastně všecko, co ví, jest tuze nedostatečné, a zadíval se do velkého dálného prostoru vzduchového. Tu vzletla sněhová královna s ním vysoko až k černým oblakům, co bouře hučela a ječela, jakoby jí hlasné písně zpívala.

Letěli přes lesy a jezera, přes moře a země. Pod nimi hučel studený vítr, v hloubi vyli vlci, sníh se třpytil a leskl, a černé, křičící vrány lítaly nad ním v dál. Ale jemu svítil měsíc, velký a jasný, a k němu se díval Kay po celou dlouhou, dlouhou zimní noc. Ve dne však spal u nohou sněhové královny.



III. Povídka.

Květnice paní, která umí čarovati.

Ale jak bylo malé Gerdě, když se Kay nevracel? Ach, kde jen zůstal! — Nikdo to nevěděl, nikdo nedovedl podati o tom zprávy nějaké.

Chlapci vyprávěli jen, jak viděli, jak Kay své sáňky přivázal k velkým nádherným saním, a že tyto s ním pak vyjely z městské brány; ale nikdo nevěděl, kam se Kay poděl.

Teklo mnoho slz, ano, malá Gerda plakala dlouho a hořce. Pak se říkalo: je mrtev; nejspíš se v řece, která blízko u města tekla, utopil.

Ó, byly to hodně dlouhé tmavé dny zimní!

Konečně přišlo jaro s teplým svitem slunečním.

»Kay jest mrtev,« plakala malá Gerda.

»Nevěřím tomu,« pravil sluneční svit.

»Kay jest mrtev,« vypravovala vlaštovkám.

»Tomu nevěříme,« pravily tyto; a konečně tomu malá Gerda sama také nevěřila.

»Obuju své nové, červené střevíce,« pravila jednou z rána; »ty, které Kay ještě neviděl, a pak sejdu sama dolů k řece a zeptám se jí po něm.«

Bylo časně z rána, když se zvedla, políbila starou babičku, která ještě spala, obula červené střevíce a šla sama branou ven k řece.

»Je to pravda, že jsi mi vzala malého soudruha mých her? Dám ti za to své nové, červené střevíce, vrátíš-li mi jej,« pravila k řece.

Zdálo se jí, jakoby jí vlny tak podivně kynuly. Tu vzala své červené střevíce — bylo to její nejmilejší, co měla — a hodila je oba do řeky, ale spadly těsně k břehu, a malé vlny opět je přinesly na souš. Bylo to, jakoby ji řeka nechtěla oloupiti o nejmilejší její majetek, zvlášť když tam v ní ani malého Kaye nebylo. Ale Gerda myslila, že nehodila střevíce dost daleko, a vyšplhala se tudíž do člunu, který ležel v rákosí. Nyní šla až na špičku člunu a hodila odtud střevíce znova do vody. Člun však nebyl přivázán a pohybem, jejž Gerda udělala, sklouzl od břehu. Dívka to spozorovala ihned a chtěla rychle k pevnině, ale než se jí to povedlo, byl člunek již na metr od břehu vzdálen a hnal se již střelhbitě proudem.

Tu ulekla se malá Gerda velice a začla plakati. Ale mimo vrabce nikdo jí neslyšel, a tito nemohli ji donésti na břeh; ale lítali podél břehu, jakoby ji potěšiti chtěli, a cvrčeli: »Tady jsme! Tady jsme!«

Člunek hnán byl proudem, a malá Gerda seděla v něm již tichá. Její malé červené střevíčky pluly v zadu, nemohly však dospěti člunu, jelikož tento byl rychle proudem rván.

Po obou stranách rozkládaly se krásné břehy: nádherné květiny, staré stromy, ovcemi a kravami oživené stráně, ale člověka viděti nebylo.

»Snad mne odnese řeka k malému Kayovi,« myslila Gerda. A při této myšlénce byla opět veselá, vztyčila se a pozorovala po mnoho hodin ty krásné, zelené břehy. Pak jela kol veliké třešňové zahrady, kde stál domeček se zvláštními červenými a modrými okny.

Byl kryt došky a přede dveřmi stáli dva dřevění vojáci, kteří před kolemjdoucími zbraní čest vzdávali.

Gerda myslila, že to jsou živí vojáci, a zavolala na ně, ovšem neodpověděli. Nyní přišla k nim docela blízko, nebo proud hnal ji přímo k břehu. Gerda křičela ještě hlasitěji, a tu vyšla z domku prastará matička o ber-

ličku se podpírající. Ochranou proti slunci měla velký klobouk nejkrásnějším kvítím pomalovaný.

»Ty milé, ubohé dítě,« pravila stará paní, »jak pak jsi se dostalo na divokou řeku a zahnat se dalo tak daleko do světa?« Na to přistoupila až k pokraji řeky, přitáhla člun svou berličkou k souši a vytáhla malou Gerdu na břeh.

Gerda byla ráda, že se dostala z vody, ale bála se přece trochu cizí staré paní.

»Pojď přec a vypravuj mi, kdo jsi a jak sem přicházíš!« ptala se.

Tu jí Gerda všecko vypravovala. Na to potřásla stará paní hlavou a řekla: »Hm, hm!« Když jí Gerda všecko pověděla a jí se ptala, viděla-li malého Kaye, odpověděla paní, že nešel okolo, ale že přijde, nemá býti jen smutna, má raději jísti její třešně a prohlédnouti si její květiny, které jsou krásnější než v obrázkových knihách a z nichž každá umí vypravovati pohádku.

Pak vzala Gerdu za ruku, vešla s ní do domku a zavřela dvéře za sebou.

Okna byla velmi vysoká, měla červené, modré a žluté sklo, takže denní světlo sem vpadalo všemi barvami. Na stole stály ty nejkrásnější třešně, na kterých si Gerda se svolením paní dle libosti pochutnala. Zatím co děvče jedlo, srovnala mu paní vlasy zlatým hřebenem, a tu zkadeřila se ta zlatotřpytná, milá vlídná tvářička, která byla kulatá a kvetla jako růže.

»Po takové malé, zlaté panence toužila jsem již dávno,« pravila stará. »Uvidíš, jak spolu budeme dobře vycházeti.«

A čím déle česala vlásky malé Gerdě, tím více tato zapomínala svého malého soudruha Kaye; nebo stará paní uměla čarovati, ačkoliv nebyla nijak zlou čarodějnicí. Čarovala jen tak trochu k své zábavě a chtěla malou Gerdu si podržeti. Proto vyšla do zahrady, roztáhla svou berličku nade všemi růžemi, a jakkoliv tyto všecky nádherně kvetly, ponořily se přece všecky rázem do černé země a nebylo jich vidět, ani místa, kde dříve stály. Stará se totiž obávala, že by Gerda při pohledu na růže vzpomínala na své domácí a tím připamatována na malého Kaye by jí snad utekla.

Pak odvedla Gerdu do květnice. Jaká vůně a nádhera byla zde! Všecky možné květiny ze všech počasů stály zde v nejbujnějším květu; žádná obrázková knížka nemohla býti pestřejší a krásnější!

Gerda poskakovala radostí a hrála si, až slunce za vysokými stromy třešňovými zašlo. Pak dostala hezkou postýlku s růžovými poduškami hedvábnými, které byly protkány modrými fialkami, a pak spala a snila tak dobře jako královna v den svůj svatební.

Druhého dne směla si opět hráti v teplé záři sluneční, a tak to chodilo po několik dnů.

Gerda znala jmenem každou květinu. Ale co jich tu bylo, vždy se jí zdálo, že tu jeden druh mezi nimi chybí; nevěděla však, který.

Tu všimla si jednoho dne klobouku staré paní s malovanými květinami, z nichž byla právě růže nejkrásnější. Stará zapomněla odstraniti ji s klobouku, když všecky růže do země ponořila. Tak to bývá, nemáme-li myšlénky své pohromadě.

»Jak,« pravila Gerda, »což zde není žádných růží?« Rychle šla mezi záhony, hledala a hledala, ale růží tu nebylo. Pak si sedla a plakala. Žhavé její slzy padaly zrovna na místo, kam jeden růžový keř se byl ponořil. A když horké slzy zemi skropily, tu zvedl se keř náhle opět kvetoucí, jak se byl ponořil. Gerda jej objala, zlíbala růže, pomýšlela na domov a zároveň též na malého Kaye.

»Ó, co jsem promarnila času!« zvolala dívka. »Vždyť jsem tě hledat chtěla! — Nevíte, kde jest,« ptala se růží, »myslíte, že jest mrtev a pohřben?«

»Mrtev není,« odpovídaly růže, »my jsme byly v zemi, a tam se dostanou všichni mrtví. Ale Kaye tam nebylo.«

»Děkuji vám tisíckrát!« zvolala malá Gerda, načež šla k druhým květinám, dívala se do jejich kalichů a ptala se: »Nevíte, kde jest malý Kay?«

Každá květina stála v slunci a snila svůj vlastní sen nebo svou vlastní pohádku. Malá Gerda slyšela jich tuze mnoho, ale v žádné nebylo zmínky o malém Kayovi.

»Co pak praví ohnivá lilie?«

»Slyšíš-li buben, »bum, bum!« Jsou to vždy jen dva zvuky, stále jen »bum, bum!« Slyšíš kvil žen? Slyš volání kněze! Ve svém dlouhém červeném šatu stojí žena Hindova na hranici, hltavě obklopují plamínky jako jazyky ji a jejího mrtvého chotě a tryskají do výše. Ale žena Hindská myslí jen na živého v kruhu diváků, na něho, jehož oko ohně plamennější hoří a z něhož jí plameny vstříc šlehají, jež více její srdce pronikají než ty, které brzy její tělo v popel promění. Může plamen srdce shasnouti v plamenech hranice?«

»To je mi docela nesrozumitelné,« pravila malá Gerda.

»To jest moje pohádka,« vysvětlovala ohnivá lilie.

»A co pak praví svlačec?«

»Do úzké horské cesty visí starý hrad rytířský. Hustý zimostráz připíná se na červené zdivo a šplhá do výše a pokrývá celý altan, na němž stojí krásná dívka. Uklání se nad zábradlí a dívá se dolů do cesty. Žádná růže nekvete čerstvěji na své haluzi jak tato panna.

a žádný jabloňový květ, jejž vítr od stromu unáší, nesplývá lehčeji než ona. Jak šustí její skvostné, hedvábné šaty! Což nepřichází ještě?«

»Myslíš Kaye?« ptala se malá Gerda.

»Mluvím jen o své pohádce, o svém snu,« odpověděl svlačec.

»Co praví konvalinka?«

»Mezi stromy visí na provazech úzké prkno; to jest houpačka. Dvě nejroztomilejší děvčátka — šaty jejich jsou bílé jako sníh, a dlouhé, zelené pentle vlají s jejich klobouků — sedí tam a houpají se. Bratr, o něco větší jich, stojí rovněž na houpačce. Má páži kolem jednoho provazu otočenou, jíž se drží, v jedné ruce má malou misku a v druhé hliněnou dýmčičku, z které bubliny mýdlové vyfukuje. Houpačka se hýbe, a bubliny lítají třpytíce se pestře do výšky. Poslední visí ještě na okraji dýmky a kolébá se ve větru. Černý psík vztyčuje se rovněž lehce jako bublina na zadní nohy, snad by se rád též houpal. Houpačka letí zpět, pes se zvrátí, štěká a jest rozzloben. Děti jej škádlí, bubliny popraskají — kymácející prkno a puklá bublina, to jest má píseň!«

»Co tu vyprávíš, je velmi pěkné, ale ty to vypravuješ tak smutně a nevíš ničeho o malém Kayovi. — Co pak vypravují hyacinty?«

»Byly jednou tři krásné sestry, velmi něžné a způsobné. Šat jedné byl červený, druhé modrý a třetí docela bílý. Ruku v ruce, tančily u tichého jezera v jasném svitu měsíce; ale nebyly to víly, nýbrž lidé. Tam to vonělo tak sladce, a dívky zmizely v lese. Vůně byla stále silnější — tři rakve, v nichž krásné dívky ležely, sklouzly z houštiny lesní na jezero a pluly dál, lesklé světlušky poletovaly jako vznášející se lampičky kolem. Spí ty tančící dívky, čili jsou mrtvy? — Vůně květin praví, že jsou mrtvolami. Zvony večerní mrtvým vyzvánějí!«

»Ty mne docela roztruchlíš,« pravila malá Gerda. »Ty voníš tak silně, že musím stále na ty dívky si vzpomínati. Což jest malý Kay opravdu mrtev? Růže přece byly dole pod zemí a ty to popírají!«

»Bim, bam,« zvonily zvonky hyacintové. »Nezvoníme za malého Kaye, vždyť ho ani neznáme! Zpíváme si jen svoji píseň, tu jedinou, již známe.«

Nyní šla Gerda k blatouchu, který jasně mezi svými zelenými listy svítil.

»Ty jsi malé, zářící slunce,« oslovila jej Gerda; »pověz mi, zda víš, kde bych mohla najíti soudruha svých her.«

Blatouch leskl se tak krásně a díval se na Gerdu tak vlídně. Jakou píseň mohl zazpívati? Ale také on nezpíval o Kayovi.

»Do jednoho dvoru svítilo v první jarní den slunce teple, paprsky sklouzaly po bílých stěnách sousedního domu. Těsně u něho kvetla první květina a svítila zlatě do teplých paprsků slunečních. Stará ba-

bička seděla venku na židli, a vnučka, chudá hezká služka, přišla právě domů na krátkou návštěvu. Políbila vroucně babičku. To bylo zlato, samé zlato srdce v tomto blaženém políbení. Zlato v ústech, zlato v srdci, zlato v ranní hodině! Hleď, to jest moje malá povídka,« pravil blatouch.

»Má ubohá, stará babička!« vzdychla Gerda, »touží jistě také po mně a jest k vůli mně rovněž zarmoucena, jako byla k vůli malému Kayovi. Ale já vrátím se brzy domů a přivedu malého Kaye. Je zbytečno, že se ptám květin, umějí jen vlastní píseň, a žádná mi neodpoví.«

Pak vykasala svou sukničku, aby mohla rychleji běžeti. Ale narcisek uhodil ji přes nohu, když přes něj skočila. Tu se zastavila, pozorovala květinu na vysokém stonku a pravila: »Víš-li ty snad něco?« Sklonila se hluboce až k ní, a — co pravila květina?

»Mohu sebe sama viděti! Mohu sebe sama viděti!« počal narcis. »Ó, jak voním! — Nahoře v podkrovní světničce stojí polooblečena malá tanečnice. Stojí hned na jedné noze, hned na obou; šlape celý svět nohama. Ale není to nic než přelud. Vylévá vodu z čajové konvice na kus látky, již má v ruce. Je to její šněrovačka! Ano, ano, čistota je půl zdraví! Bílý šat, který tam na věšáku visí, byl také tak vyprán a na střeše osušen. Až si jej obleče, uváže si jak šafrán žlutý šátek kolem krku, a šaty budou se zdát bělejší. Nohu do výše! Hleď, jak se na jediném stonku vztyčuje! Mohu sebe sama viděti, mohu sebe sama viděti!«

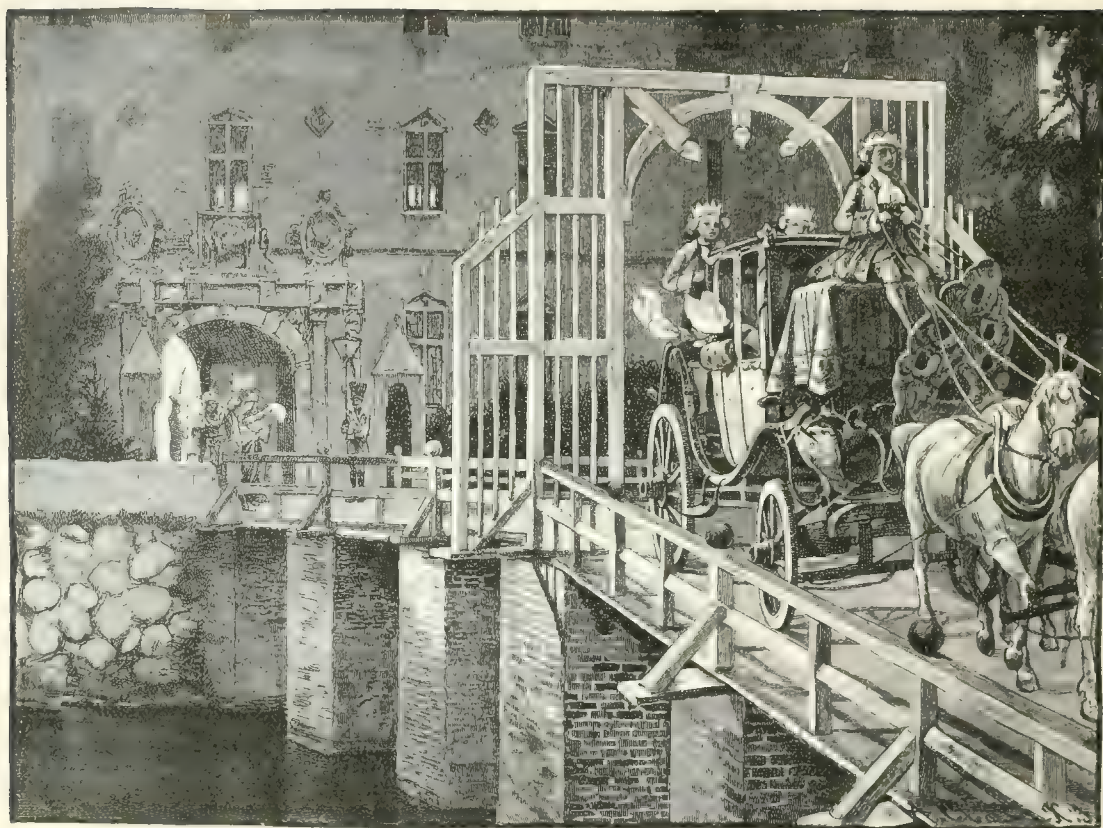
»To je mi docela lhostejné,« pravila Gerda, »a není to také vhodná povídka pro mne!« A pak běžela až k plotu zahrady.

Dvéře byly sice zavřeny, ale sotva stlačila rezavou kliku, povolila tato, dvířka se rozlétla, a nyní vyběhla malá Gerda bez střevíců a podvazků do širého světa. Sedla si na velký kámen, a když se kolem rozhlížela, bylo léto to tam, a byl již pozdní podzimek. To v krásné zahradě, kde vždy slunce svítilo, a květiny v každém počase kvetly, nebylo ani lze pozorovat.

»Ach, co jsem ztratila času!« zaštkala malá Gerda. »Nadešel podzimek, tu nelze již otáleti!«

A zvedla se, aby dále šla. Ó, jak mdlé a znavené byly brzy její nožky, a jak studeno a drsno bylo kolem! Dlouhé listy vrb měly žlutou barvu, a ve velkých krůpějích skápala rosa na zem. List po listu snášel se vírem dolů; jedině hloh měl ještě ovoce, které ovšem bylo velice trpké a ústa stahovalo.

Ó, jak chmurno a těsně bylo v širém světě!



IV. Povídka.

Princ a princezna.

Opět musila si Gerda odpočinouti. Tu skákala na sněhu, zrovna kde seděla, jí naproti veliká vrána; byla tu již dříve seděla, pozorně si děvčátko prohlédla a naposled začla hlavou přikyvovati.

»Krá, krá, dobrý den, dobrý den!« křičela. Lépe to říci nedovedla. Ale myslila to s děvčátkem tuze dobře a ptala se, kam tak sama do širého světa vychází.

Slovu »sama« rozuměla Gerda až příliš dobře a cítila celý jeho význam příliš hluboce. I vyprávěla vráně celý svůj osud a ptala se jí, zda-li Kaye neviděla.

Vrána pokývala velmi povážlivě hlavou a pravila: »Možno již! možno již!«

»Myslíš to opravdu?« ptala se Gerda a políbila vránu tak prudce, div že ji neumačkala.

»Jen rozumně, jen rozumně!« pravila vrána. »Byl to asi malý Kay, ale teď již tebe pro princeznu jistě zapomněl.«

»Zůstává u nějaké princezny?« ptala se Gerda.

»Ano, poslyš! Ale je mi těžké, mluviti tvou řečí. Rozumíš snad řeči vran? Tu bych mohla lépe vypravovat.«

»Ne, řeči té jsem se neučila,« odpověděla Gerda. »Moje babička ji uměla a mimo to i hatmatilku. Že jsem se tomu nepřiučila!«

»Nevadí,« pravila vrána, »budu vypráběti, jak to dovedu, ovšem půjde to špatně.« A tu vypravovala, co věděla.

»V tomto království zde bydlí tuze moudrá princezna, přečtla také všecky časopisy, které v světě vycházejí, a zase to zapomněla. Tak jest moudrá. Nedávno seděla na svém trůně, což není docela zábavné, a tu si zazpívala tak z nenadání tuto píseň: ‚Proč bych se neměla vdáti?‘ A také, že ano, pomyslila si a byla ihned k vdavkám odhodlána. Chtěla však míti muže, který by dovedl odpovídati, když se s ním hovoří, nejen nějakého, který jen tu stojí a vznešeně vypadá; nebo to jest tuze nudné. I dala sbubnovati všecky dvorní dámy, a když tyto se o jejím úmyslu dověděly, těšily se z celého srdce. ‚To se mi líbí!‘ volala každá z nich. ‚Na to jsem také již nedávno myslila.‘«

»Ujišťuji tě, že každé slovo, které tady povídám, jest ryzí pravda,« přerušila vrána své vypravování. »Mám totiž krotkou milenku, která volně po zámku chodí, a ta mi všecko vypravovala.«

Rozumí se, že milenka byla také vrána; nebo vrána k vráně sedá, a to je vždycky vrána.

Časopisy vyšly ihned s okrajem ze samých srdcí a s podpisem princezny. Mohlo se tu číst černé na bílém, že jest každému mladému muži pěkného zevnějšku volno, přijíti na zámek a baviti se s princeznou. Ten, o němž se dalo doufati, že se k svému příštímu postavení nejlépe hodí, má býti chotěm princezniným. — »Ano, ano,« pravila vrána, »je to tak pravda, jak tu sedím!«

Nyní přicházeli lidé v zástupech se všech stran. Byla to tlačenice a shon, ale nepodařilo se to žádnému ze ženichů, ani první ani druhý den.

Pokud byli dole na ulici, tu dovedli výtečně hovořiti, ale sotva že vstoupili do zámecké brány a tělesné stráže v jich stříbrem tkaných uniformách a nahoře sluhy ve zlatě a ty velké osvícené sály uzřeli, spletli se všichni docela. A když konečně stáli před trůnem, na němž princezna seděla, tu mohli jen vždy její poslední slova opakovati, a to nechtěla princezna ani slyšet. Bylo to zrovna tak, jakoby ti lidé byli omámeni a nebo mdloby blízci; a teprve když se zase octli na ulici, mohli znova hovořiti. V dlouhých řadách stáli nápadníci od městské

brány až k zámku. »Byla jsem tam též, abych to viděla,« ujišťovala vrána. »Byli všichni hladovi a žíznivi. Ale ze zámku nedali jim ani doušek odražené vody. Ovšem, že se moudřejší z nich zaopatřili aspoň chlebem s máslem, ale o ten se nerozdělili se svými sousedy. Myslili si, že je to jen dobře, vypadá-li kdo vyhladovělý, pak si ho princezna zajisté nevezme.

»Ale, což Kay, malý Kay?« ptala se Gerda. »Přišel též? Byl též v těch zástupech?«

»Jen ne tak kvapně! Však již jsme u něho. Třetího dne přišla osůbka bez koní a kočáru, veselá a v dobré náladě a kráčela zrovna k zámku. Oči její leskly se jako tvoje, a měl dlouhé krásné vlasy, ale jinak docela chudičký oblek.«

»To byl Kay!« zajásala Gerda. »Ó, pak jsem jej našla!« A při tom zatleskala.

»Nesl též malý uzel na zádech,« pravila vrána.

»Ne, to byly jistě jeho sáně,« pravila Gerda. »Odešel se svými saněmi.«

»To je možné,« pravila vrána. »Nedívala jsem se tak podrobně, ale tolik vím od své krotké milenky, že sotva do zámku vstoupil a tělesné stráže v jich stříbrotkaných uniformách a nahoře lokaje v zlatě uviděl, docela do rozpaků nepřišel, nýbrž jim kynul a pravil: ‚To jest, viďte, nuda, museti takhle státi na schodech! Já jdu raději dovnitř!' Tam byly síně jasně osvětlené, tajní radové a excellence chodili po špičkách a nosili zlaté příbory, při čemž mohlo býti již člověku úzko. Boty jeho vrzaly strašně, ale to ho docela neznepokojovalo.«

»To jest jistě Kay!« zvolala Gerda. »Vím, měl nové boty, slyšela jsem je u babičky, jak vrzaly.«

»Ovšem že vrzaly, ale proto šel odvážně k princezně, sedící na perle veliké jako kolo od kolovratu. Všecky dvorní dámy se svými komornými a tyto opět se všemi sobě podřízenými, jakož i všichni kavalíři se svými sluhy a tito opět se svými sluhy, kteří si zase zvláštní posluhy platili, byli rozestaveni v sále.

Čím blíž byli u dveří, tím pyšněji se tvářili. Hocha sluhy komorníkova, který vždy jen v trepkách chodí, ani bys pohledem nezměřil, tak hrdě stál u dveří.«

»To bylo asi hrozné!« pravila malá Gerda. »A což, dostal Kay princeznu?«

»Kdybych vranou nebyla, byla bych ji dostala já, ačkoliv jsem již zasnoubena. Mluvil prý Kay tak dobře jako já, mluvím-li v řeči vran. To mi moje krotká vrána vypravovala. Byl veselý a čilý, ale nepřišel

sem docela s úmysly na ženitbu, nýbrž aby jen seznal moudrost princezny, a tato se mu zamlouvala. A princezně se rovněž líbil.«

»Ó, to byl jistě Kay!« zvolala Gerda. »On byl neobyčejně chytrý a uměl i zlomky z hlavy počítati. Ach, prosím tě, prosím, zaveď mne do zámku!«

»To se lehce vysloví,« myslila vrána, »ale jak to provésti? Chci se o tom jednou se svou krotkou milenkou dorozuměti. Snad nám pomůže, ale to ti mohu říci, že tak malé děvče, jako ty, se tam bezpečně nedostane.«

»A přece se tam dostanu!« zvolala Gerda, »uslyší-li Kay o mém příchodu, jistě vyjde ven a odvede si mne.«

»Čekej na mne tam naproti u plotu,« odpověděla vrána, kynula ještě jednou Gerdě a odletěla.

Bylo již docela tma, když se vrátila. »Krá, krá!« pravila. »Moje nevěsta tě mockrát pozdravuje. Zde je kus chleba pro tebe, který ukradla z kuchyně, kde je chleba dost, a ty máš asi také hladu dost. — Jest nemožností, abys se dostala do zámku, jelikož jsi bosa. Stráže v stříbrem protkaných uniformách a lokaji v zlatě by tě tam nepustili. Ale neplač, dostaneš se tam přece. Moje milenka ví o zadních schůdcích, vedoucích do ložnice, a ví též, kde jest klíč od nich.«

Pak šly do zahrady velikým stromořadím, kde již list po listu opadával. A když v zámku jedno světlo po druhém shaslo, přivedla vrána malou Gerdu k malým zadním dvířkám, jež byla jen přivřena.

Ó, jak bušilo srdce Gerdě úzkostí i touhou! Bylo jí, jakoby měla něco zlého v úmyslu, a chtěla přece jen zvěděti, je-li malý Kay tam. Ano, byl tam jistě! Pamatovala se tak dobře na jeho moudré oči a dlouhé vlasy. Zdálo se jí, že se usmívá jako tenkrát, když seděli doma pod růžemi. On by se těšil zajisté, kdyby mohl viděti a slyšeti ji, která k vůli němu tak dalekou cestu podnikla, a což kdyby zvěděl, jak všichni doma zarmouceni byli, když se nevrátil. Ó, byl to strach i radost zároveň!

Nyní byly na schodech. Malá lampička hořela na skříni, ale v středu na podlaze stála krotká vrána, točila hlavou na všecky strany, dívala se na Gerdu, která se jí uklonila, jak ji tomu naučila babička.

»Můj ženich mi o vás, malá slečinko, mnoho pěkného vypravoval,« začla krotká vrána. »Váš osud je opravdu dojemný! Račte, prosím, zde vzíti lampu, a já půjdu pak napřed. Půjdeme tu zrovna a tak nepotkáme nikoho.«

»Mně se zdá, jakoby někdo za mnou kráčel,« pravila Gerda. A skutečně něco kolem nich zasvištělo, klouzlo to jako stíny po stěně;

koně s vlajícími hřivami a štíhlými nohami, lovčí pacholci, páni a dámy na koních.

»To jsou jen sny,« pravila vrána. »Přicházejí a odvádějí myšlénky vysokého panstva na lov. To jest pro vás tuze dobré, můžete je aspoň v posteli dobře pozorovat. Ale to očekávám od vás, abyste, dospějete-li k hodnostem a poctám, ukázala, že dobré srdce máte.«

»K čemu o tomhle ztráceti slov,« odpověděla divoká vrána. Vstoupily nyní do první síně, jejíž stěny byly pokryty růžovým atlasem, do něhož byly umělé květy vtkány. Zde kolem nich sny již vířily, ale lítaly tak rychle, že Gerda vznešené panstvo nepostřehla. Jedna síň byla vždy druhé krásnější, pohled na celou tuto nádheru byl skoro zdrcující. Nyní se octli v ložnici. Strop se zdál podobati veliké palmě s drahocennými zelenými listy, a v středu pokoje visely na tlustém zlatém stonku dvě postele, z nichž každá měla tvar lilie. Ta jedna, kde princezna ležela, byla bílá, ta druhá však byla červená, a tam měla Gerda hledati malého Kaye. Odhrnula jeden z listů na stranu a tu spatřila hnědou šíji. Ano, to byl Kay.

Zvolala hlasitě jeho jméno a držela lampu tak, že světlo naň padalo — rychle tryskly opět sny na koních do pokoje, on se vzbudil, obrátil hlavu — ale nebyl to Kay.

Princ se mu podobal jen šíjí, ale byl také mladý a sličný. Nyní vyhledla též princezna z bílého liliového lože a ptala se, co se tu děje. Tu se dala malá Gerda do pláče a vypravovala jim celou svou historii a i to, co pro ni vrány učinily.

»Ubohé dítě!« pravili princ a princezna. A chválili vrány a ujistili je, že se docela na ně nehněvají, ale aby po druhé to přece nedělaly. Tenkrát dostane se jim však za to odměny. »Chcete obě lítat na svobodě?« ptala se princezna. »Či milejší by vám byl pevný úřad jako dvorních vran se vším, co z kuchyně odpadne?«

Tu se uklonily obě vrány a prosily o pevný úřad. Nebo myslily na pozdější dobu a uvažovaly, že je to přece jen hezká věc, míti stáří bez starostí zabezpečené.

Nyní se zvedl princ ze svého lože a dovolil, aby Gerda tam spala. Více vskutku udělati nemohl.

Ale ona sepjala ruce a myslila: »Jak dobří jsou lidé a zvířata!« Pak zavřela oči a spala sladce. Sny opět přišly, a tu vypadaly jako andělé. Táhly malé sáňky, v nichž seděl Kay a kynul jí.

Ale to všecko bylo jen snem, a proto to zmizelo v ráz při Gerdině procitnutí.

Druhého dne oblekli ji od hlavy až k patě do sametu a hedvábí. Vlídně ji též vyzvali, aby tu zůstala a žila s nimi v nádheře a veselí.

Ale ona prosila jen o malý vozík s jedním koněm a o pár botek a pak že půjde opět do širého světa a bude hledati Kaye.

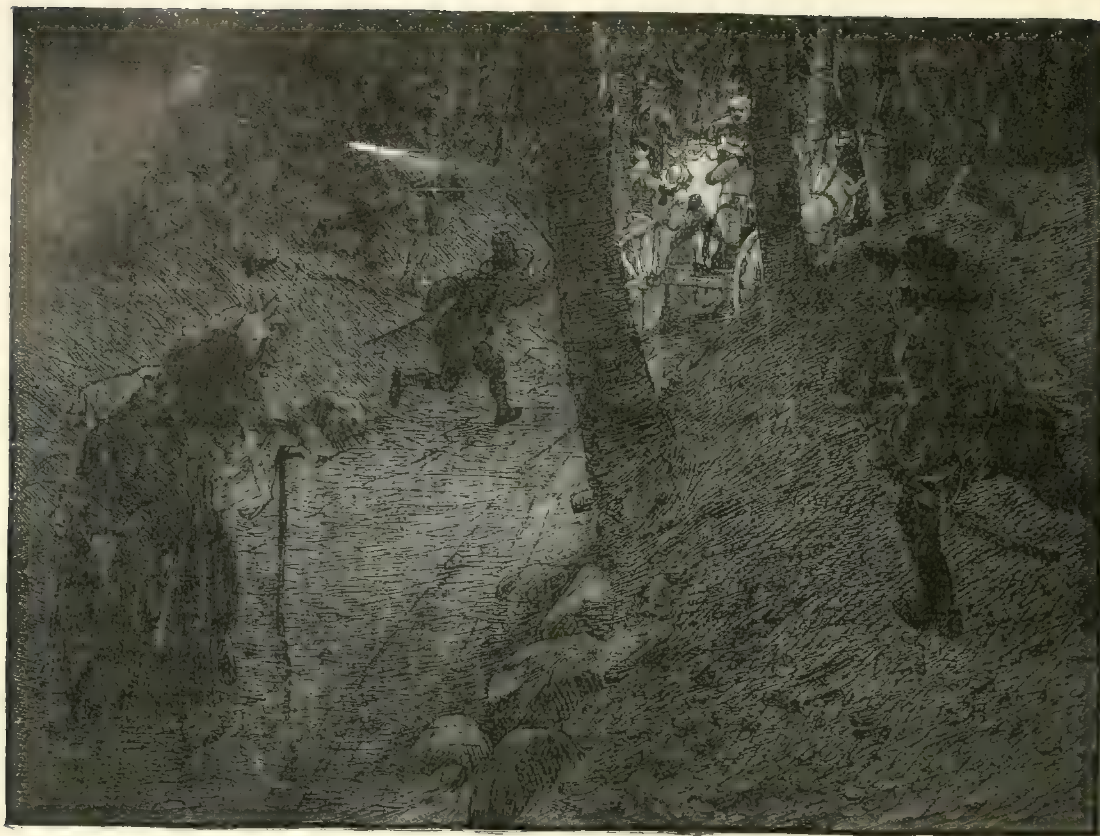
I dostala vyžádané botky, ale též rukávník a pěkné šaty. Když chtěla odejít, zastavil se přede dveřmi malý kočár z ryzího zlata, na němž znak prince a princezny jako hvězda zářil; kočí, sluhové — ba i běhoun — měli zlaté koruny na hlavách.

Princ a princezna pomohli jí sami do vozu a přáli jí šťastnou cestu. Divoká vrána, která se již provdala, vyprovázela ji první tři míle. Seděla vedle Gerdy, jelikož nesnesla seděti proti koňům, druhá vrána stála mezi dveřmi a tloukla křídly.

Nešla s sebou, jelikož od svého definitivního ustanovení dostávala z přílišného jídla bolení hlavy.

Vůz byl uvnitř nacpán cukrovými preclíky, a sedadla pod poduškami byla plna ovoce a muškátových ořechů.

»S Bohem! S Bohem!« volali princ a princezna. Malá Gerda plakala, a vrána také plakala — tak to šlo první tři míle. Pak dala i vrána s Bohem, a to bylo to nejtěžší loučení. Vyletěla na strom a tloukla černými perutěmi, dokud ještě vůz, který svítil jako jasné slunce, dohlédnouti mohla.



V. Povídka.

Malé děvče loupežnické.

Gerda jela teď tmavým lesem, ale vůz svítil do dálky jako pochodeň. To bodalo loupežníky do očí, ten vůz nemohli nechat projeti kolem bez úhony.

»Zlato, zlato, ryzí zlato!« vzkřikli, vyřítili se, padli koňům v uzdy, pobili malé běhouny, kočího a sluhy a vytáhli malou Gerdu z vozu.

»Ta je hezky tlusťoučká, ach, jak je vábná, je celá oříškovými jádry vypasena!« zvolala stará žena loupežnická, která měla dlouhý kosmatý vous a přes oči dlouhé, visící husté obočí. »Ta bude tak dobrá, jako malý velkonoční beránek, to si pochutnám!«

Při těchto slovech vytáhla lesklý nůž, a ten se blýskal a jiskřil, že již to mohlo člověku strachu nahnati. »Ouvej!« vykřikla baba najednou. Její vlastní dceruška, kterou nesla na zádech, v tom ji kousla do ucha.

»Nezpůsobné vyžle!« zlobila se matka. A tím se nedostala k tomu, aby usmrtila Gerdu.

»Ať si hraje se mnou!« zvolalo malé dítě loupežnické. »Ať mi dá svůj rukávník a své pěkné šaty! Ať spí se mnou v mé posteli!«

Při tom kousla mámu znova do ucha. Tato vyskočila do výše a točila se v kruhu, až se všichni loupežníci smáli a pravili: »Hleďte, jak tančí se svým fakanem!«

»Já chci do toho kočárku!« křičelo malé dítě loupežnické. A musilo prosaditi svou, byloť tuze rozhýčkané a tvrdohlavé. I sedla tam s Gerdou a jeli pak přes klesť i kamení vždy hlouběji do lesa.

Malé děvče loupežnické bylo zrovna tak velké jako Gerda, ale bylo silnější, ramenatější a tmavé pleti. Mělo velké černé oči a skoro smutný pohled. Náhle objalo malou Gerdu a pravilo: »Nesmí tě zabit, pokud se na tebe nerozhněvám. Ty jsi jistě nějaká princezna!«

»Nikoli!« odpověděla malá Gerda a pak jí vyprávěla všecko, co zažila a jak měla vroucně ráda malého Kaye.

Loupežnické děvče se vážně na ni podívalo, zakývalo trochu hlavou a pravilo:

»Nesmí tě zabiti, a když se na tebe rozzlobím, zabiju tě sama.«

Pak usušila Gerdě oči a strčila vlastní ruce do jejího hezkého rukávníku, který byl tak měkký a teplý.

Teď se vůz zastavil. Octli se na dvoře loupežného hradu, který od shora až dolů byl pobořen. Havrani a vrány lítaly z jeho děr, a velcí hafani, z nichž každý vypadal, že by hravě člověka spolkl, skákali vysoko, ale neštěkali, nebo to jim bylo zakázáno.

V prostředku ve velké rozlehlé síni plápolal veliký oheň. Kouř táhl se pod stropem a musil si sám hledati východiště.

Ve velkém kotlu vařili polévku, a zajíce a králíky pekli na rožni.

»Budeš dnes v noci spáti se mnou a se všemi milými mně zvířaty,« pravilo loupežnické děvče. Když se najedly a napily, odešly do kouta, kde ležela sláma a houně. Nahoře na latích sedělo na sta holubů, zdálo se, že spí, ale přece se trochu zahýbali, když děvče přišlo.

»Ti jsou všichni moji!« pravilo malé loupežnické děvče. Při tom chytilo rychle jednoho z nejbližších za nohy, zatřáslo jím, až křídly zatloukl.

»Dej mu hubičku!« zvolalo děvče a nastavilo ptáka Gerdě téměř až k obličeji.

»Tam naproti sedí má lesní banda,« pokračovalo a ukázalo na řadu tyčí, vražených před díru vysoko ve zdi. »Ti dva jsou vskutku lesní banda; ulétnou ihned, nejsou-li dobře zavřeni, a zde jest můj největší miláček!« Při tom vytáhlo za rohy soba, který měl lesklý měděný

kruh kolem krku a byl uvázán. »Toho musíme vždy přivázat, jinak uteče. Každý večer šimrám jej svým ostrým nožem pod krkem, a toho on se bojí náramně.«

Při těchto slovech vytáhlo děvče dlouhý nůž z pukliny ve zdi a šimralo jím po krku ubohého zvířete. Sob začal vyhazovati, ale loupežnické děvče se jen tomu smálo a stáhlo potom Gerdu k sobě na lože.

»Necháš si nůž mezi spaním při sobě?« ptala se Gerda a tvářila se celá polekaná.

»Spím vždycky s nožem vedle sebe,« pravilo děvče loupežnické, »nikdo neví, co se může státi. Ale vypravuj mi ještě jednou, co jsi mi před tím o malém Kayovi povídala a proč jsi se vydala do světa.«

Tu vypravovala Gerda opět svou povídku od začátku, mezitím co holubi lesní ve své kleci vrkali a krotcí pevně spali. Pak ovinulo malé loupežnické děvče své rámě kol krku Gerdina a držíc v druhé ruce nůž, usnulo hluboce a tvrdě. Ale Gerda nebyla s to, oči zavříti. Nevěděla, zda-li snad ráno již nebude musit zemříti.

Zatím seděli loupežníci kolem ohně, zpívali a pili, a žena lupičská dělala kotrmelce. Ó, tento pohled byl děsný pro malou dívku! Náhle začal lesní holub vrkati: »Kurre, kurre! Viděli jsme malého Kaye! Bílá slípka táhla jeho saně; ale on seděl na kočáru sněhové královny, která přes les, kde jsme v hnízdě leželi, uháněla. Dýchla na nás, mladá holoubata, a všecka pomřela mimo nás dvě. Kurre, kurre!«

»Co pravíte?« ptala se Gerda, »kam cestovala sněhová královna? Víte něco o tom?«

»Patrně do Laponska, nebo tam je vždycky led a sníh. Zeptej se jen soba, který stojí tamhle přivázán.«

»Ano, tam je led a sníh. Je to dobrá a krásná země!« odpověděl sob. »Tam se to skáče ve velkých, třpytících se údolích! Ano, sněhová královna má tam svůj letní stan, ale pevný její zámek jest nahoře na severním pólu, na ostrově zvaném Špicberky.«

»Ó, Kayi, milý Kayi!« zvolala Gerda.

»Teď musíš však již být tichá,« ozvalo se loupežnické děvče. »Jinak ti vrazím nůž do srdce!«

Druhého dne vyprávěla Gerda loupežnickému děvčeti všecko, co lesní holubi vypravovali; ta se velmi vážně na to dívala, pokývla hlavou a pravila: »To jest jedno! Víš, kde leží Laponsko?« ptala se soba.

»Kdož by to lépe věděl než já?« odpovídal tento se zrakem zářícím. »Já se tam přece narodil a tam vyrostl a tolik se tam na dalekých sněžných polích naskákal!«

»Nuže slyš,« pravilo loupežnické děvče Gerdě, »jak vidíš, jsou všichni mužové teď pryč, ale moje matka je tu ještě a ta zůstane již dnes

doma. K snídaní se napije tam z té velké lahve a pak si chrupne -- potom udělám něco pro tebe.«

Vyskočila rychle ze svého lože, padla své matce bouřlivě kolem krku, zatahala ji za vousy a pravila: »Má milá, dobrá kozičko, dobré jitro!« A matka dala dítěti šňupku, až mu nos zčervenal a do modra naběhl, ale to bylo všecko z pouhé něžnosti.

Když se pak matka z láhve napila a si chrupla, šlo děvče loupežnické k sobu a pravilo: »Měla bych sice tisíc chutí ještě ostrým nožem tě pošimrati, nebo pak vypadáš velmi komicky, ale to jest teď jedno. Chci rozvázati tvůj provaz a pomoci ti ven, bys mohl běžet do Laponska. Ale musíš běžeti ze všech sil a toto děvčátko zde dopraviti do zámku sněhové královny, kde soudruh její prodlévá. Vyslechl jsi přece všecko, co vypravovala, mluvila dost hlasitě, a ty rád nasloucháváš.«

Sob vyskočil radostí do výše, loupežnické děvče vysadilo naň Gerdu, dalo jí podušku místo sedla a přivázalo ji pevně provazem. »Teď již je to jedno,« pravilo, »zde máš své kožené botky, nebo bude tam nahoře zima, ale rukávník si nechám, je tuze roztomilý. Ale přes to nezmrzneš. Zde máš veliké rukavice mé matky, ty ti dosáhnou až k loktům. Oblekni si je! Teď vypadáš na rukách zrovna jako moje ošklivá maminka.«

Gerda plakala radostí.

»Toho nestrpím!« pravilo děvčátko loupežnické. »Zanech kvílení a buď veselá! Zde máš ještě dva bochníky chleba a šunku, abys cestou hladu netrpěla.«

Obé bylo v zadu na soba přivázáno. Loupežnické děvčátko otevřelo dvéře, vlákalo dovnitř všecky psy, přeřízlo pak provaz sobův a pravilo k němu: »Nyní běž, ale dej na děvčátko dobře pozor!«

Gerda vztáhla ruce s velkými rukavicemi po děvčátku a dala mu s Bohem. A pak letěl sob přes klest i kámen velikým lesem, přes močály a stepi, tak rychle, jak jen mohl.

Vlci vyli a havrani krákorali. Na nebi se ukázala rudá záplava, která byla stále jasnější.

»Ach, to jest moje záře severní!« pravil sob. »Pohleď, jak plápolá!« A pak běžel ještě prudčeji celou noc a celý den.

Chléb byl sněden i šunka, a pak již byli v Laponsku.



VI. Povídka.

Lap a Čudka.

Konečně se zastavili před malým domkem; ten byl tak chudičký. Střecha sahala až na zem, a dvéře byly tak nízké, že obyvatelé mohli jen po břiše lézti, aby se dostali tam a ven.

Mimo starou Laponku, která na tránové lampě ryby pekla, nebyl nikdo doma. Sob jí vyprávěl celou historii Gerdy, ale dříve svou, která se mu zdála býti mnohem důležitější; Gerda byla zimou tak skřehlá, že nemohla ani mluviti.

»Ach, vy ubožátka,« pravila Laponka. »To máte ještě dalekou cestu! Musíte ještě přes sto mil až do Čudska, nebo tam má sněhová královna svůj letní byt, kde každého večera bengálské ohně zapaluje. Napíšu vám zde pár slov na sušeného slanečka — neboť nemám pa-

píru — ten přineste ode mne tam Čudce, která vám dá lepší zprávy než já!«

Když se Gerda opět zahřála a něco pojedla a se napila, napsala Laponka několik slov na sušenou rybu a nařídila Gerdě, aby to dobře uschovala. Pak zase uvázala malou Gerdu pevně k sobu, a tento s ní opět odběhl.

Jako jiskry sršelo to vzduchem, a po celou noc svítily nejkrásnější severní záře na nebi. Pak přišli do Finska a zaklepali na komín Čudky, neboť tato neměla ani dveří u svého domku.

Ale jaké děsné vedro tam bylo uvnitř, tak děsné, že i Čudka skoro nahá kolem šukala. Byla velmi malá a plna špíny. Ihned rozvázala šaty malé Gerdy, stáhla jí rukavice a botky, neboť by to nebyla v tom horku vydržela na sobě, položila sobu kus ledu na hlavu a čtla pak, co bylo na rybě napsáno. Přečtla to pozorně třikrát za sebou a když to na pamět uměla, strčila rybu do hrnce, mohla býti dobře snědena, a Čudka nikdy ničeho nezmařila.

Nyní vyprávěl opět sob nejdřív svou vlastní historii a pak onu malé Gerdy. Čudka blýskala chytrýma očkama, ale neříkala ničeho.

»Ty jsi moudrá paní,« pravil sob, »a já vím, že umíš všecky větry z celého světa nitkou svázati. Rozváže-li plavec jeden uzel, dostane dobrý vítr, rozváže-li druhý, pak má vzduté moře, rozváže-li však třetí, dostane bouři, až lesy se hroutí. Nechtěla bys zde tomu děvčátku dáti nápoj, aby mělo síly za dvanáct mužů a mohlo přemoci sněhovou královnu?«

»Sílu dvanácti mužů?« odpovídala Čudka, »ach, to by mnoho nepomohlo!« Na to přistoupla k prknu ve zdi, sňala odtamtud velkou sbalenou kůži a rozvinula ji. Bylo tam mnoho podivných písmen, a Čudka je studovala, až jí bohaté krůpěje potu na čele stály.

Ale sob prosil tak úpěnlivě za malou Gerdu, a tato se dívala na Čudku s tak prosebnýma a slzami naplněnýma očima, až tato začala očkama svítiti a zatáhla soba do kouta, kde mu, mezitím co mu opět kus ledu na hlavu kladla, pošeptala: »Malý Kay jest ovšem u sněhové královny. Má tam vše dle své choutky a libosti, připadl mu nejlepší los na světě. Ale to je tím, že mu skleněná tříska padla do srdce, a skleněné zrníčko do oka. Tyto musí dříve opět ven, nebo nebude z něho nikdy pořádný člověk, a sněhová královna bude míti vždy nad ním svou moc.«

»A nemůžeš malé Gerdě ničeho vnuknouti, aby dostala nadvládu nad zlem?«

»Větší moci, než již má, jí vnuknouti nemohu. Nechápeš, jak jest moc tato veliká? Nevidíš, jak jí sloužiti musí zvíře i člověk, a že, ač

bosa, tak daleko světem se dostala? Ale nesmíme se o to přičiniti, aby si byla této moci vědoma, sedí v jejím srdci a kotví v tom, že jest dobré, nevinné dítě. Nemůže-li vniknouti sama do zámku sněhové královny a malého Kaye sprostiti toho zla, pak jí my rovněž pomoci nemůžeme. Dvě míle dále odtud jest zahrada sněhové královny, tam můžeš dívku dopraviti. Dones ji až k velkému keři, který pokryt červenými jahůdkami v sněhu stojí. Tam ji slož a vrať se ke mně. Ale pospěš si a nezdržuj se dlouhým povídáním!«

Pak posadila Čudka malou Gerdu opět na soba, který co nejrychleji s ní odběhl.

»Ale já nemám své botky ani rukavice!« volala malá Gerda, která se celá zimou třásla.

Ale sob se nechtěl zastaviti. Běžel, až stihl velký keř s červenými jahůdkami. Tam složil Gerdu, políbil ji na ústa, při čemž dobrému zvířeti jasné slzy až přes tváře splývaly, a pak běžel jak jen mohl rychle nazpět.

Teď tu stála ubohá Gerda bez botek a bez rukavic, v studeném a divokém Finsku.

Jak jen mohla, běžela dále. Tu jí přišel vstříc celý šik sněhových vločků. Ale nepadly snad s nebe — toto bylo celé čisté a zářilo severním světlem — nýbrž vločky se hnaly šikmo přes povrch země a čím více se přibližovaly, tím byly větší. Gerda si připamatovala, jak velký a umělý byl kdysi takový vloček pod sklem zvětšovacím, ale zde se objevily ještě větší v tvarech děs vzbuzujících. Byli to živí tvorové, přední stráže sněhové královny. Měli ty nejdivnější podoby. Jedni vypadali jako ohyzdní velcí dikobrazi, jiní jako klubka hadů, vystrkujících hlavy na všecky strany, jiní opět jako malí tlustí medvídkové s ježatými chlupy, ale všichni leskli se bíle a všichni byli živí. Tu se pomodlila malá Gerda Otčenáš. Byla taková zima, že viděla vlastní svůj dech, který jako kouř z jejích úst vystupoval. Kouř byl hustší a hustší a z něho se utvořili malí světlí andělé, kteří sotva že se země dotkli, rychle rostli a všichni přílby na hlavách, jakož i oštěpy a štíty v rukách měli. Bylo jich stále víc a více, a když Gerda Otčenáš dokončila, bylo jich kolem ní celá legie. Bodali svými oštěpy strašně sněhové vločky, a ty tříštily se na tisíce kusů, a malá Gerda kráčela skrz ně zmužile ku předu.

Andělé hladili jí ruce a nohy; tu cítila zimu méně a rychle se blížila k zámku sněhové královny.

Ale dříve musíme zvěděti, jak se zatím dařilo Kayovi. Nepomyslil ovšem na malou Gerdu a nejméně tušil, že byla venku před zámkem.



VII. Povídka.

Co se v zámku sněhové královny a pak dále událo.

Zdi zámku byly z nakupeného sněhu a ostré větry utvářily z něho okna i dvéře; víc než sto síní bylo tu v jedné řadě, jak byly vánicí nahromaděny. Největší sál táhnul se mnoho mil do dálky; všecky byly silnou severní září osvětleny, ale všecky byly prázdné, pusté a studené a třpytily se jasně.

Nikdy zde nebylo veselí ani malého plesu medvědího, při němž mohla bouře vyhrávati a bílí medvědi tancovati a své jemné způsoby projevovati. Nikdy nebylo tu společenských her s políčky a dáváním pac na ruce, ani malého klípku při kávě pro bílé liščí slečinky; prázdno, pusto a studeno bylo v síních sněhové královny. Záře severní plápolaly tak pravidelně, že se mohlo dobře vypočítati, kdy stály nejvýš a kdy nejníže. V středu nekonečného a prázdného sálu sněhového bylo zamrzlé jezero,

které bylo sice rozpraskané v tisíce kusů, ale každý kus rovnal se druhému až do toho nejmenšího, že to bylo pravé dílo umělecké.

V středu na tomto jezeře seděla sněhová královna, když byla doma, a tu tvrdila, že sedí na zrcadle rozumu, a to že je to první a nejlepší na celém světě.

Malý Kay byl celý modrý zimou, ano skoro černý; ale on toho nepozoroval, nebo královna vylíbala mu veškeré mrazení, a srdce jeho bylo jako rampouch. Přivalil sem několik hranatých, plochých balvanů ledových, které nejrozmanitějším způsobem složil, aby tvořily určitý vzorek, zrovna tak, jako skládáme malé domky dříve sestavujíce je v malé skupiny, což se »čínskou hrou« nazývá.

A tak skládal Kay vzorky nejumělejší. To byla ledová hra rozumu. V jeho očích byly tyto vzorky zcela krásné a svrchovaně důležité. A to všecko bylo jen z toho zrníčka skla, které mu utkvělo v oku. Často utvořil celé figury, které dohromady tvořily psané slovo; ale nepovedlo se mu nikdy složiti jedno slovo, o které se zvlášť namáhal, a to slovo bylo: Věčnost. A přece řekla mu sněhová královna: »Svedeš-li toto slovo, budeš svým pánem, pak ti dám celý svět a ještě pár bruslí k tomu.«

Ale on to právě nikdy nemohl dokázati.

»Nyní odkvapím do teplých zemí,« pravila královna »Chci tam nahlédnouti do svých černých hrnců.« Tím myslila oheň chrlící hory Aetnu a Vesuv. »Chci je trochu naběliti, to prospívá citroníkům a révám.«

Na to odletěla, a Kay seděl sám v prázdné na míle daleké síni ledové, pozoroval ledové balvany a přemýšlel a přemýšlel, až to v něm pořádně praskalo. Zcela ztuhlý a tichý seděl zde, mohlo se mysliti, že zmrzl.

V tom vstoupila malá Gerda hradní branou do zámku. Ostré větry fičely jí vstříc. Ale ona se modlila svou večerní modlitbu, a tu ulehly větry, jakoby k spánku. Gerda vstoupila do velkého prázdného sálu a tu uzřela Kaye. Poznala jej ihned, letěla mu na krk a držela jej v pevném objetí a volala: »Kayi, milý Kayi, teď jsem tě konečně našla!«

Ale on tu seděl docela tiše, studený a stuhlý. Tu začla malá Gerda plakati a její slzy padaly mu na prsa. Vnikly v jeho srdce, roztavily ledový rampouch a s ním i malou tříštičku z ďáblova zrcadla. Nyní se na ni podíval, a ona zazpívala verš:

Zkvétají růže v údolích,
maličký Ježíšek mluví v nich.

Tu vypukl Kay v slzy. Plakal tak prudce, že zrníčko skla ze zrcadla bylo v slzách odplaveno, a nyní poznal malou svou družku

a jásal: »Gerdo, malá Gerdo, kde's byla tak dlouho a kde jsem byl já?« Udiven díval se kolem. »Hu, jak je tu zima, jak prázdno a pusto!« Úzkostlivě objal Gerdu, která radostí se smála a plakala. To byl sladký okamžik; i ledové balvany tančily radostí do kola a když pak byly zemdleny, ulehly a utvořily právě ta písmena, o kterých pravila sněhová královna, kdyby je Kay sestavil, že bude svým pánem, že mu dá potom celý svět a k tomu ještě pár nových bruslí.

Gerda zlíbala jeho tváře, ty se opět začervenaly, políbila jej na oči, ty zazářily jako její, zlíbala mu nohy a ruce, ty byly v ráz zdravé a čilé. Teď mohla jen přijíti královna domů, jeho propouštěcí list, slovo »Věčnost« stálo třpytnými ledovými balvany zde napsáno.

Pak si podali ruce a odešli společně z velkého zámku. Mluvili o babičce, o růžích na střeše, a kudy šli, uléhaly větry a slunce prokmitalo. Když došli keře s červenými jahůdkami, stál tu již sob a čekal na ně. Měl jiného mladého soba s sebou, jehož vemeno plné bylo; tento dal dětem své teplé mléko a políbil je na ústa. Pak odnesl sob Gerdu a Kaye nejdřív k Čudce, v jejíž horké jizbě se zahřáli a o cestě k návratu se poučili, a potom k Laponce, která jim zatím nové šaty ušila a svoje saně pro ně upravila.

Oba sobové skákali kolem a vyprovázeli je až ku hranici té země. Tam, kde pučela první zeleň, rozloučily se děti s Laponskem i se zvířaty. »S Bohem! S Bohem!« volali všichni, a tu již cvrlikali též první ptáčci, les vyháněl zelená poupata, a z něho vyjela na krásném koni, kterého Gerda tuze dobře znala — byltʼ zapřažen u zlatého kočáru — mladá dívka s červenou, do dálky svítící čapkou a s pistolemi za pasem. Byla to malá dívka loupežnická, které bylo doma příliš nudno a která chtěla nejprve na sever a později, kdyby chuť k tomu dostala, i jiným směrem cestovati. Poznala ihned Gerdu a Gerda ji. To byla radost!

»Ty jsi mi pravý tulák!« pravila malému Kayovi. »Ráda bych věděla, zda-li toho též zasloužíš, aby se za tebou až na konec světa běželo!«

Ale Gerda pohladila jí tváře a vyptávala se po princi a po princezně.

»Odcestovali do ciziny,« pravilo loupežnické děvčátko.

»Ale co vrána?« ptala se malá Gerda.

»Vrána je mrtva!« odpověděla. »Její krotká družka jest vdovou a chodí s černou vlněnou stužkou na noze. Truchlí a naříká; ale to všecko jest také jen tak na oko. — Ale teď mi vypravuj, jak jsi ho našla, a jak se ti vedlo.«

A Gerda a Kay vypravovali všecko.

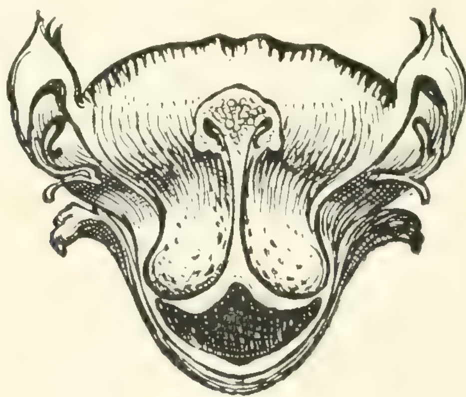
»A šnip — šnap, šume baselme!« pravilo loupežnické děvče. A s tím jim oběma podala ruku a slíbila jim, že je navštíví, přijde-li jednou do jejich města, a pak odjela do dalekého, širého světa.

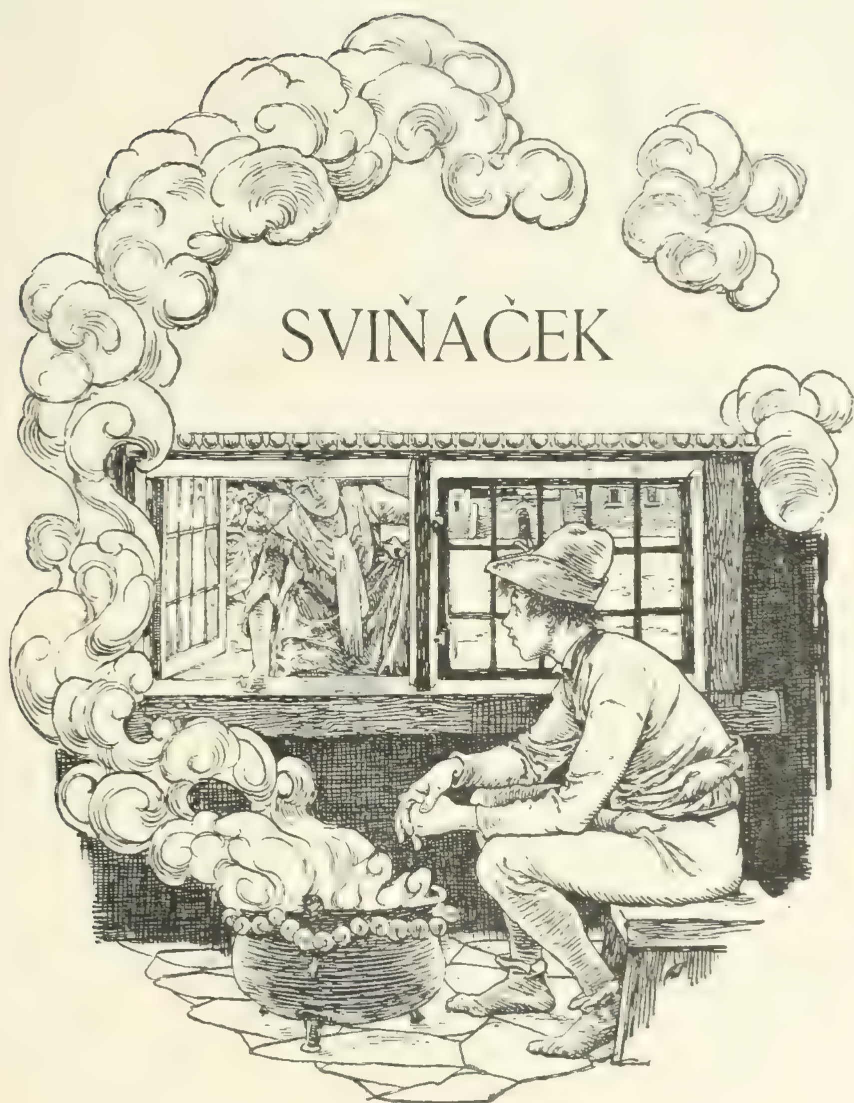
Ale Kay a Gerda šli ruku v ruce dále a jak šli, nastalo kolem nejkrásnější jarní počasí s květy a svěží zelení. Kostelní zvony vyzváněly, a oni poznali ty vysoké věže. To bylo jejich rodné město. Rychle tam vběhli a rychle k dveřím babičky, po schodech nahoru a do jizby, kde všecko stálo na svém místě, jako dřív. Hodiny zvučely svým »tik, tak« a ručičky se točily. Ale když prošli dveřmi, spozorovali, že stali se z nich dospělí lidé. Růže se dívaly z okapu střechy do otevřených oken, a tu stály ještě jejich staré dětské stoličky. Kay a Gerda sedli si každý na svou, ale drželi se ustavičně pevně za ruce. Jako na ošklivý sen, zapomněli na studenou nádheru u sněhové královny. Babička seděla na Božím teplém sluníčku a čtla v bibli nahlas: »Leda kdybyste se obrátili, a byli jako děti, jinak nepřijdete do království Božího.«

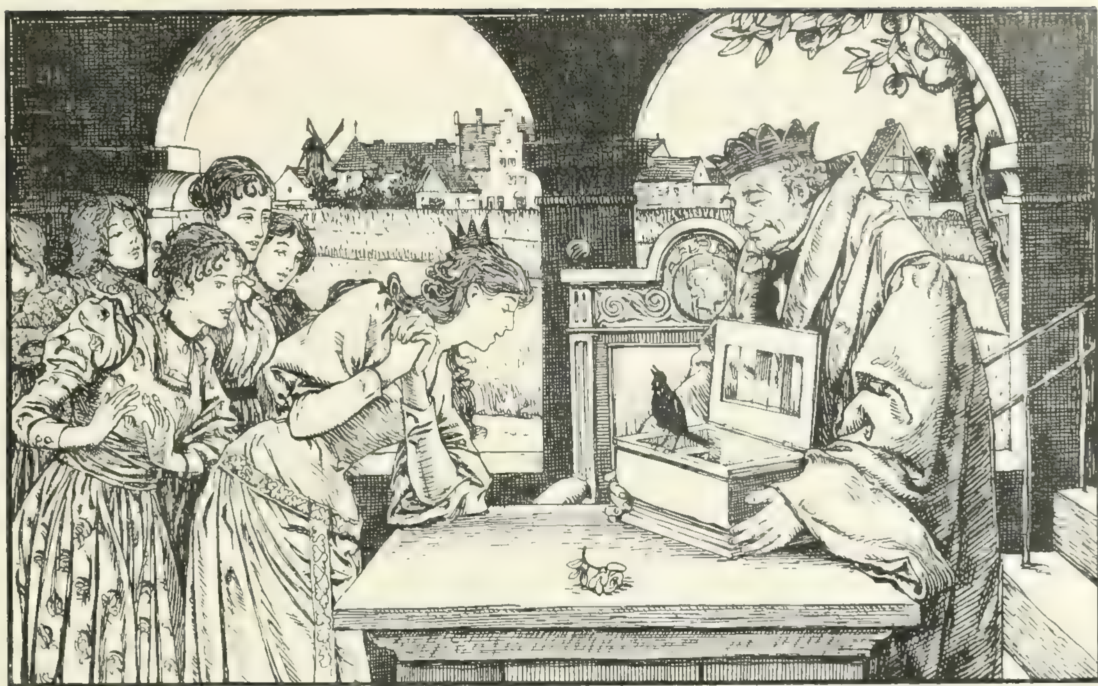
Tu se podívali Kay a Gerda do očí jeden druhému a nyní rázem pochopili starou píseň:

Zkvétají růže v údolích,
maličký Ježíšek mluví v nich.

A tak seděli tu oba dospělí lidé, ale přece děti, děti srdcem, a bylo léto, teplé požehnané léto!




SVIŇÁČEK



Byl jednou jeden princ, který měl docela maličké království, ale vždycky ještě dost velké, aby se na to oženiti mohl; a ženiti se chtěl. Bylo to sice hodně odvážné od něho, když se osmělil říci dceři císařově: »Chceš mne za muže?« Ale on si to mohl již dovolit, byloť jeho jméno daleko a široko proslaveno, a sto princezen by bylo s radostí »ano« odpovědělo. Ale poslyšte, zdali tak udělala dcera císařova.

Na hrobě otce našeho prince rostl růžový keř, překrásný růžový keř! Ale kvetl toliko za pět let a měl pak jen jedinou růži. Ale jakou! Voněla tak skvostně, že kdo k ní přivoněl, ihned všecky své starosti a trudy zapomněl. Dále měl princ také slavíka, který tak krásně zpíval, jakoby všecky sladké melodie z celého světa v jeho hrdélku se tísnily. Tuto růži a tohoto slavíka chtěl princ dceři císařově darovati; proto bylo obé vloženo do velkých stříbrných nádob a posláno princezně.

Císař kázal přinésti obě nádoby do velkého sálu, kde princezna právě prodlévala se svými dvorními dámami a »přijde návštěva!« s nimi hrála. Když viděla ty dvě velké nádoby s dary v nich, zatleskala radostí v dlaně.

»Kdyby to aspoň byla kočička!« pravila — a tu se objevila nádherná růže.

»Ne, jak ta je hezounky udělaná!« řekly všecky dvorní dámy.

»Ba víc než hezounká jest,« pravil císař, »jest okouzlující.« Když však princezna vzala růži do ruky, byla by hnedle v pláč propukla.

»Ale fí, papá,« zvolala, »vždyť není ani umělá, nýbrž jen skutečná!«

»Fí!« opakovaly všecky dámy, »vždyť jest jen skutečná!«

»Nežli se rozhněváme, podívejme se, co je v druhé nádobě,« pravil císař, a tu se objevil slavík. Zpíval tak líbezně, že nebylo možno tak hned něco zlého proti tomu namítati.

»Superbe! Charmant!« volaly všecky dvorní dámy, nebo žvanily vždy francouzsky a vždy jedna hůř než druhá.

»Tento pták mi připomíná hrací tabatěrku vysoce zesnulé císařovny,« pravil starý kavalír, »je to týž tón a týž přednes!«

»Ovšem,« odpověděl císař a pak plakal jako dítě.

»Však to naposled nebude ani skutečný slavík,« zvolala náhle princezna.

»Ale jest to skutečný pták,« potvrzoval doručitel.

»Nu, tak jej pusťte, ať lítá!« poručila princezna a nechtěla nijak dovoliti, aby se princ u dvora představil.

Ale tento se nedal nijak zviklati. Namaloval si obličej hnědou a černou barvou, stáhl si čepici hluboko do čela a nehorázně zaklepal.

»Dobré jitro, pane císaři!« pravil, »nemohl bych zde při dvoře dostati nějakou službu?«

»Ach, tady je vždy tolik žadatelů!« pravil císař, »ale chci se podívat, zdali se dá co dělat. Potřebuju ovšem právě někoho, kdo by prasata hlídal, nebo máme jich veliké stádo.«

A tak se stal princ císařovým sviňáčkem. Dostal bídnou komůrku před prasečím chlívem a tam musil zůstávati. A tu po celý den pilně pracoval na něčem, a když byl večer, dodělal malý hezounký hrnek; kolem do kola viseiy na něm malé rolničky, a kdykoliv se v hrnku něco vařilo, začaly zvoniti a hrály starý nápěv:

Ach, ty milý Gustíčku,
všecko to tam . . .

Ale nejumělejší na hrnku bylo, že když někdo strčil prst do páry z něho vycházející, ihned vyčichal, jaké pokrmy na každém ohništi v celém městě se připravují. To bylo ovšem něco jiného než pouhá růže.

Tu šla princezna se svými dámami okolo, a když slyšela ten nápěv, zůstala stát a byla velice rozveselená, neboť uměla tu píseň hráti. Bylo to to jediné co uměla, ale hrála to jedním prstem.

»Tu píseň také znám!« zvolala, »ale to jest nějaký vzdělaný sviňáček; dojdi tam a zeptej se, co by ten nástroj stál.«

Dvorní dáma musila ihned k sviňáčkovi, ale natáhla si dříve dřeváky, nebo bylo blátivo na dvoře.



»Co chceš za ten hrnec?« ptala se dvorní dáma.

»Deset hubiček od princezny!« odpověděl sviňáček.

»Ach ty milý Bože!« zvolala dvorní dáma.

»Za míň jej nedám,« odpověděl sviňáček.

»Nu, co řekl?« ptala se princezna.

»To právě nemohu říci,« odvětila dvorní dáma, »je to příliš hrozné!«

»Tedy mi to pošeptej do ucha!« A dvorní dáma to pošeptala princezně do ucha.

»Drzoun!« pravila princezna a rychle odešla. Ale sotva popošla malý kousek cesty, zazněly opět zvonečky jako dříve:

Ach, ty milý Gustíčku,
všecko to tam . . .

»Poslyš,« začla princezna znova, »zeptáš se ho, zda by chtěl vzíti deset hubiček od mých dvorních dam za ten nástroj.«

»Ne, děkuji!« pravil sviňáček. »Deset hubiček od princezny, anebo si ponechám hrnek.«

»To jest opravdu mrzuté,« pravila princezna, »ale pak se musíte aspoň kolem mne postaviti, aby to nikdo neviděl.«

Tu postavily se dvorní dámy kolem ní dokola a roztáhly své šaty, a pak dostal sviňáček deset hubiček od princezny, a princezna dostala hrnek.

To bylo radosti! Celý večer a celý den musil hrneček vařiti. V celém městě nebylo jediného ohniště, o němž by v zámku nevěděli, co se na něm vaří, jak u hokynáře, tak u ševce. Dvorní dámy skákaly radostí a tleskaly v dlaně.

»My víme, kdo bude jísti sladkou polévku a lívance! My víme, kde budou míti krupičnou kaši a kotlety! To jest přece zajímavé!«

»Ano, velmi zajímavé!« přisvědčovala vrchní dvorní dáma.

»Ale ani slova o tom, vždyť jsem dcera císařova!«

»To se rozumí samo sebou!« ujišťovaly všecky.

Sviňáček, totiž princ — ale měli jej za skutečného sviňáčka — nenechal minouti ani jediný den, aby na něčem novém nepracoval, a tenkrát zhotovil vlka, který když se roztočil, hrál všecky valčíky, kvapíky a polky od stvoření světa.

»Ale to je superbe!« zvolala princezna, když šla kolem sviňáčka. »Nikdy jsem neslyšela hráti takové umělecké dílo. Jdi k němu a zeptej se ho, co by za to chtěl. Ale hubičku nedám již ani jedinou!«

»Chce sto hubiček od princezny,« pravila dvorní dáma, která se poptávala.

»Zdá se mi, že je blázen!« pravila princezna a šla dále. Ale sotva popošla kousek cesty, zůstala státi.

»Umění musí býti vzpružováno,« pravila, »a k tomu jsem dcerou císařovou. Řekněte mu, že jsem ochotna, jako včera dáti mu deset hubiček, ale zbytek musí si vybrati od mých dvorních dam.«

»Ale my to uděláme tak nerady!« zvolaly dámy.

»Ale nesmysl,« odpověděla princezna, »když já ho mohu líbat, můžete vy také. Pamatujte, že vám dávám stravu a plat.« A tak musily dvorní dámy vyříditi sviňáčkovi princezninu odpověď.

»Nic tak,« pravil sviňáček, »buď sto hubiček od princezny, nebo si ponechá každý své.«



»Tak se zas kolem mne rozestavte!« poručila princezna. Tu se postavily všecky dámy kolem ní do kruhu, a tak líbal princ princeznu.

»Jaký je to tam sběh dole u svinského chléva?« ptal se císař, stojící ve svém altánu. Vymnul si oči a nasadil si brejle. »To jistě stropily dvorní dámy nějakou neplechu. Musím rychle sejíti dolů a podívati se!« Při tom popotáhl si trepky, nebo byly to sešlapané střevíce, co nosil.

U sta hromů! Jak si pospíšil! Když se dostal do dvora, našlapoval zcela tichounce, a dvorní dámy byly počítáním hubiček tak zabrány — neboť mělo se to díti zcela poctivě a sviňáček neměl dostati ani víc ani míň hubiček — že ani císaře nepozorovaly. Tento se postavil na špičky

a — »ejhle, co pak to jest?« zvolal, když viděl, jak se oba líbali. Pak se pustil do nich trepkou a sice zrovna v tom okamžiku, když sviňáček dostal 86tý polibek.

»Táhněte odsud!« zvolal císař; nebo byl velice rozhněván, a nyní byli sviňáček i princezna z říše vypovězeni.

Tu stála teď princezna a plakala, sviňáček klel a déšť v proudech splýval s oblohy.

»Ó, já ubohé stvoření!« štkala princezna, »že jsem si raději nevzala toho krásného prince! Ach, jak jsem nešťastná!«

Tu odešel sviňáček za strom, umyl si černou barvu s obličeje, sňal špatné šaty a předstoupil před princeznu v obleku prince a byl tak spanilý, že se princezna mimoděk před ním uklonila.

»Nyní tebou pohrdám,« začal princ, »nebo nechtěla jsi si vzíti skutečného prince. Nechápala jsi ani růži, ani slavíka, ale sviňáčka jsi líbala za pouhé hračky. Stalo se ti, co jsi zasloužila!«

Na to odešel do svého království, zavřel dvéře a zastrčil závoru. Teď mohla zůstat venku a zpívat:

Ach, ty milý Gustíčku,
všecko to tam!



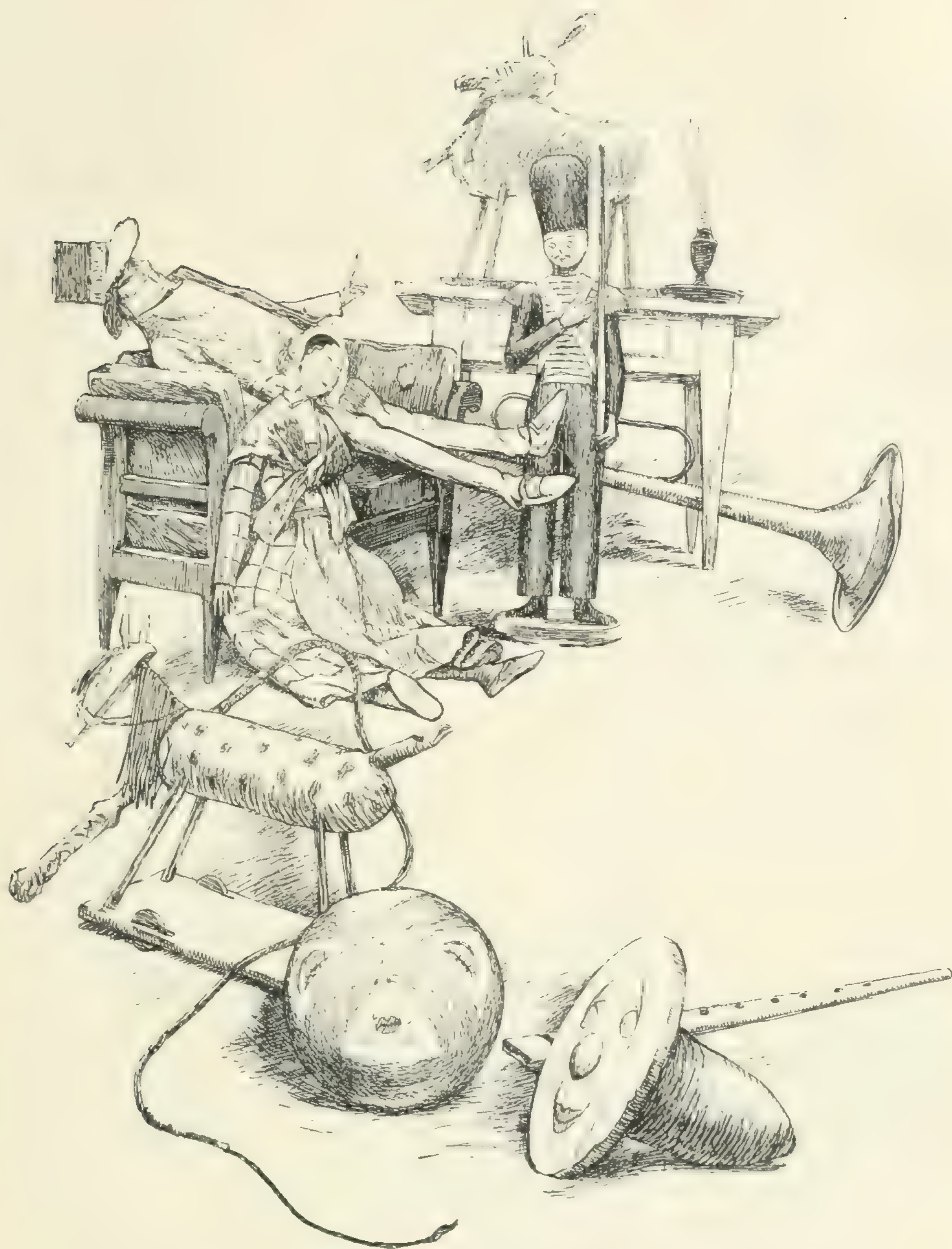




ZAMILOVANÍ



VLČEK A MIC LEZELY MEZI JINYMI HRACKAMI
VEDLE SEBE V ZASUVCE



Vlček a míč ležely mezi jinými hračkami vedle sebe v zásuvce a tu pravil vlček míči: »Nemohli bychom býti ženich a nevěsta, když ležíme vedle sebe v jedné zásuvce?« Ale mičík, který byl sešit ze saffiánové kůže a tolik si domýšlel jako urozená slečinka, nedal na něco takového ani odpovědi.

Druhého dne přišel malý hoch, majitel hraček. Vzal vlčka ze zásuvky, omaloval jej rudě a žlutě, pak prorazil jej mosazným hřebíkem, a to vypadalo tuze krásně, když vlček tancoval.

»Jen se na mne podívejte,« pravil vlček míči, »jak se vám líbím? Nemohli bychom teď býti milenci? Teď se k sobě dobře hodíme. Vy skáčete, já tančím. Tak šťastný párek by se tak hned nenašel.«

»Tak, myslíte to do opravdy?« ptal se míč. »Vy ani nevíte, že můj otec a moje matka byly trepky safiánové a že mám španělskou zátku v těle!«

»Ale já jsem ze dřeva mahagonového,« pravil vlček, »a sám purkmistr mne vykroužil. On má vlastní soustružnický stav, a bavilo jej to velice «

»Mohu se na to spolehnouti?« ptal se míč.

»Ať nedostanu nikdy bičem, lhu-li!« tvrdil vlček.

»Umíte dobře mluviti ve svůj prospěch,« pravil míč. »Ale nemohu přes to říci ‚ano', nebo jsem již napolo zadán jedné vlaštovce. Kdykoliv letím do vzduchu, vystrčí vždy z hnízda svou hlavičku a ptá se mne: ‚Chcete-li, chcete-li?' V srdci jsem již k tomu svolil, a to jest již jako poloviční zasnoubení. Ale já na vás nikdy nezapomenu, to vám slibuji.«

»To mi pramálo pomůže!« pravil vlček, a od té doby ti dva spolu nemluvili.

Druhého dne byl vytažen míč. Vlček viděl, jak letěl vysoko do vzduchu ptáku podoben, že sotva mohl býti dohlédnut, ale vždy se vracel a kdykoliv se země se dotknul, udělal velký skok buď z touhy, anebo že měl zátku v těle. Při devátém vyhození byl však míč ten tam a nevrátil se.

»Však já dobře vím,« zavzdychl vlček, »jest v hnízdě vlaštovčím a vzal si vlaštovku za ženu.«

Čím déle o tom přemýšlel, tím více toužil po míči. Právě, že ho nemohl dostati, rostla jeho láska, a že si vzal jinou, to jej právě dráždilo. A vlček tančil a vrčel do kolečka jako dřív, ale při tom myslil ustavičně na míčik, který v jeho upomínkách byl stále krásnější. Tak prošel mnohý rok — nu byla to již stará láska.

Vlček nebyl také již mladíkem Ale tu byl jednou celičký pozlacen. Nikdy ještě takhle nádherně nevypadal; teď byl zlatým vlčkem a tančil a skákal, až to vrčelo. To se líbilo vlčkovi, ale najednou vyskočil vysoko — a byl ten tam. Hledali a hledali dokola, ano i v sklepě, ale nebylo možná jej nalézti.

Kde jen byl? Kde jen byl? Padl na smetiště, kde v směsici všelijaké odpadky ležely: košťály od zelí, smetí, mech, rum, který padal s okapu střechy.

»Nu, tohle je pěkné lože, tu bude pozlátko mé brzy pryč! To jsem se dostal mezi pravou luzu!« Při tom pošilhával po otrhaném

a odřeném košťálu zelném a po zvláštní kulaté věci, která vypadala jako staré scvrklé jablko — ale nebylo to žádné jablko, byl to starý míč, který po léta ležel v okapu a vodou byl docela prosáklý, změklý a zkažený.

»Bohu díky, tu jest jeden našinec, s nímž lze rozumně si pohovořiti,« pravil míč a pozoroval pozlaceného vlčka. »Já jsem ovšem ze saffiánu, sešitý něžnými ručkami a mám španělský kork v těle, ale to na mně teď již nikdo neuvidí. Měl jsem v úmyslu oženiti se s vlaštovkou a v tom jsem spadl do okapu, kde jsem ležel plných pět let a vodou jsem celý nabubřel. Ach, to jest příliš dlouhá doba pro mladou dívku!«

Vlček nedal odpovědi; ale myslil na svou starou lásku a čím déle naslouchal, tím jasněji poznával, že ona to byla.

Tu přišla služka a chtěla nádobu smetí obrátiti. »Sláva, tu jest zlatý vlček!« zvolala. Teď se dostal vlček opět do pokoje, kde byl s jásotem uvítán, ale o míči nikdo již ničeho neslyšel a nezvěděl. O své staré lásce vlček též nikdy nemluvil. Ta pomine, když milenka leží celých pět let v okapu a celá nabubří, tak že ani k poznání není, když se s ní setkáme na smetišti.







SMRČEK



VENKU V LESE STÁL HEZKÝ SMRČEK



Venku v lese stál hezký smrček; měl dobré místo, slunce mohlo naň svítit, vzduchu tu bylo dost, a kolem dokola rostlo mnoho větších soudruhů, smrků a jedlí. Ale smrček byl by dal celý život za to, kdyby již byl velkým. Nemyslil na teplou zář sluneční a čerstvý vzduch a nedělal si ničeho ze selských dětí, které šly kolem a vesele hovořily, když v lese sbíraly jahody a maliny. Často přišly s velkým plným hrncem anebo měly též jahody na stéblech nastrkané. Pak si sedly vedle stromečku a říkaly: »Ne, jak jest hezounký!« Ale to stromek tuze rád neslyšel. Nejbližšího roku byl již o hezký výhonek větší a po roce ještě větší; u smrků počítá se totiž stáří podle počtu jejich výhonků. »Ach, kéž bych byl tak velký jako druzí!« vzdychal stromeček, »pak bych mohl své haluze daleko rozpínati a svými vrcholky do světa daleko se rozhlížeti! Pak by ptáci stavěli svá hnízda na mých větvích, a kdyby bouřilo, mohl bych zcela tak vznešeně přikyvovati, jako ty druhé stromy tam naproti!«

Ani sluníčko, ani ptáci, ani rudá oblaka z rána i večera nad ním táhnoucí nedělaly mu radost.

V zimě, když bílý třpytný sníh do kola ležel, přihopkoval často zajíc a tryskem skočil přes stromek. To bylo urážlivé! Ale třetí zimy byl stromek již tak vysoký, že zajíc musel jej oběhnouti. »Růsti, růsti, být velkým a starým, ano, to je na světě to nejkrásnější!« myslil si smrček.

Na podzim přišli do lesa vždy dřevorubci a porazili několik velkých stromů. To se dělo každoročně a malému smrčku, jenž zatím dostoupil již značné výše, bylo vždy těžko a úzko při tom, nebo s hlasným praskotem řítily se k zemi, větve jim osekali a byly pak celé nahé, dlouhé a úzké, skoro k nepoznání.

Pak je naložili na vůz a koně z lesa je vyvezli.

Kam přišly potom? Co je očekávalo?

Na jaře, když přišly vlaštovky a čápi, ptal se jich strom: »Nevíte, kam je odvezli? Nepotkali jste jich?«

Vlaštovka nevěděla o tom ničeho, ale čáp byl jaksi zamyšlen, přikývnul hlavou a pravil: »Zdá se mi, že to vím. Na zpáteční cestě z Egypta potkali jsme mnoho nových lodí s vysokými stožáry, a tu se domnívám, že to ony byly, nebo rozšiřovaly smrkovou vůni. Mohu vás od nich mnohokrát pozdravovat; vyčnívaly vysoko nade všecky.«

»Ach, kdybych byl také již tak velký, abych mohl letět přes moře! Co je to vlastně moře a jak vypadá?«

»To ti nemohu tak krátce vypravovat,« pravil čáp a odešel.

»Těš se svému mládí!« pravily paprsky sluneční, »těš se svému vzrůstu a své svěží síle!« A vítr políbil strom a rosa plakala slzy nad ním, ale tomu smrček nerozuměl.

Když se přiblížily vánoce, byly poráženy zcela malé stromky, které nebyly ani tak velké, ani tak staré jako náš smrček, který neměl ani klidu ani pokoje, nýbrž chtěl neustále pryč. Tyto mladé stromky — byly to právě vždy nejkrásnější — podržely vždy své haluze, byly naloženy na vůz a koně je vyvezli z lesa ven.

»Kam přijdou?« ptal se smrček. »Nejsou větší než já, ano byl jeden mezi nimi, který byl ještě mnohem menší. A proč jim nechali všecky větve? Kam je odvezli?«

»My to víme! My to víme!« cvrlikali vrabci. »V městě jsme se dívali do oken; my víme, kam je odvážejí. Ó, ty dojdou nejvyšší krásy a nádhery, na kterou lze si jen pomysliti! Když jsme se do oken dívali, viděli jsme, že byly uvnitř teplého pokoje zasazeny a nejskvostnějšími věcmi, pozlacenými jablky a ořechy, medovými koláčky, všelijakými hračkami a víc než stem světel ozdobeny.«

»A pak,« ptal se smrček a chvěl se po všech haluzích, »a pak co se děje, pak?«

»Více jsme neviděli, ale bylo to neobyčejně krásné!«

»Zda-li pak jsem předurčen k této zářící cestě?« myslil si stromek. »To jest ještě lepší, než jeti přes moře. Jaká mne touha trápí, kéž by již byly vánoce! Teď jsem právě tak velký a vysoký jako druzí, které lonského roku odvezli. Ó, kéž bych již byl ve voze! Kéž bych již byl v teplém pokoji s celou tou slávou a nádherou! A pak — pak ovšem přijde něco lepšího a krásnějšího. Proč by mne tak nádherně vyzdobili? Musí přijíti ještě něco většího, velkolepějšího! Ach, co to může jen být? Ach, já trpím muka, zajdu touhou, nevím sám, jak mi jest!«

»Měj radost ze mne!« pravil vzduch, a sluneční záře pravila: »Raduj se ze své svěžesti na svobodě!«

Ale stromek se docela netěšil, rostl a rostl v létě i v zimě, byl zelený, ano tmavozelený stál v lese. Každý, kdo jej viděl, řekl »To je přec krásný stromek!« A kolem vánoc byl první ze všech skácen. Sekera zajela mu hluboko do pně, a s těžkým vzdechem padl k zemi. Cítil pronikavou bolest a byl blízek mdlobě, že již na nějaké štěstí ani mysliti nemohl. Byl zarmoucen, že musil se loučiti s domovem svým, místem, kde vyrostl. Věděl, že milé staré soudruhy, malé keře a kvítí již neuzří, ba ani malé ptáky; toto odcestování nebylo věru žádnou rozkoší.

Strom přišel opět k sobě, když byl s jinými stromy ve dvoře složen a když slyšel, jak jakýs muž pravil: »Tenhle je krásný, ten si vezmeme.« Pak přišli dva lokajové v slavnostním úboru a odnesli stromek do velkého, nádherného sálu. Na stěnách visely obrazy a vedle velkých kachlových kamen stály čínské vásy se lvy na víčkách. Tu bylo houpacích židlí, pohovek s hedbávným povlakem, velkých stolů, které pokryty byly obrázkovými knihami a hračkami za mnoho set dolarů. — Tak aspoň děti tvrdily. Smrček byl vsazen do kbelíku pískem naplněného, ale nebylo ani vidět, že to byl kbelík; nebo byl do kola ověšen zelenou látkou a stál na velikém, pestrém koberci. Ó, jak se strom chvěl, co se nyní díti bude! Sluhové jej ozdobili, ano i slečinky pomáhaly. Na větve navěsili malé, z pestrého papíru vyřezané síťky, a každá byla naplněna cukrovím. Pozlacená jablka a ořechy visely na větvích, jakoby vyrostly, a víc než sto červených, modrých a bílých světýlek bylo na nich upevněno. Malé loutky, které vypadaly jako živí lidé, vznášely se v zelenu, a docela na hrotu ve výši zářila zlatá hvězda. Bylo to neobyčejně nádherné!

»Dnes večer,« pravili všichni, »dnes večer bude rozsvícen!«

»Ach,« pomyslil stromek, »kdyby již byl večer! Kdyby se již světla rozsvítila, co bude potom? Zda přijdou stromy z lesa na mne se po-

dívat? Zda se slétnou vrabci na okna? Zda se ujmu zde a porostu ozdoben v zimě a v létě?«

Ano, strom uměl hádat, ale kůra jej bolela samou touhou, a bolení kůry je pro stromy zrovna tak zlé, jako bolení hlavy pro člověka.

Nyní rozžali světla. Jaký lesk! Jaká nádhera! Strom chvěl se na všech větvích, až některé jehly na jedné větvi chytly a strašně to zakouřilo.

»Pro pána Boha!« křikly slečinky a uhasily to rychle.

Nyní se strom neopovážil ani zachvěti. To bylo hrozné. Byl v stálé úzkosti, aby neztratil něco ze své krásné, jemné výzdoby, a vším tím leskem byl jako omámen. — Nyní rozlétly se obě polovice dveří a vrazil sem zástup dětí, jako by chtěly celý strom obíhati; zatím co velcí pomalu šli za nimi, stály děti okamžik němě; ale netrvalo to dlouho, opět vesele zajásaly, až se to rozléhalo. Tančily kolem stromu, a jeden dárek byl po druhém s větví otrháván.

»Co pak asi budou potom dělati?« myslil stromek. »Co asi zamýšlejí?«

Nechali svíčičky až dolů vyhořeti, pak je shasli, a když i poslední svíčička byla uhasena, dostaly děti dovolení, stromek očesati. Vrhly se naň, až mu ve všech větvích zapraskalo. Kdyby nebyl býval hrotem a zlatou hvězdou ke stropu připevněn, byly by jej jistě převrhly. Děti křepčily pokojem se svými nádhernými hračkami, nikdo více stromečku si nevšimnul, mimo starou chůvu, která pozorně mezi větve se dívala, zda-li nějaký fík neb jablko zapomenuto nebylo.

»Pohádku, vypravujte pohádku!« křičely děti a táhly malého tlustého mužíka k stromku. Posadil se zrovna pod něj. »Tak, sedíme pěkně pod zelenou,« pravil, »a stromku to také neuškodí, když bude poslouchati a vezme si z toho naučení. Ale budu vypravovati jen jednu pohádku. Mám vyprávěti o ‚Ivede-Avede' anebo o ‚Klumpe-Dumpe', který se schodů spadl a přec stal se všech nejvznešenějším a princeznu dostal?«

»Ivede-Avede!« volali jedni, »Klumpe-Dumpe!« křičeli druzí. Byl to zmatený pokřik, jen smrček mlčel a myslil si: »Což mne se nikdo nezeptá? Nemám já při tom pranic na práci?« Ovšem, on svůj úkol již vykonal.

A nyní vypravoval muž o ‚Klumpe-Dumpe', který se schodů spadl a přece stal se nejvznešenějším a princeznu dostal. A děti tleskaly a volaly: »Ještě! Ještě! Chceme též pohádku o ‚Ivede-Avede' slyšet!« Ale z toho nebylo nic, a musily se s pohádkou o ‚Klumpe-Dumpe' spokojiti. Stromek stál tu sám, tich a zamyšlen; ptáci v lese nikdy nic takového nevypravovali.



»‚Klumpe-Dumpe‘ spadl se schodů a dostal přece princeznu — ano, ano, tak je to na světě!« myslil smrček a měl to všecko za pravdu, jelikož pán, který to vyprávěl, byl tak vlídný. »Ano, ano, snad spadnu též se schodů a dostanu princeznu!« A již se těšil na příští den, kdy opět svíčičkami a hračkami, zlatem a ovocem bude ozdoben.

»Zítra se nezatřesu,« myslil si, »zítra chci se těšiti své nádheře z celého srdce. Snad uslyším opět povídku o ‚Klumpe-Dumpe‘ a snad i o ‚Ivede-Avede‘.«

Celou noc stál tu stromek tichý a zamyšlený.

Druhého dne hned časně z rána vešel sluha a služka.

»Teď začne nádhera znova,« myslil stromek, ale vyvlekli jej z pokoje ven, po schodech nahoru až na půdu a tam jej postavili do tmavého kouta, kam ani denní světlo nevnikalo. »Co to má znamenat?« myslil strom. »Co tu mám počít? Co mi tu chtějí povědít?« Opřel se o zeď a dumal a dumal. A času měl k tomu opravdu dost, nebo uplynulo mnoho dní a nocí, aniž by člověk sem nahoru přišel, a když konečně někdo přišel, stalo se to jen proto, aby postavil pár velkých beden do kouta. Nyní stál stromek tak ukryt, že se mohlo mysliti, že je docela zapomenut. »Teď je právě venku zima,« myslil si, »země jest zamrzlá a sněhem pokrytá, teď mne nemohou lidé zasaditi, a patrně proto mám zde až do jara zůstat v dobrém opatření. Kdyby tu jen nebyla taková tma a tak děsná samota. Ani zajíček zde si neposkočí. To bylo přec lepší venku v lese, kde ležel sníh a zajíc kolem poskakoval, ano i když mne přeskakoval. Tenkrát mne to ovšem ani dost málo netěšilo, ale zde nahoře je to hrozně osamělé.«

»Pip, pip,« pravila náhle malá myš a mihla se kolem, a hned po ní šustla tu druhá. Šukaly kolem stromku a proklouzávaly větvemi jeho.

»Zde je strašně zima,« pravily myšky, »ale jinak je tu docela příjemně, není-li pravda, starý smrčku?«

»Já nejsem nijak starý,« odpověděl smrček, »jest mnoho starších než já.«

»Jak jsi sem přišel?« ptaly se myši. »Co jsi zažil?« — Byly strašně zvědavé. — »Vypravuj nám o nejkrásnějších místech na světě. Zda jsi byl již tam, kde leží velké bochníky sýra na prknech a šunky visí od stropu, kde se tančí na lojových svíčkách, kam vejdeme hubené a odkud tučné vycházíme?«

»Ne, takových míst neznám,« pravil strom, »ale les znám, kde slunce svítí a ptáci zpívají.« A pak jim vyprávěl povídku svého mládí. Něco takového myši posud neslyšely, naslouchaly pozorně a pravily: »Co jsi všecko viděl; ty's opravdu byl velice šťasten!«

»Já?« odvětil stromek a teprv teď přemýšlel o vlastním vypravování. »Ano, byly to velmi pěkné časy.« A pak vypravoval jim o večeru vánočním, kdy byl ozdoben svíčičkami a cukrovím.

»Ó,« zvolaly myšky, »ty's byl přece velmi šťasten, ty starý smrčku!«

»Ale já nejsem starý,« bránil se smrček. »Přišel jsem teprve této zimy z lesa a jsem v nejlepších letech. Já jen tak silně vyrostl.«

»A jak pěkně umíš vyprávěti,« pravily myši a nejbližší noci přišly opět, ale se čtyřmi jinými malými myškami, které také chtěly stromu naslouchati, a čím víc vypravoval, tím zřetelněji se rozpomínal na všecko a myslil: »Ano, byly to tenkráte přece jen velmi pěkné časy! Ale mohou opět se vrátiti.) ‚Klumpe-Dumpe' spadl se schodů a přece dostal princeznu, snad dostanu ještě také já nějakou.« A při tom musil mysliti na útlou malou břízku, která venku v lese rostla a která mu připadala jako živoucí princezna.

»A kdo je ‚Klumpe-Dumpe'?« ptaly se myši. Tu vypravoval smrček celou tu pohádku, jak si ji slovo od slova zapamatovati mohl, a myšky by byly samou radostí nad tím div do vrcholu stromku nevyskákaly. V příští noci shromáždilo se ještě víc myší kolem stromu, a v neděli přišly i dvě krysy. Ale tyto tvrdily, že ta povídka není pěkná, a to rmoutilo myšky, neboť teď se jim také mnohem méně líbila než dříve.

»Což znáte pouze tuto jedinou povídku?« ptaly se krysy.

»Zajisté!« odpověděl strom. »Slyšel jsem ji v nejšťastnější svůj večer; ale tenkrát jsem ani nevěděl, jak byl jsem šťasten.«

»To jest praubohá povídka, nevíte žádnou o špeku a lojových svíčkách? Žádné tak zvané povídky špižíren?«

»Ne,« odpověděl strom.

»Nu, pak za jiné pěkně děkujeme,« pravily krysy a odešly do svých děr.

Ovšem nepřišly také myši, a tu vzdychával strom a říkal: »Bylo to přec jen pěkné, když veselé myšky kolem mne sedaly a mně naslouchaly. Nyní to všecko minulo. Ale budu se jistě všemu těšiti, jakmile se dostanu odtud.«

Ale kdy přišel tento vytoužený den? Jednoho jitra konečně přišli lidé nahoru a měli co dělat na půdě. Bedny byly postaveny na jiné místo a stromek byl vytažen. Mrštili jím sice trochu divoce na zem, ale ihned odvlekl jej jeden sluha po schodech dolů, kde denní světlo se třpytilo.

»Nyní začne život znova,« myslil strom. Cítil svěží vzduch a první paprslek! Byl na dvoře. Všecko šlo tak rychle, že strom zapomněl sebe pozorovati; bylo toho kol tolik nového! Dvůr hraničil se zahradou, kde všecko v květu bylo; růže visely svěží a vonící přes tyčkový plot, lípy

kvetly, vlaštovky létaly kolem a štěbetaly: »Kyre, vire, vít, můj muž přišel!« ale nemyslily při tom na smrček.

»Nyní chci žíti!« pravil tento a roztáhl své větve do dálky. Ach, byly všecky sežloutlé a zaschlé, a on ležel mezi býlím a kopřivami v koutě. Hvězda ze zlatého papíru seděla ještě na jeho hrotu a leskla se v jasné záři sluneční.

Na dvoře hrálo si několik dětí z těch, které o štědrý večer kolem stromku tancovaly a tolik veselé byly. Jeden z nich, malý chlapec, přiběhl k stromu a strhl s něho zlatou hvězdu.

»Podívej se,« zvolal, »co ještě zbylo na tom starém ohyzdném stromě!« a šlápl na větve, až pod jeho botami zapraskaly. Tu strom sama sebe pozoroval a přál si, aby byl zůstal ve svém tmavém koutě na půdě. Myslil na svou krásnou mladost v lese, na veselý štědrý večer, na myšky, které tak rády povídku o ‚Klumpe-Dumpe' poslouchaly. »Pryč, všecko to tam!« vzdychal ubohý strom, »že jsem se netěšíval ještě, když jsem to mohl! Všecko to tam, to tam!«

Nyní přišel podomek a rozsekal strom na samé malé kusy; byla jich celá hromada, a jasně to zaplálo pod velkým kotlem v kuchyni. Smrček zavzdychl hluboce, a každý vzdech zazněl jako malý výstřel, pročež sběhly se děti, které si venku hrály, sedly si kol ohně, dívaly se do něho a křičely: »Pif, paf!« Ale při každé ráně, která byla vzdechem, myslil strom na letní den v lese, na jednu zimní noc venku, kdy hvězdy se leskly. Vzpomínal na štědrý večer a na pohádku o ‚Klumpe-Dumpe', tu jedinou, kterou slyšel a uměl vypravovat. A pak byl stromek spálen.

Chlapci hráli si ve dvoře a nejmenší připjal si zlatou hvězdu, kterou měl strom v nejkrásnější svůj den na vrcholku, na svá prsa. Ten večer byl již dávno ten tam a s ním i strom a jeho povídka. To tam! To tam! to je osud všech povídek!







